

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România •
• anul 62 (serie nouă) • octombrie 2025 • 5,00 lei •

• Nina Șibaeva – Scaun exterior

• Ilustrația numărului: lucrări din Expoziția „Saloanele Moldovei” – 2025

Adrian JICU

Aurul pisicii sau negocierea cu propriul trecut

pagina 3

Ștefan RADU

Un creuzet al lumilor

pagina 8

Carmen MIHALACHE

Două comedii actuale

pagina 13

Ion FERCU

Surorile de rouă: *Singurătatea și Suferința*

pagina 18

• sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar •

• Alin Sebastian POPA – Simpozionul Național „Vasile Pârvan” (p. 2) • Violeta SAVU – Qualia (p. 3) • Constantin GHERASIM – Rânduri despre cel mai mare târg de carte din Europa anului 2025 (p. 4) • Nicoleta NEAGU – Formare inițială, produs final (p. 5) • Ioan DĂNILĂ – Un secol și jumătate de școală superioară bucovineană (p. 5) • Violeta SAVU – Pescarul maltez (p. 6) • Ozana KALMUSKI-ZAREA – Deschiderea stagiunii muzicale 2025 - 2026 (p. 6) • Marius MANTA – Părintelui Dumitru Stăniloae (p. 7) • Leo BUTNARU – Astăzi când... (p. 7) • Poezii de Valentin TALPALARU și Luminița ZAHARIA (pp. 8 - 9) • Gheorghe IORGA – Poezie și dogmă în câteva texte maniheiste (p. 10) • Cornel Simion GALBEN – Personalități băcăuane: Mircea Constantin Jurebie (p. 10) • Violeta SAVU – De două ori XXII, la „Avangarda” (p. 11) • Dan PERȘA – Drogul lecturii (p. 11) • Constantin ȚINTEANU – Veneția ca o navă (p. 12) • Diana VRABIE – Noaptea luminilor sau romanul ca loc al iertării (p. 14) • Liviu FRANGA – Fulgurații și irizări (p. 14) • Gruia NOVAC – Inde irae et lacrimae (p. 15) • Petre RĂU – Beatrice Seres, între fantezie și introspecție (p. 15) • Ion LAZU – Platanul lui Radu Cârneli (p. 16) • Irina PETRAȘ – Portret de dascăl (p. 16) • Daniel-Ștefan POCOVNICU – Abisul înstrăinării lingvistice (p. 17) • Mircea MOȚ – Arghezi învață să scrie (p. 17) • Gruia NOVAC – Centenaria aetas! (p. 18) • Vasile SPIRIDON – Dincolo de Vămile Pustiei (p. 19) • Marius MANTA – Apostu 35 (p. 19) • Marius MANTA – Rian Roman. Note de lectură (p. 20) • Ionel SAVITESCU – Lumea de ieri (p. 21) • Gheorghe GRIGURCU – O idee dureroasă (p. 21) • Marius MANTA – Adrian Lesenciuc – Limba lui Hristos (p. 22) • Gabriela GÎRMACEA – Drumul spre sine (p. 22) • Ioana DIACONESCU – „Stelele-n cer vor tăia / pârtie largă” (p. 23) •

Fragmentarium

SEMN. Constantin Călin rămâne „biograful și exegetul numărul unu al lui Bacovia” (Constantin Coroiu, în *Contemporanul*, sept. 2025).

PIERDERE APARENTĂ. N. Ioan a auzit la emisiunea-concurs „Câștigă România” (TVR 1) că Vasile Alecsandri s-a născut la Tecuci. Am adăugat localitatea la șirul care începe cu Bacăul și se încheie cu orașul gălățean.

INTERVIU TEMATIC. Ovidiu Genaru răspunde întrebărilor lui Cristian Pătrășconiu din *România literară* (nr. 43, din 10 oct. a.c.) pe un singur subiect: pâinea cea de toate zilele. Oricare dintre afirmațiile poetului este învăluită în hlamida lirismului: „Tot ce e legat de pâine mă înseninează, mă odihnește. Cu o pâine caldă în brațe, viața-mi pare nesfârșită”.

ÎN ASCENSIUNE. „Apreciez dinamica Universității Vasile Alecsandri din Bacău, ceea ce îmi dorea și fiul meu, Yin Yuguo” (Cai Qing, China).

DONAȚIE. Prof. Mihai Semenov, directorul-fondator al revistei „Convorbiri didactice”, a oferit Bibliotecii Județene „C. Sturdza” colecția publicației (din 1990 până în 2009, în legătură de artă).

MONOGRAFII AȘTEPTATE. A apărut volumul al II-lea din „Profiluri de muzicieni români”, de Vasile Vasile, cu accent pe Alexandru Podoleanu, important compozitor de muzică bisericească.

COMUNICARE PRIN ARTĂ. Ioan Burlacu „reuşește prin obiect să creeze un dialog” – Maria Bileșevschi, în *Tribuna*. Ediția din oct. a revistei e ilustrată cu lucrări ale artistului băcăuan.

DE TREI ORI. Romanul „Pumnalul însângerat” al Doiniței Ioneț a fost apreciat în această toamnă la „Vrancea literară” (Odobești), „Avangarda XXII” (Bacău) și la Târgul de Carte de la Roman.

LITERE ȘI CIFRE BĂCĂUANE A-ul (n. 1818)... .. și B-ul (n. 1881) • „A, da, știu foarte bine despre lupta voastră pentru drepturile poetului apărut aici.” Sunt cuvintele cu care Ion Mureșan a însoțit mișcările necesare semnării memoriului pentru salvarea Casei Alecsandri (Bac-Fest 2025). A doua zi, după primirea Premiului Național George Bacovia, avea să dea o admirabilă lecție de civism scriitoricesc, rostind motivațional „Amurg”-ul poetului ivit tot în Bacău.

IN MEMORIAM. Patriciu Mateescu (n. 1927, Răchitoasa), sculptor și ceramist; Relu Petroiu, inventator; Constantin Paiu, critic de teatru; Elena Zaharia, profesoară la Liceul Pedagogic Bacău, promotoare a cultului tabacarian; Dinu Păncescu, jurnalist radio și activist social; Dumitru Danale, avocat și om de cultură oneștean; Cristina Tătaru, traducătoare din școala lui Leon Levițchi

CENTENARELE LUNII. • 7 oct.: Este emis Decretul regal privind noua împărțire administrativă a țării. • 12 oct.: S-a născut la Răcăciuni medicul chirurg Dumitru Rusu. • 16 oct.: S-a născut la Grigoreni, com. Scorțeni, universitarul, psihopedagogul și ziaristul Dumitru Fânaru. • 26 oct.: S-au născut în Basarabia (Cetatea Albă) ing. Dumitru Erimicioiu, în com. Zamostea, jud. Suceava, ing. Dumitru Găină, și la Moinești, economistul Ioan Ichim.

AI. IOANID

ORGANIZATORI: CONSILIUL JUDEȚEAN BACĂU, COMPLEXUL MUZEAL „IULIAN ANTONESCU” BACĂU, PARTENER: ARHIVELE NAȚIONALE BACĂU

CONFERINȚE ȘTIINȚIFICE:

- *Frontierele romane din România. Între „Începuturile vieții romane la Gurile Dunării” și Drumul roman prin Moldova de Jos*
Dr. Ovidiu Țentea
- *Nicolae Iorga și seducția fascismului italian*,
Dr. Georgiana Țăranu
- *Impactul schimbării de regim asupra cercetării trecutului istoric. Câteva considerații asupra politicii externe a României (1944-1989)*,
Prof. univ. dr. Constantin Hlihor

simpozionul național
VASILE PÂRVAN
ediția a XLIII-a
9-10 octombrie 2025, Bacău

Simpozionul Național „Vasile Pârvan”

Anul acesta s-au împlinit 43 de ani de la momentul în care Bacăul a găzduit lucrările Celui de-al V-lea Simpozion Național de Tracologie, organizat de Institutul de Tracologie și Muzeul Județean de Istorie și Artă Bacău, eveniment la care au participat zeci de universitari, muzeografi și cercetători științifici de la institutele Academiei Române din București, Cluj-Napoca, Iași, cât și de la muzeele din Constanța, Suceava, Botoșani, Bacău și Reșița. Manifestarea științifică a fost dedicată sărbătoririi centenarului nașterii academicianului băcăuan Vasile Pârvan (1882-1982), „părintele arheologiei românești”, cel care a reușit pentru prima dată să ofere consistență științifică teoriilor legate de geneza poporului român și de continuitatea geto-dacilor, cel care, prin opera sa științifică și prin numeroasele muzee și institute de cercetare înființate, a făcut trecerea de la etapa romantică a arheologiei la etapa maturității sale științifice, punând astfel bazele școlii românești de arheologie.

Având această tradiție și responsabilitatea de a duce mai departe moștenirea culturală a celui care a trăit crezând ca nimeni altul în rolul fundamental al intelectualului în societate, Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, în parteneriat cu Arhivele Naționale Bacău, a organizat, în zilele de 9 și 10 octombrie 2025, cea de-a XLIII-a ediție a Simpozionului Național „Vasile Pârvan”. Ca de fiecare dată, a fost oferit participanților cadrul ideal de dezbateră și de

dialog între generații, la această manifestare fiind prezenți cercetători cu o carieră recunoscută în domeniu, precum și tineri aflați la început de drum, care au făcut cunoscute publicului rezultatele celor mai recente cercetări științifice desfășurate. Comunicările științifice ale invitaților au fost repartizate pe cele patru secțiuni tradiționale, după cum urmează: Arheologie și istorie veche, Istorie, Personalități-muzeografie, Istorie și arhivistică.

Simpozionul a fost deschis la Centrul de Cultură „George Apostu” Bacău, programul având ca punct de greutate conferința științifică *Frontierele romane din România. Între „Începuturile vieții romane la Gurile Dunării” și „Drumul roman prin Moldova de Jos”*, susținută de dr. Ovidiu Țentea, manager al Muzeului Național de Istorie a României (București), invitat de onoare în cadrul programului. A urmat un consistent moment editorial, dedicat lansării revistelor istorice etalon ale Bacăului: anuarul Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, „Carpica”, vol. LIV, 2025, prezentat de prof. univ. dr. Nelu Zugravu, (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Facultatea de Istorie), și anuarul Arhivelor Naționale Bacău, „Acta Bacoviensia”, nr. XX, 2025, prezentat de prof. Vilică Munteanu.

Prima parte a programului a mai inclus vernisarea expoziției fotodocumentare „Cercetările arheologice preventive pentru restaurarea bisericii de

lemn «Cuvioasa Parascheva», Târgu Ocna”, prezentată de dr. Lăcrămioara-Elena Istina, și prelegerea susținută de preotul Andrei-Silviu Neicu (Parohia „Precista” Târgu Ocna), intitulată „Biserica «Cuvioasa Parascheva» – maieutica eclesială a Târgului Ocna”. S-a continuat cu susținerea comunicărilor științifice de către cercetătorii, arheologii, muzeografi și universitarii înscriși, în Bacău fiind prezenți peste 80 de specialiști proveniți de la muzeele, universitățile și instituțiile de învățământ din Bacău, București, Iași, Cluj-Napoca, Constanța, Timișoara, Buzău, Suceava, Botoșani, Huși, Onești, Roman, Târgu-Neamț, Târgu Frumos, Târgu Mureș, Caraș-Severin, Arad, Focșani, Pitești și Giurgiu.

Prelegerile invitaților au continuat în prima parte a zilei de 10 octombrie, programul fiind armonizat cu alte conferințe de interes, susținute de invitați de marcă: prof. univ. dr. Constantin Hlihor (Universitatea din București), cu titlul „Impactul schimbării de regim asupra cercetării trecutului istoric. Câteva considerații asupra politicii externe a României (1944-1989)”, și dr. Georgiana Țăranu (Universitatea „Ovidius” din Constanța), cu titlul „Nicolae Iorga și seducția fascismului italian”.

La realizarea simpozionului au colaborat Asociația Arhiviștilor din România – filiala Bacău și Fundația Cultural-Științifică „Iulian Antonescu” Bacău.

Alin Sebastian POPA

Revista de Cultură ATENEU
Inițiator al seriei noi (1964): Radu CÂRNECI
Director: Carmen MIHALACHE
Secretar general de redacție: Ștefan RADU
Redactori: Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU
Redactori asociați: Ioan DĂNILĂ, Adrian JICU

• Culegere texte și secretariat: Mădălina Olaru •

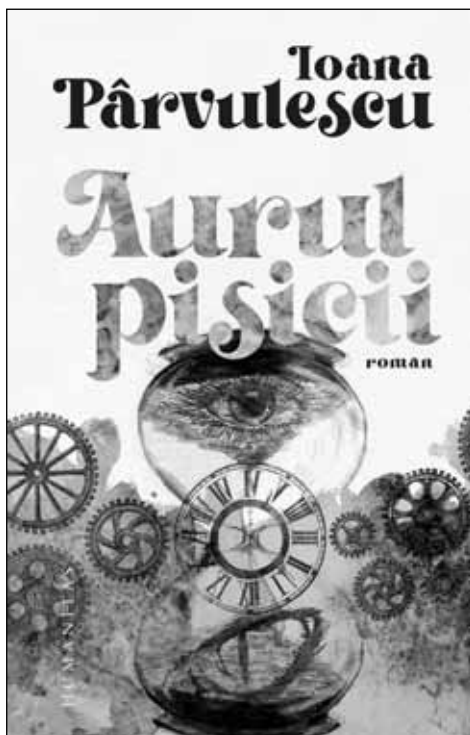
• Redacția: Bacău, Str. Caișilor, nr. 7 • Tel./Fax: 0234-512497 •
• e-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •
• Tipărită la Tipografia ELENA Bacău • www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •
• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO42 TREZ 0612 1G33 5000 XXXX

Una dintre cele mai importante prezențe din literatura postdecembristă, Ioana Pârvulescu s-a impus în peisajul literar contemporan printr-o formulă ingenioasă, care presupune întâlnirea ficțiunii cu istoria literară și cu eseistica, pe care le-a cultivat, intercalat sau simultan, într-un joc intelectual bine prizat atât de specialiști, cât și de publicul larg. Despre asta dau mărturie nu doar tirajele impresionante (aproape neverosimile pentru piața de carte din România), ci și receptarea critică a cărților sale. Fiindcă nu e la îndemâna oricui să răspundă unor așteptări/exigențe înalte, specifice lumii academice, și, în egală măsură, să placă unor diverse categorii de cititori. Iar Ioana Pârvulescu a reușit să armonizeze aceste comandamente. Simplificând, două sunt liniile de forță din scrisul său: proza ficțională (având ca vârfuri *Inocenții* și *Prevestirea*) și critica meta-morfozată în eseu, pe care l-a convertit într-o scriitură suplă, atractivă, conștientă de eficiența tot mai redusă a discursului critic tradiționalist. Stau mărturie volume subtile și elegante precum *Alfabetul doamnelor*, *Întoarcere în Bucureștiul interbelic*, *În intimitatea secolului 19*, *Viața începe vineri* sau *Viitorul începe luni*.

Egală cu sine și totuși alta, Ioana Pârvulescu ne propune acum un volum surprinzător, *Aurul pisicii* (Humanitas, 2024) plasat, s-o spunem din start, sub semnul căutării. Ea exista și în cărțile precedente, în forme mai mult sau mai puțin discrete, însă aici capătă valoare arhetipală întrucât căutarea este principiul ordonator al întregii narațiuni, concepută sub forma unui roman epistolar adresat Soniei, într-o încercare, tardivă și iluzorie, de recuperare a unui trecut irecuperabil. În căutarea timpului pierdut, s-ar putea spune despre această reconstituire a unei povești de dragoste trăită cu ardore juvenilă și reconstituită, peste ani, cu un amestec de melancolie și vinovăție, din care autoarea scoate un pretext pentru a medita la înțelesurile profunde ale existenței. Din acest motiv, supratema romanului este timpul, devenit personaj-cheie, în jurul căruia gravitează înțelesurile cărții.

Aparent simplu, subiectul se încadrează tiparului narativ al romanului de dragoste, având în prim-plan o poveste previzibilă până la un punct, pe care autoarea o condimentează cu niscaiva picanterii date de apariția unei rivale, Cecilia, care tulbură aparenta fericire a cuplului Sebastian-Monica. Supranumită femeia-pisică, fosta nu poate suporta ideea că Seby și-a găsit o altă parteneră și face tot posibilul să îi despartă, măcinată de o gelozie exacerbată. Nimic ieșit din comun până aici, însă romanul Ioanei Pârvulescu evită capcana romanului erotic facil, prin deschiderea către aspecte ce țin de contextul social-politic, de problematica vinovăției și a asumării greșelilor din trecut și, nu în ultimul rând, de felul cum ne schimbăm peste ani. *Aurul pisicii* ne îndeamnă, de fapt, să meditam asupra trecerii timpului, asupra propriei existențe și asupra scrisului, toate aceste paliere intersectându-se în paginile cărții.

Confesiunea eroinei nu-i altceva decât o încercare de împăcare cu sine, de ieșire dintr-un impas existențial. De aici tonul resemnat-melancolic și amestecul de subtilitate și ridicol, care dau un aer firesc acestei povești spusă detașat, cu o străină gură, ca testament adresat unei Sonia în care se poate regăsi fiecare dintre noi.

Dincolo de povestea de dragoste a Monicăi și de ramificațiile ei (prietenia cu buna doamnă Vicky, teama de securistul Gurău, tribulațiile colegei de la cabinetul veterinar etc.), se deschid o serie de interogații care dau carnație unei cărți înșelătoare. O carte mai profundă decât pare. O carte despre negocierea cu trecutul, plină de melancolie, dar nu tristă, fiindcă Ioana Pârvulescu se păstrează, cu umor, deasupra tentațiilor defetist-lacrimogene. O carte care ne îndeamnă la responsabilitate, din convingerea că nu putem schimba ceea ce a fost, dar putem fi ceea ce am schimbat. Pentru că realitatea se modelează în funcție de noi și de percepția noastră, inevitabil subiec-

tivă. Important este însă cum actualizăm trecutul trăit și cum îl descriem, ceea ce face din *Aurul pisicii* și o reflecție asupra limbajului și asupra capacității cuvintelor de a recrea lumea: „M-am gândit de multe ori cât de înșelătoare sunt cuvintele, de cele mai multe ori realitatea le dezmente, se actualizează doar câteodată sau o singură dată, chiar dacă tu nu-ți propui să minți. Animalele nu folosesc cuvinte și viața nu le dezmente, poate și de asta le iubim, noi, care ne încurcăm atât de frecvent în vorbe.”

Dintr-un alt unghi, *Aurul pisicii* ne propune să reflectăm asupra lucrurilor care contează cu adevărat. Deși este un roman cu pisici, nu este un roman despre pisici. Sau, mai exact, nu doar despre pisici. Stilistic, discursul are o curgere lentă, care te prinde. E învăluitor ca torsul unei pisici, flexibil și mioros, exercitând o fascinație indubitabilă asupra cititorului. Însă titlul trebuie înțeles prin grila relației aparență-esență, ca îndemn la căutarea adevărului dincolo de zgura întâmplărilor curente, care nu sunt altceva decât un pretext pentru sondarea trecutului și pentru autocunoaștere. Oricât de clișeic ar suna, volumul Ioanei Pârvulescu e un poem despre cum ne raportăm la timp și la trecerea noastră prin timp. Un poem aidoma lui Tomiță, motanul care trece grațios, dar nu se lasă mângâiat.

Semnificative pentru înțelegerea cărții sunt și cele câteva precizări auctoriale din final, care luminează întreaga arhitectură a cărții, scrisă înainte de 1989, abandonată și reluată abia acum, după mai bine de 30 de ani, prin ochii și cu mintea adultului care a acumulat experiențe revelatoare: „La începutul secolului 21 l-am recitat: nu m-am mai

regăsit în el, mi s-a părut că sunt în cu totul alt punct al percepției și înțelegerii vieții. Îl scrisesem cu unele idei experimentale ale tinereții, în două culori: povestea de dragoste și povestea obiectelor dragostei, care vorbeau la persoana I. Era original, îmi închipuiam eu, dar adevărul este că povestea lucrurilor tăia mereu firul principal și-l complica oarecum forțat, iar mie îmi place să povestesc fără exces de complicații, să decojesc întâmplarea, ca să ajung la miez. Am renunțat la tot. Abia în 2022, am simțit nevoia să revin la *Aurul pisicii*. M-am hotărât să păstrez doar ideea și să-l refac de la un capăt la altul, cu experiența mea de viață și de scris de acum. Atunci vedeam la firul ierbii, acum am înălțat perspectiva. Am păstrat doar titlul, mottoul și numele personajului masculin. [...] Tot ce am dorit a fost să scriu o poveste de dragoste, ceea ce înseamnă și o poveste despre timp, pentru că dragostea e făcută din timp, din timp limitat, e «prizonieră în timp», cum spune Octavio Paz, care și-a scris eseul pe temă abia la 79 de ani”. E, în aceste rânduri, o confesiune cu valoare de autoportret, un mic îndrumar despre ce presupune scrisul: „Întotdeauna am socotit scrisul un fel de rugăciune. Cred că și aici am făcut la fel, pentru că în carte este multă deznădejde și doar un fir de nădejde. Dacă ar lipsi, n-aș mai avea de ce să scriu”. Iată, deci, mobilul fundamental: nădejdea. Este resortul intim al scrisului său, motivația ultimă, care dă sens unei existențe dominată de deznădejde. A scrie pentru a te salva. Și, aș adăuga eu, a scrie pentru a salva. Crâmpie dintr-un trecut trăit la o anumită intensitate, iar acum, retrăit, prin scris, într-un efort recuperator.

Adrian JICU
jicudrian@yahoo.com

Aurul pisicii sau negocierea cu propriul trecut

Violeta SAVU

Qualia

Expoziția *Qualia* a artistei Cristina Ciobanu a fost deschisă pe 19 septembrie 2025 la Galeriile „Alfa” ale Complexului Muzeal „Iulian Antonescu”. *Qualia*, așa cum aflăm din prezentare, este pluralul substantivului quale, „un termen filozofic care se referă la experiențe subiective, calitative ale conștiinței, acele aspecte ale percepțiilor sau senzațiilor care sunt trăite în mod personal și care nu pot fi descrise complet prin informații obiective”. Un artist cu har poate transpune în imagini ceea ce nu poate fi descris prin cuvinte. Este ceea ce face plasticiana Cristina Ciobanu: ea interpretează prin pictură stări, senzații, emoții, strecurând totodată și idei filozofice despre trecerea timpului, despre finit și infinit, despre dualitatea lumină – întuneric, implicit despre viață și moarte. În *Qualia*, privitorul este sedus de paradoxale alternanțe între serenitate și neliniște. Majoritatea picturilor sunt abstracte, cu elemente geometrice: triunghiuri, conuri, dar mai ales cercuri amintind de orientalismul *enso* (cel care simbolizează iluminarea absolută) și fascinante volute. Foițele aurii imprimă dinamism, îndeosebi picturilor cu fond negru. Câteva lucrări figurative au rol reconfortant. Este evident că arta Cristinei Ciobanu explorează subconștientul, al ei personal, dar și al vizitatorului, care nu se va putea limita la a privi, ci va contempla, va ajunge să-și analizeze conștiința, să-și sondeze toate cotloanele sufletului. *Qualia* este o formă de artă transcendentă, motiv pentru care cred că misiunea (sau chiar *mistica*) sa poate fi împlinită mai ales dacă e vizitată în solitudine.

E mult rafinament în această expoziție. Tușele fluide și expresive, liniile delicate sugerând fragilitatea sufletului omenesc, din *Qualia* Cristinei Ciobanu, s-ar asorta foarte bine cu muzica de jazz, poate cu chitara lui Wes Montgomery sau cu contrabasul lui Ron Carter. Într-un colț al expoziției, tripticul cu albastruri de cer senin ar putea fi un portal astral. Chiar este...

Constantin GHERASIM

Rânduri despre cel mai mare târg de carte din Europa anului 2025

În drumul spre „Frankfurt Buchmesse“ (FBM) ești dirijat de indicatoare dese și atent montate, astfel încât erorile inerente ale gps-ului, care n-a apucat să-și facă upgrade-ul ca urmare a modificărilor temporare din traficul urban, să nu provoace amețeli în traficul din Frankfurt. Numărul mare de polițiști te avertizează prin semne că trebuie să lași mașina la Messeparkhaus Rebstock, o imensă parcare cu șapte niveluri, pentru 5 400 de autovehicule, amplasată la vreo trei kilometri distanță de obiectiv. La ora 9 dimineața, puținele locuri libere se găseau doar la ultimul nivel. O încântare pentru vizitatorul care are oportunitatea de a admira grandiosul oraș în splendoarea unei zile de toamnă.

Mulțime multă de tineri, unii cu prunci de câteva luni sau câțiva anișori, în brațe ori în cărucioare, plus grupuri de adolescenți, pentru care ora matinală nu pare a fi o problemă. Toți coboară pe scări sau cu liftul pentru a lua autobuzele speciale care conduc la intrarea în halele celebrului târg de la Frankfurt. Se circula repede. În doar cinci minute cobori în fața clădirii principale, unde urmează verificarea facială în prezența forțelor de ordine, care trebuie să fie atente la cei peste 35 – 40 000 de oameni ce intră zilnic la FBM. Plus, în unele cazuri, controlul rucsacurilor. Apoi deplasarea lungă cât o zi de post, până la halele special amenajate, în care te întâlnești cu 4 300 de expozanți.

Însă odată ajuns la o nouă ediție, nu te dai bătut. Ai destule motivații și motive: cel mai mare târg de carte și nu numai, cele mai multe edituri, venite din toate colțurile lumii, întâlniri și conferințe variate și, de ce nu, ca român, să vezi standul țării tale și ce noutăți aduce. Aici ai șansa să-ți faci cunoscută nu doar cultura, ci valorile care definesc România, pentru că, de exemplu, la cel mai mare târg de turism din

Germania au fost în anul 2024 în jur de 100 000 de oameni, adică mai puțin de jumătate din numărul celor care vin la târgul de carte de la Frankfurt.

Amintesc că, la scurt timp după ce Academia Suedeză a făcut anunțul referitor la laureatul Premiului Nobel pentru Literatură, László Krasznahorkai a fost anunțat ca invitat la deschiderea ediției 2025 a „Frankfurter Buchmesse“. A fost o veste „trăsnet“, care confirmă calitatea evenimentului și promptitudinea nemțească. Informația a penetrat rapid mediile de comunicare și a ridicat, fără îndoială, cota interesului pentru cel mai mare târg comercial din industria editorială internațională. Însă cu o zi înainte de deschidere, organizatorii au revenit, anunțând că „din motive de sănătate“ scriitorul maghiar nu va putea fi

prezent, în locul său fiind chemată Nora Haddada, o scriitoare de 27 de ani, autoare a două romane publicate în 2023 și 2025, despre care se știe că trăiește la Berlin și Paris. Comparația între cei doi, dacă își are locul, o las în seama criticilor literari și a specialiștilor în domeniu.

Între multe subiecte dezbătute la ediția 2025 a FBM, s-a numărat și cel referitor la „Cum își susțin librarii munca atunci când polarizarea, cenzura sau chiar războiul la scară largă îi amenință pe ei și comunitățile pe care le deservesc?“ S-au reunit librari din Kiev, Ierusalim și San Francisco pentru a explora modul în care protejează poveștile și mențin vie spațiile culturale în mijlocul diferitelor tipuri de presiune. „Oameni și/sau mașini?“ A fost o întrebare explorată din toate unghiurile la această ediție a FBM: practic, etic și politic. La Forumul Educației, discuția a evidențiat importanța educației media în era inteligenței artificiale ca o competență-cheie pentru viitor. Iar pe scena centrală a fost pusă o întrebare majoră, și anume „Cine controlează realitatea?“ Melissa Fleming, subsecretar general pentru Comunicații Globale la Organizația Națiunilor Unite, a avertizat că cei care înțeleg cum să utilizeze algoritmi în avantajul lor pot amplifica vocile, distorsiona narațiunile și, astfel, schimba realitatea noastră comună.

Printre invitați s-au aflat și laureata Premiului Nobel pentru Pace, Maria Ressa, și fostul secretar general al NATO, Jens Stoltenberg, care au discutat despre dezinformarea digitală în era rețelelor sociale

și a inteligenței artificiale. „Suntem în ultimele două minute ale unui Armagedon informațional“, a spus Ressa, iar Stoltenberg a subliniat: „Avem responsabilitatea de a sprijini presa independentă“, fără însă a detalia acest subiect.

„Putem privi înapoi la cinci zile intense, de succes“, a afirmat Juergen Boos, directorul FBM. „Frankfurter Buchmesse își menține cursul spre creștere. Încă o dată, am avut mai mulți vizitatori și mai mulți expozanți decât în anul precedent. Punctul nostru forte constă în faptul că Frankfurt reunește profesioniști din domeniul cărților și iubitori de literatură din întreaga lume. Combinăm o piață cu un festival al literaturii“, a mai spus acesta. „În aceste zile am observat un entuziasm extraordinar pentru lectură, în special în rândul tinerilor vizitatori“, a menționat Karin Schmidt-Friderichs, președinta Asociației Editorilor și Librarilor din Germania. „În același timp, au fost discutate probleme-cheie ale timpului nostru, cum ar fi modul de gestionare a inteligenței artificiale și responsabilitatea politicienilor în această privință. Această combinație unică de afaceri și cultură, festival al lecturii și al discursului, face din târgul de carte un loc cu un impact de amploare asupra societății“, a adăugat ea.

La standul României menționăm că printre volumele expuse s-au aflat cărți de Mircea Cărtărescu, Gabriel Liiceanu, Gelu Duminică, Ioana Nicolaie, Florin Chirculescu, Ion D. Sârbu, Andrei Crăciun, Victor Morozov, Nora Iuga, Vasile Ernu, Ion Manolescu și alții. Printre evenimentele organizate aici, în ziua de 18 octombrie, a fost dezbaterea „Against apathy&fatigue. How does the literary world survive a war“, la

care sunt anunțați ca participanți: Mariana Gorczyca – România, Iulian Frunțasu – R. Moldova, Pavlo Matyusha – Ucraina, moderator fiind Antje Contius. Aceasta din urmă este din 2008 directoarea generală a Fundației S. Fischer. Anterior a fost, printre altele, șefa departamentului extern al Târgului de Carte de la Leipzig, din 1995 până în 1998, și a lucrat ca editor independent specializat în literatura est-europeană.

Revenind la cea de-a 77 ediție a FBM, în perioada 15 – 19 octombrie au fost înregistrați, conform statisticilor, 238 de mii de vizitatori. Imaginați-vă că toți locuitorii dintr-un oraș precum Brașov sau Craiova au plătit 35 de euro pentru un bilet, plus 19 euro taxa pentru parcare. Ca să nu mai spunem de o cafea, o pizza sau o prăjitură servite într-unul dintre restaurantele sau terasele interioare ori exterioare ale târgului. Adică un interes rămas constant, ba chiar în ușoară creștere față de anul trecut, cu beneficii pentru toată lumea.

Prezentarea Filipinelor ca Invitat de Onoare la „Frankfurter Buchmesse“ 2025 s-a încheiat cu un succes răsunător, în opinia gazdelor. Filipinele și-au prezentat, în Pavilionul Invitaților de Onoare și pe alte scene ale târgului, bogăția extraordinară a literaturii lor, cu peste 100 de autori, ilustratori și creatori din întregul arhipelag. „Prin prezența noastră la Târgul de Carte de la Frankfurt, am afirmat că literatura filipineză ocupă un loc unic și vital în lume. Scriitorii, traducătorii și artiștii noștri au adus la viață spiritul națiunii noastre, istoria, luptele și speranțele sale și l-au împărtășit cu un public global. Cu recunoștință și bucurie, ne îndreptăm acum atenția către Cehia și le transmitem cele mai calde felicitări pentru rândul lor ca Invitat de Onoare“, a declarat senatoarea Loren Legarda, din Filipine.

Cu mottoul „O țară la coastă“, inspirat de o frază din „Povestea de iarnă“ a lui Shakespeare, Cehia va ocupa un loc central în calitate de Invitat de Onoare al „Frankfurter Buchmesse“ în 2026. „Literatura cehă este remarcabil de diversă. Sunt convins că autorii cehi de astăzi au multe de oferit lumii literare internaționale, de la ironia și autoironia caracteristice, până la talentul lor pentru o povestire puternică și capacitatea de a explora teme inspiratoare“, a declarat Tomáš Kubicek, directorul programului „Invitat de onoare ceh“.

Viitoare ediție a „Frankfurter Buchmesse“ va avea loc între 7 și 11 octombrie 2026.

Imagine-text - text-imagine

Proiectul avându-i ca invitați pe Bartis Attila, Kemény István, Wirth Imre și Murányi Sándor Olivér (gazdă, Ovidiu Ungureanu) la Centrul de Cultură „George Apostu“ a cuprins și un fructuos dialog cu scriitori și publiciști băcăuani: Gheorghe Iorga, Adrian Jicu, Dan Perșa, Ion Tudor Iovian, Val Mănescu, Tincuța Bernevic, Victor-Eugen Mihai-DEM. A rezultat o fidelă oglindă a realităților culturale din Ungaria și România, punți de legătură trainice și diverse.

I. DĂNILĂ

pentru limba noastră

Ioan DĂNILĂ

Bacăul (pre)primar* (LXVIII)

Nicoleta Neagu are de partea ei suficiente atuuiri pentru a merita oglinda confrăților: „Prin simpla prezență în mijlocul nostru, ea demonstrează că verticalitatea, decizia lucidă, toleranța, rafinamentul, intransigența sunt chei pe care trebuie să le ai la îndemână dacă vrei să fii dascăl”. Conducător de instituții cu profil psihopedagogic, de unități de învățământ (Școala Gimnazială Nr. 10 Bacău), inspector școlar general, director în Ministerul Educației și Cercetării, lector universitar asociat la Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău, profesor în centre și cabinete de asistență psiho-

pedagogică, membru în comisii speciale (de autorizare a interpreților limbajului mimico-gestual și a interpreților limbajului specific persoanei cu surdocecitate) ș.a., Nicoleta Neagu se bazează pe o solidă formare profesională, ca doctor în psihosociologie cu teza „Instituția școlară și devianța socială în rândul minorilor”. Dintre cărțile publicate, am reținut „Introducere în comunicarea socială” (2007) și manualul de Consiliere și dezvoltare personală pentru clasa a VIII-a (București, Editura Corint Logistic, 2025).

Nicoleta NEAGU

Formare inițială, produs final

Manualul despre care vorbiți a obținut 99 de puncte din partea comisiei de evaluare și a fost realizat de o echipă din cadrul Centrului Județean de Resurse și Asistență Educațională Bacău, alcătuită din Nicoleta Neagu, Gabriela Bălan, Rodica Bratu, Anca Stamatachi, Diana Aprodu și Alexandrina Scorțanu. Țintind „drumul personal al

devenirii preadolescentului”, l-am structurat în patru secțiuni, corespunzătoare celor patru domenii tema-

tice: „Autocunoaștere și stil de viață sănătos și echilibrat”, „Dezvoltare socioemoțională”, „Managementul învățării” și „Managementul carierei”. A ieșit o invitație la reflectarea universului individual, prin lansarea unor provocări inedite la granița dintre ciclul gimnazial către ciclul liceal. Temele abordate conturează informații de interes și tendințe profesionale emergente: viziune, decizie, reziliență, prevenire, comportamente de risc, adaptare la schimbare, echilibru emoțional, armonie cu sine și cu ceilalți. Cercetarea propusă în cadrul fiecărei teme este

anunțată de prezentarea coordonatelor activității și cheamă la rațiune („Te invităm să reflectezi asupra procesului de luare a deciziilor!”), menținând participarea activă prin alternarea metodelor de învățare („Explorează prin joc și exercițiu!”). „Călătoria” se finalizează cu o secțiune intitulată „Izvor de inspirație”, reamintind fiecăruia dintre noi cât de important este să nu uităm să „hrănim” și sufletul, nu numai mintea. Manualul (care are și versiune digitală) este o resursă valoroasă pentru teoreticieni, practicieni, elevi, părinți, îmbogățind domeniul consilierii școlare cu repere și modele benefice tuturor. Elena Seghedin, unul dintre referenți, aprecia că manualul nostru „contribuie la o învățare individualizată, activă și aplicată”.

În ceea ce mă privește, spun cu tărie că formarea inițială (am fost eleva profesorului Mihail Andrei la Liceul Pedagogic „Ștefan cel Mare”, între 1982 și 1986, avându-l diriginte pe Mihai Lupșoru) a fost decisivă în acest parcurs.

* Serie de materiale menite a pleda pentru reintroducerea limbii române în programa de specialitate a liceelor/claselor cu profil pedagogic, inclusiv la bacalaureat

Teleșcoala „Ateneu”

Regulile silabației în limba română - grupurile biconsonantice

Comentarii (II)

a) Ar trebui să figureze printre excepții situația când digraful *dg* urmat de *e* sau *i* și pronunțat/notat ca *g* cu circumflex (în *ger* sau *gin*, de ex.) din unele nume proprii și împrumuturi este interpretat ca o singură consoană și în consecință este tratat ca o unitate neizolabilă. Așadar, nu trebuie să urmărim impulsul intern al rostirii, care cere pronunțarea separată a celor două consoane (*d* și *g* cu circumflex), și să admitem că am întâmpinat o supraconsoană (termenul ne aparține). Aceasta își cere dreptul la o notație distinctă, similar cu imaginea grafică a digrafului */dj/* din alfabetul chirilic utilizat de Republica Moldova după 1989. (Înainte de acest an, când urmăream și emisiunile Televiziunii de la Chișinău, aveam parte de un *Program prelungit*, aceste două cuvinte erau notate cu litere chirilice, între care un semn special pentru digraful */gi/*).

DOOM3 ne dă aceste exemple: **Cambo-dgia*, **Me-dgidia*; *cam-bo-dgi-an*, *du-dge-o-na-re*, *ga-dget*, „obiect mic, ingenios construit, de valoare și utilitate neînsemnate” – DEX, *kim-me-ri-dgi-an* (la pagina 151 din DOOM3, cu un singur *m*), *ri-dger* „utilaj folosit pentru executarea digurilor mici, în lucrări de teren pentru irigații sau pentru reținerea zăpezilor pe terenuri agricole” (în DEX – 2016, *reținera*).

Centenar

Dumitru Fânaru

(16 oct. 1925, Grigoreni, com. Scorțeni, jud. Bacău - 26 nov. 1991, Bacău)

A fost formator profesional pentru generații de educatori, la Institutul Pedagogic din Bacău (de la înființare, în 1961) și Școala Normală „Ștefan cel Mare” Bacău, a scris articole de specialitate (publicate în *Ateneu*, *Almanahul părinților*, *Revista de pedagogie*, *Familie*, *școală*, *biserică* ș.a.) și a promovat interdisciplinaritatea (matematică - arte, în spiritul idealurilor științifice cultivate strălucit de fostul său coleg de clasă la Gimnaziul „Ferdinand I” din Bacău, Solomon Marcus). Șef de promoție la liceul băcăuan, este autorul tezei de doctorat „Educația estetică prin studiul matematicii”, coordonată de prof. univ. dr. doc. Ștefan Bărsănescu (1971), și coautor al „Dicționarului de pedagogie” (Buc., Editura Didactică și Pedagogică, 1979). Despre acestea și despre altele s-a vorbit la 16 oct. în Biblioteca „Ion Luca” a Colegiului Național Pedagogic „Ștefan cel Mare” Bacău, într-o acțiune inițiată de Societatea Cultural-Științifică „Vasile Alecsandri” Bacău.

Pagină realizată de Ioan DĂNILĂ

După plecare

Traducătorul

Profesor de limba (și literatură) rusă la Colegiul Național „Ștefan cel Mare” din Târgu-Neamț, Tiberiu Ionescu (1 nov. 1936, Bodești, jud. Neamț – 5 oct. 2025, Târgu-Neamț) va fi înregistrat între autorii de traduceri din limba lui Cehov, afirmat în această ipostază prin colaborarea la revista „Ateneu”. Împreună cu Sergiu Adam, va publica în ediția din octombrie 1967 versiunea românească a două texte semnate de Ivan Bunin, respectiv de F.A. Iskander. Reproducem primul dintre ele: „În munții Siciliei, într-o mănăstire uitată, / Prin ganguri întunecoase, printre lespezi prăbușite, / Spre altarul năruit m-a condus un păstor. / Era acolo un tron gol și înaintea lui, / În pulberea de aur neclintită / Zăcea o candelă goală, numai cu urme / De cărbune și smoală care au ars cândva. / Tu inimă, înflăcărată acum, / Amintește-ți și arzi asemenea ei până la capăt” („Candela”). Au urmat în 1971 „Fortăreața” lui Alexei Cerkasov și, peste aproape două decenii, în 1990, un fragment din scrierile lui Alexandr Soljenitîn: „O zi din viața lui Ivan Denisovici”. Reprimit cu interes de redacția revistei băcăuane, va colabora cu alte traduceri și articole de informație culturală. Va mai publica în „Vitaliul”, „Pro Saeculum”, „Ceahlăul” ș.a.

Punctul forte al traducătorului Tiberiu Ionescu este versiunea scrierii lui Gheorghe Vladimov „Viața și moartea lui Ruslan cel Fidel (Povestea unui câine de escortă și pază dintr-un lagăr de deținuți politici)” (Iași, Ed. PIM, 2022).

Un secol și jumătate de școală superioară bucovineană

Universitatea Națională „Yuriy Fedkovych” din Cernăuți a patronat între 8 și 10 oct. Proiectul „Catedra de Limba și Literatura Română a Universității din Cernăuți: 150 de ani de activitate”, finanțat de Departamentul pentru Românii de Pretutindeni. Manifestarea, de amploare, a inclus o sesiune de comunicări științifice pe teme de lingvistică generală (Școala Ardeleană) și concretizări spirituale (limba de patrimoniu, „cultura duhului”, „teoria cadrelor” etc.), literar-istorice (Mihai Eminescu, Alexe Procopovici, Leca Morariu, Traian Cantemir ș.a.) ori pedagogice (studiul limbii române de către studenții ucraineni în context de criză). Au participat specialiști din Ucraina, România și alte țări europene.

Conexiuni culturale, la Berești-Tazlău

Una dintre cele mai reușite ediții a fost cea de vineri, 17 oct., de la Centrul Cultural „George Enescu”, organizată de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bacău (manager, Florin Zăncescu), acum în parteneriat cu Primăria Berești-Tazlău (primar, Dumitru Tulpan) și Școala Gimnazială din localitate (director, Viorel-Georgian Dumitru).

A fost prilejul omagierii a două personalități naționale: Dimitrie Cantemir și Ciprian Porumbescu, prezentate de Feodosia Rotaru, Marian Lungu și Ștefan-Alexandru Negru, după vizionarea unor secvențe din filmele „Cantemir” (1973) și „Ciprian Porumbescu” (1972), comentate de Amedeo Spătaru. Întreaga manifestare (inclusiv spectacolul folcloric al Grupului „Bereșteanca”, pregătit de cadrele didactice din comună) a fost apreciată de Vasile Isvoran și Gelu Margină, vicepreședinți ai Consiliului Județean Bacău, și de Ana-Maria Egarmin, inspector școlar general.

Despre *Luzzu* (2021) putem spune că este un film rar, întrucât peisajul exotic al insulelor malteze a fost căutat adesea de marile case internaționale de film, dar există un număr limitat de realizări locale. *Luzzu* (cu distribuție și echipă de producție preponderent malteze, vorbit în limbile malteză și engleză) este debutul regizorului Alex Camilleri în lungmetraj; tot el semnează scenariul. La fel ca mult mai cunoscuta regizoare de origine chineză Chloé Zhao, regizorul maltez optează să introducă în distribuție, alături de actori profesioniști, non-actori. Astfel, Jesmark Scicluna deține chiar rolul principal. De profesie pescar și în viața reală, îl interpretează pe Jesmark Saliba, un bărbat de treizeci și ceva de ani care își câștigă existența prin pescuitul tradițional, cu firul și năvodul. Jesmark Saliba împreună cu vărul său David (David Scicluna) ies zilnic în larg cu o barcă din lemn, de peste 100 de ani, viu colorată, o *luzzu* (barcă de pescuit tipic malteză).

Luzzu este martoră (devenind personaj esențial) la toată drama de familie a lui Jesmark, căci frumoașa sa soție, Denise (Michela Farrugia, actriță profesionistă), aduce pe lume un prunc plâpând pentru a cărui dezvoltare sunt necesare medicamente și hrană costisitoare. Dar totul pare a fi împotriva lui Jesmark: soția lui îl presează să aducă mai mulți bani, soacra (o femeie din înalta societate) este severă, ipocrită și lipsită de empatie, noua legislație UE pentru pescuit impune reguli ce-i limitează drastic capturile, în

realitatea paralelă

Violeta SAVU

Pescarul maltez

piața de pește marfa îi este anihilată de puterea marilor comercianți („peștele cel mare îl înghite pe cel mic”), iar barca necesită reparații majore.

Jesmark nu e dinamic, tenace și întreprinzător așa cum a fost, de exemplu, pescarul Angelo Vasallo, personaj real, primar al comunei Policca (provincia Salerno, regiunea Campania, Italia) din 1995, până la moartea sa brutală din 2004. Angelo Vasallo a făcut lucruri remarcabile pentru prosperitatea comunei: a introdus tehnologii ecologice marine, a modernizat străzile, a luptat înverșunat împotriva corupției și a traficului de droguri, a dezvoltat industria turismului. Povestea emoționantă a *primarului pescar* e transpusă elocvent în filmul de televiziune *Il sindaco pescadore* (2016; regie, Maurizio Zaccaro; scenariu, Salvatore Basile; rolul principal e interpretat cu aplomb de reputatul actor Sergio Castellitto). Cei doi pescari – Angello și Jesmark – au în comun dragostea puternică

față de familie și un soi de simție pozitivă, dar temperamentele lor sunt opuse. *Primarul pescar* era un tip extravertit, *pescarul maltez* este un interiorizat.

La propriu, în *Luzzu*, apele mediteraneene seduc cu strălucirea lor azurie; la figurat, apele „liniștite” din sufletul lui Jesmark plutesc în întineric... Pescarul maltez se străduiește să-și câștige cinstită pâinea, dar eșecurile îl demotivează și în cele din urmă recurge la fapte imorale. Conștientizează la scurt timp că păcatele *aruncă umbre lungi*, iar aceste umbre pot amenința chiar

propria familie. Află o soluție de salvare etică, dar condiționată de renunțarea la tradiție. Alege să o rupă definitiv cu trecutul... De mare impact este secvența când în spatele lui Jesmark, *luzzu* agonizează scrâșnind la fel ca alte zeci de bărci anonime, dezmembrate pentru fier vechi, culorile ei vibrante se estompează și se amestecă, iar stăpânul ei nu întoarce o clipă capul. Jesmark merge tot înainte, impasibil, spre un viitor, posibil favorabil din punct de vedere material, dar tot mai indiferent față de ritualuri și memoria străbunilor, lipsit de identitate. Pescuitul cu fir și plasă

are rădăcini sacre, căci ne amintim cele două pescuiți minunate din Evanghelie: prima petrecută înainte de Patimile lui Iisus, a doua după Învierea Lui. Ne amintim cum Mântuitorul îl liniștește prin Cuvânt pe Petru, și el un simplu pescar: „Nu te teme; de acum înainte vei fi pescar de oameni” (Lc, V, 10). Într-adevăr, Sf. Petru ajunge să-și pună „viața pentru vestirea Evangheliei și pentru creștinii pe care i-a păstorit” (preot Ciprian-Florin Apetrei). Contemporan cu noi, Angelo Vasallo și-a depășit condiția de pescar, strălucirea realizărilor sale pământești e amplificată de sacrificiul său, murind ca un erou. Dar unde se situează Jesmark pe o scară spirituală? Filmul *Luzzu* are un final deschis, cu tentă optimistă, insuflând încrederea că Jesmark și familia lui se vor îndrepta într-o direcție bună. Performanța actorului neprofesionist Jesmark Scicluna este uluitoare; în contrast cu robustețea sa fizică, gesturile, cuvintele, privirile sale molcome au asupra spectatorilor efect magnetic.

Filmat în portul Marsaxlokk și în orașul Birzebbuga, *Luzzu* este o bijuterie cinematografică. Regizor de imagine este experimentatul artist de origine franceză Léo Lefevre (a cărui cameră, după cum afirmă criticul de film Tomris Laffly, este mereu „atentă la umbre, culori calde și reflexii”). Recomand cu căldură să vizitați site-ul oficial al lui Lefevre – <https://www.leolefevre.com> – arta sa experimentală și fotografică este fascinantă.

Joi, 9 octombrie, s-a deschis a 70-a stagiune muzicală în Bacău. Prilej de bucurie și de rememorări ale unor evenimente de suflet, ale unor artiști de marcă, ale unor clipe de neuitat atât pentru muzicieni, cât și pentru cei din public, care ne fac să mergem cu speranță înainte.

Fiecare deschidere de stagiune este marcată de un concert extraordinar și așa a fost și cea a sezonului 2025 – 2026, în care orchestra și cei doi invitați, violonistul Eugen Țichindelean și dirijorul Tiberiu Soare, ne-au încântat cu nemuritoare creații ale literaturii muzicale universale: *Concertul în Re Major op. 47 pentru vioară și orchestră* de Jean Sibelius (compozitor de la a cărui naștere sărbătorim în 8 decembrie 160 de ani), lucrare ce a avut prima audiere la Berlin, în octombrie 1905, într-un simfonic dirijat de Richard Strauss. Jean Sibelius nota undeva: „Muzica este, pentru mine, ca un frumos mozaic pe care l-a pus Dumnezeu la un loc. El ia toate piesele în mână, le aruncă în lume, iar noi trebuie să refacem imaginea din piese”. Noi ne-am delectat, la Centrul de Afaceri și Expoziții *Mircea Cancicov*, cu Suita simfonică *Sheherazada op. 35*, compusă în anul 1888, inspirată de basmele din *O mie și una de nopți*. Lucrarea a devenit virală – cum s-ar spune în zilele noastre –, fiind cel mai important moment *oriental* al muzicii secolului al XIX-lea și totodată cel care a asigurat imortalitatea autorului rus, Nikolai Andreevici Rimski-Korsakov. Soloul de vioară, tema *Sheherazadei*, a fost interpretat de Eugen Țichindelean. Preocupat de cunoașterea folclorului rusesc, Rimski-Korsakov este membru al *Grupului celor 5*, fondat de Balakirev, din care făceau parte Dargomâjski, Musorgski și Borodin. Rimski-Korsakov a fost și unul dintre marii orchestratori; tratatul său de instrumentație, ilustrat cu exemple din propria-i creație, își câștigă o binemerită faimă.

De curând, am ascultat o superbă interpretare a *Dansurilor ungare nr. 2 și nr. 16*

turnul cu ceas

Ozana KALMUSKI-ZAREA

Deschiderea stagiunii muzicale 2025 - 2026

de Johannes Brahms, în interpretarea violonistei Silvia Marcovici, acompaniată la pian de Albert Gutmann (<https://youtu.be/o2xne0oD2Uc?si=T7bPhIZ-ZeuguS4ow>). Silvia Marcovici, ca și Eugen Țichindelean, este născută în Bacău. Despre cariera sa vom povesti cu altă ocazie. Ceea ce e de subliniat în acest moment de deschidere de stagiune cu numărul 70 este lansarea la Filarmonica *Mihail Jora* a proiectului *Rădăcini*, la inițiativa managerului Mihai Badiu. Minunat prilej de a sărbători pe toți artiștii care au dus peste mări și țări numele orașului lui Alecsandri și Bacovia, prin creația ori interpretările lor. Să mulțumim astfel celor care ne-au purtat în lumea largă prin talent și consacrat și ne-au situat pe harta valorilor mondiale!

Astăzi, despre Eugen Țichindelean. S-a născut în 1981, într-o familie de muzicieni. La vârsta de 8 ani a debutat ca solist cu orchestra Filarmonicii *Mihail Jora* Bacău, dirijată de Ovidiu Bălan. La Colegiul Național de Artă *George Apostu* Bacău a studiat vioara cu profesoara Mioara Comănescu. Urmează ani de perfecționare în București și câștigarea în anul 1999 a Premiului I la Concursul *Jeunesses Musicales*, astfel că Academia de Muzică din București îl primește ca student fără examen de intrare. Recomandarea maestrului Dan Grigore,

în urma căreia primește o bursă de studii la Fontainebleau (Franța), va fi determinantă pentru traseul artistic ascendent și îi va înlesni, ulterior, instalarea definitivă la Paris. În 2003 Eugen câștigă premiul I și premiul pentru cea mai bună interpretare a *Sonatei a III-a, în caracter popular românesc*, la Concursul *George Enescu*. Președintele juriului, Dmitry Sitkovetsky, îi va deveni părinte spiritual și va avea o influență marcantă în evoluția sa muzicală. În Paris, Eugen urmează cursurile instituțiilor *Ecole Normale Alfred Cortot* și *Conservatoire National Supérieur*, la clasele maștrilor Olivier Charlier și Jean Jacques Kantorow. Laureat al concursurilor Valsesia, Nielsen, Long Thibaud, Lyon (duo cu pian), a susținut recitaluri și concerte în peste 30 de țări, acompaniat de Nikolaj Znajder, Alexander Vedernikov, Kazuki Yamada, Tugan Sokhiev, Hans Graf, Dmitry Sitkovetsky, Christian Kluxen, Cristian Mandeal etc. În 2013 se stabilește în Danemarca, devine concertmaistru al orchestrei simfonice din Odense și este invitat frecvent al orchestrelor simfonice din Oslo, Göteborg, Copenhaga, Trondheim, Århus, Opera regală daneză, Royal Opera House at Covent Garden, London Philharmonic, BBC Philharmonic. În 2020, City of Birmingham Symphony Orchestra îi oferă postul de concertmaistru. Împreună înre-

gistrează pentru *Deutsche Gramophon*, apare ca solist și dirijor și efectuează turnee de succes în săli precum Carnegie Hall (New York), Musikverein (Viena), Suntory Hall (Tokyo), Disney Hall (Los Angeles).

Dirijorul serii, discipol al maestrului Ludovic Bács, doctor în muzică cu o pertinentă cercetare la „Tragedia lirică *Oedipe* de George Enescu. O perspectivă dirijorală”, Tiberiu Soare este conferențiar universitar doctor la Universitatea Națională de Muzică București, Facultatea de Compoziție, Muzicologie și Pedagogie Muzicală, catedra Dirijat de orchestră. Casa Regală a României îi acordă în 2018 distincția Ordinul *Coroana României* în Grad de Ofițer, iar Uniunea Criticilor, Redactorilor și Realizatorilor Muzicali din România, în 2024, Premiul de Excelență pentru interpretarea tragediei lirice *Oedipe* de George Enescu. Cu o prodigioasă activitate ca dirijor din 1999, din 2003 Tiberiu Soare este dirijor al Ansamblului de Muzică de Avangardă *Profil* și al Operei bucureștene din anul 2005. De consemnat numeroasele colaborări cu ansambluri de prestigiu, precum London Philharmonic Orchestra, Kammer Ensemble N (Stockholm), Musica Vitae Chamber Orchestra (Suedia), Osaka Chamber Symphony Orchestra (Japonia), Bad-Reichenhaller Orchester (Germania), Teatrul Național de Operă și Balet *Maria Biesu* din Chișinău, Orchestra Radio din Sofia, Orchestra Filarmonicii din Atena, Bedrich Smetana Philharmonic Orchestra (Zlin, Cehia), Orchestra Radio Praga, Camerata Salzburg, Orchestra Simfonică de Stat din Izmir (Turcia), Korean National Ballet (Seoul, Coreea de Sud), RTE Orchestra (Dublin, Irlanda) și succesul reputat constant.

Sala a fost arhiplină la acest concert extraordinar, ce va deveni punct de reper valoric în panopia Filarmonicii *Mihail Jora*.

vox humana

Marius MANTA

Părintelui Dumitru Stăniloae

dia/digitală nu poate înlocui o întâlnire „în carne și oase”. Nu m-am învrednicit, nu-mi fu dat! Am încercat totuși să le urmez chemarea, evident, cu neînsemnatele mele puteri, cu căzături și reveniri la drumul pe care mi l-aș fi dorit în permanență drept. Acestea sunt vocile care mi-au readus încrederea în lumină, în armonie. Datorită lor, m-am trezit brusc din retorica unui volum precum „Lacrimi și sfinți”, care mă convinsese prin accentele sale apăsate ironice că fericirea e mai degrabă legată de o stare de ignoranță. Treptat, atunci, în adolescență, Cioran începea totuși să piardă, întrucât mă simțeam din ce în ce mai atașat, prin urmare convins, de ideile și adevărul unui volum care mă va însoți pentru tot restul anilor: „Sfânta Treime sau la început a fost iubirea”.

Sunt conștient, tonul materialului de față e voit poate prea „festiv” pentru unii, în timp ce haina pe care i-am procurat-o ar putea fi aceea a unei încer-

cări parțial eseistice de a mărturisi bucuria pe care o păstrez din momentul în care am aflat că Dumitru Stăniloae, Ilie Cleopa, Paisie Olaru, alături de alte prezențe harismatice ale ortodoxiei românești a ultimelor decade, urmau să fie canonizați de Biserica Ortodoxă Română. Anul 2025 este anul în care se împlinesc o sută de ani de la ridicarea bisericii noastre la rangul de Patriarhie și 140 de ani de autocefalie. După ce în data de 12 iulie 2024 Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat canonizarea părintelui, acum – pe 4 octombrie (cu puțin înainte de Sfințirea Catedralei Neamului), la Mănăstirea Cernica, lângă București, are loc Proclamarea locală a canonizării Sfântului Preot Mărturisitor Dumitru Stăniloae.

De multe ori trăim sub semnul paradoxului: iată că primele gânduri mă duc către reverența pe care Emil Cioran o făcea în fața unei personalități de o complexitate ce e aproape imposibil de prins în cuvinte: „V-am spus la Paris, însă țin să repet că Filocalia este un monument capital în istoria limbii noastre. În același timp, ce lecție de profunzime pentru un neam nefericit și ușurelnic! Din toate punctele de vedere, o astfel de operă este chemată să joace un rol considerabil. Sunt nespuse de mândru că vă cunosc de mai mult de o jumătate de veac”. În ceea ce privește cunoașterea operei Părintelui, cred că am fost dăruit cu un drum potrivit cu priceperea mea: nu am urcat

dintr-odată către „Teologia Dogmatică Ortodoxă”, „Iisus Hristos sau restaurarea Omului” ori către „Chipul nemuritor al lui Dumnezeu”, ci am făcut pași mici, citind și recitind alte două apariții pe care le-aș recomanda oricui mai crede în forța cuvântului și în special în aceea a dialogului. E vorba de suita convorbirilor de la Cernica, reconfigurate și prinse de părintele Marc-Antoine Costa de Beauregard în „Mica dogmatică vorbită”, carte care a cunoscut – din câte știu – mai multe ediții. Apoi, de „7 dimineți cu Părintele Stăniloae”, inițiată de Sorin Dumitrescu și lansată în 1992 în curtea Schitului Darvari. Două volume cu adevărat memorabile, de-a lungul cărora cel ce caută începe să fie familiarizat cu temeiurile credinței ortodoxe. Aș putea spune că acestea se constituie în jurul unor teme recurente: accesibilizarea teologiei profunde, punte între cultură și credință, mărturie de credință personală, redescoperirea sfințeniei în actualitate, dialog ecumenic-universal, sensul Rugăciunii inimii. Între toate și mai presus de toate, capitolul „Filocaliei”. Mereu mă întorc la acest inestimabil diamant pe care Sf. Nicodim Aghioritul îl considera „comoara trezviei lăuntrice, paza minții, școala tainică a rugăciunii minții, instrumentul unirii cu Dumnezeu”. În paranteză fie spus, pe undeva în facultate, vizitând Muzeul Mănăstirii Neamț, părintele de acolo m-a chemat să-mi arate „un volum de o bogăție inestimabilă” (citez din memorie, evi-

dent!) – era „Filocalia” pe care o consultase chiar părintele Stăniloae. Revenind, laolaltă, în trup de literă, opera părintelui e vehicul către o înțelegere mistică, ce îngăduie o raționalitate plină de sensibilitate, un spațiu care te atenționează că inima poate fi rănită de frumusețe doar pentru ca mai apoi să fie atrasă de o dorință irezistibilă de unire cu bunătatea și firescul unui mister care se conjugă cu luciditate. Înțelegem nemediat că moștenirea ortodoxiei nu este una strict doctrinară, ci un mod de viață care se sprijină pe învățămintele Tradiției. Temele puse în discuție sunt analizate cu evlavie, presupunând laolaltă credința și cunoașterea lui Dumnezeu, trăite în mod practic și în toate zilele vieții. Evlavia exprimă sentimentul prezenței intimei a lui Dumnezeu, a unui Dumnezeu care se limitează pe sine pentru a intra în condiționările creaturii. În mod evident, Dumnezeu nu poate fi închis într-un limbaj limitativ, el rămânând mereu „inexprimabil cu exactitate”. O taină spre care e îndreptățit și minunat să tinzi.

Recunoscut de foruri diferite, premiat cu titluri și distincții academice („Ordinul Meritul Cultural în gradul de Cavaler cl. II, pentru biserică” – 23 septembrie 1942, „Doctor honoris causa”, Universitatea din Tesalonic – 1976, „Doctor honoris causa”, Institutul Teologic St. Serge din Paris – 1981, „Doctor honoris causa”, Facultatea de Teologie din Belgrad – 1982, „Doctor honoris causa”, Universitatea din București – 1992, Premiul „Dr. Leopold Lucas”, Facultatea de Teologie Evanghelică din Tübingen, „Crucea Sf. Augustin din Canterbury” din partea Primatului Angliei – 1981, membru titular al Academiei Române – 1992 – doar câteva dintre acestea), Sfântul Părinte Dumitru Stăniloae e considerat printre primii teologi ai secolului XX, o voce memorabilă care a găsit punți de legătură pentru aspecte aparent ireconciliabile și străluciri nemaivăzute ale apropielului și departelului. Am mai înțeles și faptul că pentru om umanul nu e un dar imuabil. Și că „schimbarea face parte din libertatea și din bogăția sa virtuală. Problema rămâne cea a orientării, a finalității acestei evoluții”.

În lumea de azi, alături de părintele Dumitru Stăniloae ai șansa să înțelegi că timpul echivalează cu posibilitatea creșterii persoanei în Dumnezeu, fiind – poate poetic spus – intervalul care durează între chemarea lui Dumnezeu adresată iubirii noastre și răspunsul nostru la iubirea lui Dumnezeu. Aceasta este până la urmă definiția plinătății, sensul corect pe care îl primesc deopotrivă dramele și bucuriile noastre. Din această înțelegere profundă se naște și gestul firesc al recunoștinței. Toate acestea într-un cuvânt de mulțumire. Părintelui Dumitru Stăniloae.

Undeva tare demult aveam un sentiment de regret peste măsură în momentul în care nu reușeam să intru în posesia unor ediții cu totul aparte. Evident, la cărți mă refer. Aveam dorința aceasta de a-mi cumpăra variantele ce apăreau în condiții (tipo)grafice deosebite, de a completa apoi colecții și serii întregi. Pe de altă parte, eram fanul (îngăduiți această barbarie!) „titlurilor de nișă” – dovedeam cu ele răbdare absolută: auzeam de acestea, le urmăream, găseam momentul potrivit și îmi împlineam moftul. Căci, mai întâi de toate, moft și orgoliu trebuie să fi fost această vânătoare de trofee livrești. Se înțelege, încercam un soi de posomorâre atunci când jocurile nu ieșeau iar universul îmi era văduvit de vreun titlu. Dar, trebuie să recunosc, pe acest tărâm forfoteau majoritatea bucuriilor și dramelor, uitând nepermis de mult că viața în preaplînul ei nu se desfășoară doar printre cărți, chiar dacă – în linia lui Cioran – eram (și întrucâtva încă sunt!) convins că menirea unui volum reușit e aceea de a naște răni și de a-și anexa cititorul pentru o bună perioadă.

Nu de puține ori, prins între toate acestea, am ratat întâlnirea cu oameni deosebiți. Oamenii realității. Uneori îmi zic că lucrul acesta nu s-a întâmplat dintr-o lene pe deplin condamnată, ci dintr-un soi de inaderență la actualitate, o lipsă de acuitate care, ulterior, după cum era și normal, a provocat la rândul ei alte serii de regrete. Aș putea întocmi liste întregi de asemenea „ratări”. Cel puțin pe câteva dintre ele le socotesc a fi impardonabile: mi-aș fi dorit să-i văd „față către față” pe Dumitru Stăniloae, Ilie Cleopa, Paisie Olaru, Petroniu Tănase, pe acești părinți ai neamului care au știut a ține strâns destinul românesc de frăiele ortodoxiei. Să le întrevăd lumina chipului, să-mi întipăresc volutele sonore și alte particularități ale acestor prezențe cu totul însemnate – nicio variantă me-

• Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU •

Leo BUTNARU

Astăzi când...

Brusc, și poate că într-un mod nițel dement, alegând o altă pistă de viață – cea de pustiic electronicizat, tele-satelizat – cu nimeni întâlnindu-se și totuși totul despre lume știind, parcă ar juca o farsă, parcă ar trăi o dramă, parcă ar fi satir antic și poate că ideolog modern sihăstrit – acest personaj nepopular precum un zeu de dată recentă, fără vechime bio-mitologică.

Pe timpuri, zădărnindu-și accesul la libertate, intra în vorbă cu oricine, demistificând iluziile trecutului său și al societății, și al civilizațiilor, ca într-o ofierie de ritual înecându-se în forfota miilor de oameni care aveau o unică profesie de sâmbătă și duminică – profesia de a se revolta.

Însă, iată, peste capul acestui biet zeu de dată recentă fără vechime bio-religioasă sau bio-ateistă năvălește ziua deceptiilor ca un viitor ce se întâmplă mai devreme ca de obicei, poate că chiar catastrofal de devreme, crunt și nerăbdător... – nici nu ai timp să deprinzi arta disperării și

meșteșugul uitării, superstițios și înfricoșat ticluindu-ți harababura visului de peste noapte, după care începe o mare nesigurantă și așteptare ce extenuază posibile bucurii și, în oricare destin, de om sau de lume, rămâne „etern” constant prilejul de a te dezamăgi și de a fi altceva – ceva de dată recentă, inclusiv cu datele cele mai proaspete din noile ediții sau reeditări ale cărților de telefoane (câtă frunză și iarbă!) din lume; deocamdată, parțial, cărți vii. Pentru că, până la ele, au existat și alte rânduri de cărți de telefoane, deja moarte, telefoanele, azi – modificate, încât, de se întâmplă să-ți amintești de timpurile „când telefonul public îți returna moneda...”, ești privit cu mare atenție și întrebat: „Dom’le, chiar ai prins și vremurile alea?”

Mă rog, un fapt mai general: rășina sintetică a oricărui aparat de telefon este nefast aureolată și de un cernit spectru al deznădejdi. Mai ales astăzi, când unora telefonul mobil le imobilizează mintea.

Când politicienii trăncănesc atâtea banalități, încât îți vine să telefonezi la 112. Când, reieșind din situația că mâinile deputaților sunt permanent ocupate cu telefonul mobil, plenul parlamentului a decis ca pentru vot să se folosească pedale.

Astăzi, când aparatul de respirație artificială stă lângă telefon – aparat de vorbire artificială. Când deja trăim cum trăim în Sodoma virușilor de calculator și Gomora telefoniei celulare. Din Sodoma și Gomora ne telefonează inteligența artificială, admonestându-ne că ar trebui să ne modificăm și eticheta bunelor maniere: furculița în stânga, cuțitul în dreapta farfuriei. (Dar telefonul mobil unde trebuie pus: în stânga, în dreapta sau în față?..)

Astăzi, telefoanele dețin în ele însele cărți personale de numere, deocamdată ca și cum cărți vii, dar care, implacabil, vor ajunge cărți anonime, una după alta... decedate. Iar noi, vii deocamdată, rămânem prinși în lanțul de-a telefonul stricat și cel ce va râde la urmă nu va mai ști de ce râde.

... În vreme, vremuri ce telefonul veșniciei tace de-o eternitate... Iar dacă ar da semne de viață, ce ar putea omul spune în receptor?... Și cui?...

conexiuni

Ștefan RADU

Un creuzet al lumilor

Spuneam și altă dată: oriunde te-ai afla în lumea asta, vei vedea doar ceea ce deja știi! Uneori și reversul este valabil: citești o carte sau vezi un film în care personajele se plimbă prin locuri pe care le-ai vizitat în cine știe ce călătorie... Am trăit adesea asemenea momente. De exemplu, Tunisia mi-a oferit la fiecare pas prilejul de a rememora impresii și emoții experimentate doar literar sau cinematografic.

Îmbarcat într-o caravană auto pentru o excursie de două zile în Sahara, am plecat din Sousse către Tozeur, pentru a reveni, prin El Jem, pe coasta de est. Abia după ce am trecut de Kairouan (cu imensa moschee unde pelerinii musulmani trebuie să ajungă măcar o dată în viață!), am început să înțeleg ce înseamnă forța de neegalat a deșertului. A trebuit să oprim câteva minute pentru a căuta șoseaua „disparută” sub stratul de nisip și piatră măcinată de vântul saharian. După un schimb de replici în arabă, șoferii, cocoțați pe cabinele vehiculelor 4x4, au părut foarte încântați de ceea ce văzuseră de la înălțime: arătau către vest, repetând numele destinației noastre: „Chebika, Chebika!...” Vestita oază Chebika unde, în 1996, s-au filmat multe secvențe din „Pacientul englez”... Poate pentru că m-am lăsat în voia mișcării șerpuitoare a mașinii printre dune, imaginea golului fără hotar din jur s-a amalgamat cu secvențele cinematografice din memoria mea precum amintirile chinuite ale contelui Laszlo Almasy, pilotul desfigurat. Din elementele decorului celebrului film regizat de Anthony Minghella puține urme au mai rămas; doar barmanul de la terasa improvizată pe un colț de stâncă povestea pentru turiști întâmplări din vremea filmărilor. Părea mândru de originea sa berberă, însă din nesupunerea legendarilor lui înaintași nu a mai moștenit mare lucru... Obosiți și însetați, călătorii îl ascultau bucurându-se de lichidele răcoritoare achiziționate la „preț de Sahara”! La câțiva pași, „cascada” (un fir de apă care cădea de la vreo trei metri înălțime într-un „lac” minuscul!) potolea setea cactușilor și arbuștilor răsăriți din nisip.

Ne-am continuat drumul spre sud-vest, către Chot el-Djerid, o minune a naturii și o capcană pentru cei care nu respectă regulile deșertului. Șoseaua a fost construită peste o calotă de sare (groasă de câțiva kilometri!) sub care este hăul lăsat de evaporarea mării care va fi fost cândva. Există zone unde „pojghița” este subțire; legendele vorbesc despre armate de invadatori (venite din sud) înghițite pentru totdeauna. Chot el-Djerid a fost cel mai mare lac sărat din Tunisia. Acum este secet și doar după rarele ploi din deșert se mai adună apă pe întinderea roșiatică ce pare desprinsă din altă lume. Am avut norocul să ajung în acel loc într-o asemenea zi; unul dintre șoferi mi-a mărturisit că erau primii stropi de ploaie din ultimii șapte ani!

La vreo 15 kilometri, spre vest, se află Chot el-Gharsa, un câmp de sare cândva lac. Între cele două „choturi” se află canionul Sidi Bouhlel numit, încă din anii '80, canionul „Războiul Stelelor”. Probabil fascinat de peisajul nepământesc din jur, George Lucas a imaginat aici Tatooine, planeta natală a lui Luke Skywalker. Peisajul arid și răsăritul de soare ca o explozie nucleară au fost elemente de decor naturale, obținute gratis, pentru luptele apocaliptice între navele intergalactice. Poate vă mai amintiți de niște personaje pitite printre pietre, acoperite cu niște zdrențe maronii, cu glugi care le ascundeau fețele și care mormăiau într-o limbă netraductibilă... Ei bine, asemenea ființe chiar există! Le zărești ghemuite printre dune, nu departe de șosea, scormonind solul. Scot la suprafață o minune numită „trandafirul deșertului”: este o bucată de sare cristalizată împreună cu nisipul, un fel de suferință depresivă metamorfozată. Un „trandafir” galben-roșiatic încremenit în eternitatea pustiului! Scoasă de la cel puțin un metru adâncime, „floarea” (cât palma unui copil) este vândută turiștilor cu un dolar! Acesta este prețul (supra)viețuirii în Sahara... Mai puțin decât bacșișul lăsat la cafenea!... Deșertul este un imens creuzet în care sunt zdrobite și amestecate lumi, destine, speranțe și disperări. Doar respirând aerul fierbinte și plin de praf simți cu adevărat această vrajă din poveștile imaginate de scriitori și regizori cu har...

Revelația

Și uite-așa cum mă duceam la piață cu universul în sacoșa cârpită am văzut-o șchiopătând, revelația. Soarele aștepta o confruntare de idei și se oprise rezemat de turnul de apă, curios. „Eu merg la piață – am rostit cu emfază – sunt cel care merge la piață și nu țin cont de revolta pietrelor care nu vor să fie aruncate în cei nevinovați. Eu..., și m-am oprit. Mă asculta cu milă nespusă de parcă urmam să fiu sacrificat pe vorbele fără noimă. Casele priveau și ele compătimitoare. O vrabie se chinuia să intre în ochiul meu stâng. Și uite-așa, cum mă duceam la piață...

Pact

Am decis să mă strecor în cerc, să mă închid în el ca pasărea în ou, să hibernez câțiva ani-lumină și să revin când veți deveni statui de sare privindu-vă unul pre altul, orbi. Zborul în jurul propriului abis nu va avea început nici sfârșit. Eu atât îmi spun: intru în cercul acesta care va fi propria-mi viață și în care voi înota, ca în marea de bucurii despre care povestesc pruncii ascultându-l pe regele Irod cântând un cântec de leagăn...

Exod

Ușa a plecat cu casa în spinare și un greier în față, oficiind slujba ușilor, cădelnițând dintr-o păpădie spre patria ușilor din care curg râuri de oameni căutând la răndu-le o ușă. În locul ei, am pus semnul aleph pentru cel care va descoperi alfabetul în care ușile comunică. Mai devreme sau mai târziu, când nu va mai veni nimeni, în locul ușii va veghea litera aleph într-un cerc de foc.

La o omletă

Porumbelii zboară peste Piața Unirii. Flămânde, statuile privesc spre înalt, numărând anotimpurile fără solstiții, echinocții, bazaconii născocite de muritori. Au încremenit fiecare cu câte o rază în vârful degetului. Stau mai țeapăn decât ele să nu le tulbur singurătatea. Pietrele caldarâmului pocnesc ca artificii de sărbători. De sus a căzut un ou și piața s-a umplut cu o omletă aurie. Ochii statuiilor sclipsesc: „Ehei, ce bun ar fi acum un fir de mărar...” Vestea s-a risipit în oraș și nimeni nu are curaj să treacă prin piața pustie ca să nu le tulbure cina.

Valentin
TALPALARU

Am cules o piatră

Am cules de pe ulița mea o piatră. Am suflat peste ea și s-a făcut pasăre am mai suflat o dată, dar n-a cântat. Am mai suflat o dată și s-a făcut seară. Și căldura frig. Acum, la poarta mea s-au adunat toate pietrele din copilărie. Toate pietrele de pe ulița mea. Nu mai am suflu nu mai am cenușă nu mai am timp.

Am luat un ou

Am luat un ou și l-am încălzit în palmă și el s-a făcut piatră. Și în miezul ei am zărit o pasăre care-și făcuse culcuș și făcea semne să nu o scot, să o las în cuibul ei opac. În piatra aceea era o pasăre iar eu nu îndrăzneam să respir să nu o tulbur. Cei din jur luaseră la rândul lor ouă în mâini le încălzeau dar ouăle rămăneau ouă iar ei nu mai înțelegeau nimic.

Trec pe stradă

Găinile au ieșit din curți și scurmă urmele vechi, vechi de pe stradă. Le ciugulesc de parcă ar fi ultimele grăunțe din lume. Dacă aș avea gură aș striga să lase urmele în pace. Ele nu sunt puse aiurea. Mă caută. De o viață mă caută. Odată cu urmele smulg și fărâme din drum. Azi așa mâine poate nu va mai fi drumul pe care să urc. Trec pe stradă. Mă salut cu toți cei care aplaudă.

Cum ară tata

Mamă, plugul din șură s-a înălțat și zboară naiba știe unde. Uite-l sus. De după nor a ieșit tata. L-a prins de coarne și ară. Grăul din saci urcă și el după plug ca niște cosițe galbene cozile tale de fată. Brazde sinilii ca niște buze șoptesc să nu zăbovești nici tu. În cer grăul se coace mai repede și cineva trebuie să frământă pâinea.

Luminița
ZAHARIA

***nicio glumă
nu e glumă***

nicio glumă nu e glumă
mama ta mi-e mie mumă
rufa-ți sare din cârlige
se urcă pe catalige
nasul tău crește ca pibul
când promiți că-mi dai covrigul
ne-nvârtim ca titirezul
în scripte rămână miezul
când poetul nu-i acasă
nonsensul joacă pe masă
țiglele n-au superglue
ala bala portocala
ieși din cadru tu!

pact

o poezie s-a-nceput pe sine
eu i-am blocat accesul – n-a plecat!
musai voia-n rochița cu buline
din perioada ei de bal mascat

o poezie s-a stropșit la mine
mi-a pus căluș la gură, m-a legat
pistol la tâmplă: *vreau cinci foi veline!*
țineam la viața mea – deci i le-am dat

prevenția e mama nemuririi
așa că i-am spus pinul pentru cord
card vreau să zic! și-n numele iubirii
căzurăm, ipocrite, de acord

ea, să-mi ia numele și semnătura
dubii să nu existe c-ar trișa
eu, să o scot din plate foi cu gura
în piețe mari, spre-a o aplauda

primarul, polițistul, cămătarul
groparul, cyrano de bergerac
criticul de serviciu, moașa, zarul
bogații și, de kiki, un sărac

un martor mai lipsea, cu o ștampilă
și l-am chemat pe păsărilățilungilă!

***i'm sexy
and i know it***

sufletul meu pereche
nu are trupul potrivit
i s-a alocat unul din oficiu
prelevat de la morga din ospiciu

i'm sexy and i know it
strigă în gura mare
acest trup neconform
această arătare

nu orice suflet merită un trup
mă rog la zeul de serviciu
să-i dea mai bine unul de motan
*nu orice om merită o pisică
și nu jucăm, ma chere, hopa-mitică*

sunt deschisă oricum la sacrificiu
e vremea să învăț acest slogan:

i'm sexy and i know it

noi, bufonii

iată, primul stânjenel
nu e stânjenit defel

Barbie, cu-o bărbie șic,
nu transmite mai nimic

îndrăgostirea e *tax free*
iar apoi, fie ce-o fi

amintirea? fulgurații
unde cuib își fac ratații

credem că trăim degeaba
însă timpu-și face treaba

bufonii sunt cei mai triști
din etnia de artiști

și v-am povestit, copii,
aiureli de zi cu zi
scop: extensie de gând
până vom pleca, pe rând,
noi, bufonii

***foloase
necuvenite***

recunosc, mă declar vinovată
am primit foloase necuvenite
de la toate regnurile terestre
de ce să merit eu, la urma urmei
parfumul trandafirilor
torsul felinei
căldura rocii vulcanice

lacomă, nu mi-au fost de-ajuns
am trecut la astre
m-am împodobit cu inelele lui Saturn
am făcut dragoste
cu omul din lună
apoi am explorat lumile de dincolo de văz
de telescoape de imaginar

acum încerc să mă folosesc de alunecosul timp
pedepsiți-mă cu o oglindă

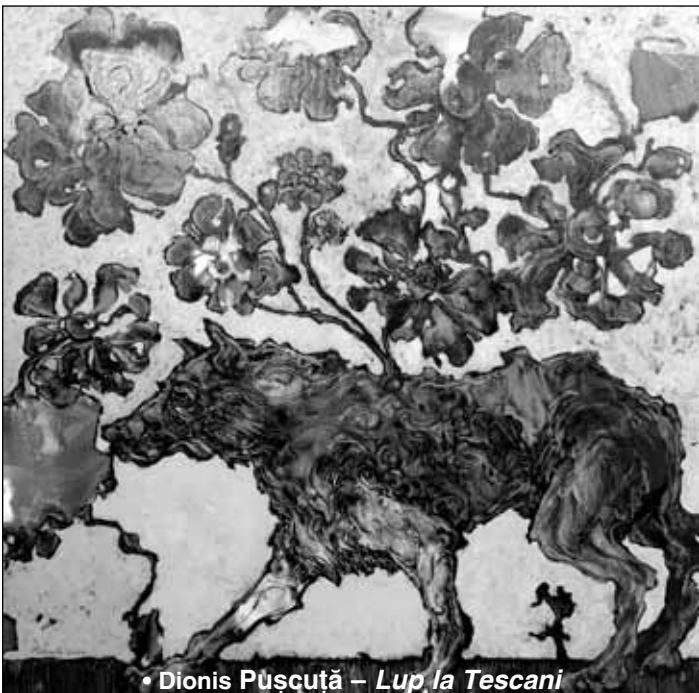
când moare poetul

când moare poetul
marea se retrage până devine băltoacă
unii spun RIP, ce păcat
sărmanul, nici n-a apucat
laurii gloriei... alții rânjesc hain:
și ce dacă?!

unii nu cred în ruptul capului
că minunea de poet e chiar mort
nici când citesc biletul de adio:
la moartea mea, să-mi faceți tort!

pisica lui de companie plânge aproape uman
cărțile lui se vând pe nerăsuflăte
pe facebook i se aduc osanale
i se ridică statuie în cetate
fanii se-adună-n forumuri, ciorchine...

... dar când moare poetul în sine?

• Dionis Pușcută – *Lup la Tescani*

Arta care unește

Ajunse la a XXXV-a ediție, „Saloanele Moldovei“, și-a anunțat laureații din acest an cu prilejul vernisajului organizat vineri, 10 octombrie, în prezența artiștilor, jurnaliștilor, reprezentanților instituțiilor organizatoare și a unui numeros public iubitor de artă.

Lucrările premiate și cele nominalizate au fost selectate de juriul condus de Dumitru Bolboceanu, vicepreședinte al UAP Republica Moldova, și compus din: Victor Eugen Mihai – artist plastic, director UAPR – Filiala Bacău; Igor Svernei – artist plastic, membru titular al UAP, Republica Moldova; Ovidiu Ungureanu – artist plastic, manager Centrul de Cultură „George Apostu“ Bacău; Florentin Marian Sîrbu – artist plastic, președinte UAPR – Filiala Constanța, manager al Muzeului de Artă Populară din Constanța, Sveatoslav Buza – artist plastic, membru titular al UAP, Republica Moldova și Corneli Bulat – artist plastic, membru titular al UAP, Republica Moldova. S-au decernat zece premii:

- Evghenia Goreaceva, Suceava – Premiul Ministerului Culturii al Republicii Moldova;
- Nina Hamurari, Chișinău – Premiul Complexului Muzeal „Iulian Antonescu“, Bacău, România;
- Dionis Pușcută, Bacău – Premiul „Mihail Grecu“ al Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova;
- Daniel Badea, București – Premiul Muzeului Național de Artă al Moldovei, Republica Moldova;
- Octavian Romanescu, Chișinău – Premiul Centrului de Cultură „George Apostu“, Bacău, România;
- Sergiu Bădrăgan, Chișinău – Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din România;
- Eudochia Robu, Chișinău – Premiul Consiliului Județean Bacău, România;
- Sergiu Valentin Grapă, Iași – Premiul Direcției Cultură a municipiului Chișinău;
- Serghei Josu, Chișinău – Premiul Taberei Internaționale „Rezidența Tescani“, Bacău, România;
- Monica Carp, Roman – Premiul Primăriei municipiului Chișinău.

Cele 222 de lucrări de pictură, grafică, fotografie, sculptură și artă decorativă, realizate de autori din România, Republica Moldova și diasporă, au fost expuse la galeriile „Alfa“ și „Frunzetti“ din Bacău și vor rămâne la dispoziția publicului până 9 noiembrie 2025. **(A.)**

• Daniel Badea – *Masa*

Gheorghe IORGA

Poezie și dogmă În câteva texte maniheiste (1)

În orice împrejurare s-ar ivi, într-un fel sau altul, termenii „maniheism” și „maniheist” nu trezesc, cel mai adesea, decât vagi reprezentări însoțite de conotații satanice ori semănând cu niște jalnice caricaturi ale unei lumi de gânduri religioase, în care, de-a lungul mai multor secole și pe spații vaste, angoasa și speranța primordială a omului au fost totuși prevestite și configurate. E suficient să ne gândim că din sudul Franței (catari sau albigensi) până în extremitatea orientală a Asiei au fost răspândite comunități maniheiste. Cu o mențiune: „dogmatica”, bineînțeles, căpătând de fiecare dată o amprentă specifică, determinată fie de contactul cu creștinismul, fie de contactul cu mazdeismul sau cu budismul. Dar pentru ca, în ciuda persecuțiilor pretutindeni și mereu dezlănțuite împotriva credincioșilor, această religie să ia un astfel de avânt, trebuia totuși ca speranța pe care o vestea să fie mai puternică decât amenințarea oamenilor. Or, mai degrabă, tocmai ea era o „amenințare” pentru amenințare: revelându-și sieși Întinericul, nu putea decât să dezlănțuie împotriva ei acest Întineric. Lupta asta era însăși esența ei.

În cursul secolelor, teologia maniheistă s-a făcut cunoscută doar prin deformările mai mult sau mai puțin accentuate ale celor care avuseseră misiunea s-o combată ori s-o respingă. În cercurile Bisericii creștine orientale, în chiar spațiul originilor lui Mani, scrierile polemice alternează cu dezbaterile argumentate; filozoful egiptean Alexandru de Lycopolis (sfârșitul secolului al III-lea – începutul secolului al IV-lea) supune teologia lui Mani unei interpretări filozofice, căutând să reducă figurile mitice la conceptele cosmologiei grecești. Oricât de interesantă ar fi, o astfel de întreprindere nu putea decât să denatureze și să epuizeze mișcarea primitivă a credinței. Există și surse arabe musulmane, fragmentare și câteodată ofensatoare, cu atât mai mult cu cât în sânul islamului maniheismul reușea o acțiune de pătrundere subterană. În sfârșit, alături de formule de

abjurare din partea Bisericii grecești, opera lui Augustin a constituit vreme îndelungată masa de documente de unde s-au inspirat istoricii și polemiștii. Totuși nu este dificil să ne convingem că dacă Augustin a rămas nouă ani simplu neofit fără să acceadă la gradul de „Ales”, spre a abandona totul până la urmă, asta are un motiv precis. Tratatate polemice și procese-verbale ale discuțiilor ne fac să vedem că între forma însăși a spiritului său și intuiția maniheistă a lumii există un imens abis. Acolo unde această intuiție încearcă să configureze mișcarea primitivă constituind evenimentul-esență al lumii, acolo unde ea este chiar sensul original al cuvântului „ekstasis”, Augustin nu pare să înțeleagă decât povești, istorii, anecdote ori argumente în fața substanțelor, în fața noțiunilor deja cristalizate. Au fost extrem de importante uimitorile descoperiri de la

Turpan/Turfan, în Asia Centrală, ca să apară în sfârșit documente autentice, mărturii ale maniheismului oriental, și scoaterea la iveală (Fayyum, în Egipt) a „bibliotecii” unui credincios maniheist, în limba coptă! Chiar dacă starea acestor documente era lamentabilă, știința filologilor, cu prețul unor mari și răbdătoare eforturi, a continuat opera de înțelegere a documentelor. Prima întreprindere datează de la începutul secolului al XVIII-lea din inițiativa teologului Isaac de Beausobre (pastor al Refugiului francez din Berlin), iar rezultatul anevoioasei munci este voluminoasa „Histoire critique de Manichée et du Manichéisme”.

Visul cercetătorilor este să reedifice corpusul scrierilor maniheiste. Un proiect, să recunoaștem, ambițios, ce are nevoie de ani îndelungați de trudă și multă știință de carte. Astăzi, specialiștii, câți sunt, pot scruta totuși maniera în

care credința maniheistă gândește lumea; o vor face supunându-se exigențelor textelor, ferindu-se să repete prin transpuneri „moderne” (antropozofice sau de altă natură) deformările impuse de vechii apologeti. În această operă de apropiere personală de spirit, pietatea maniheistă este ghidul și revelatorul prin excelență. Asta înseamnă că structura unei astfel de credințe, am putea spune, a „existenței” maniheiste, este esențialmente lirică, „adevărul” cosmogoniei și al teogoniei nu apare, nu se constituie decât în „certitudinea” atestată de recitativul psalmului.

Au fost descoperiți, deocamdată, cinci psalmi, traduși pentru prima dată de lingvistul și semioticianul francez Émile Benveniste, cercetător al limbilor indo-europene. Benveniste a tradus din pahlavi (persana, iraniana medie, ce face parte din grupul limbilor iraniene – subdiviziune a limbilor indo-europene), limbă vorbită și scrisă de la sfârșitul dinastiei Ahemenizilor (559-330 î.H.) până la venirea Islamului, în secolul al VII-lea. Pahlavi este așadar limba în care au fost scrise textele originale.

N. 10 octombrie 1945, în Bacău. *Inginer, poet.* Este fiul familiei de intelectuali Viorica (n. Vrânceanu), funcționară, și Rafael Jurebie, consilier juridic. A copilărit în urbea lui Bacovia, începând studiile la Școala Nr. 5 (1952-1959, actuala Școală Gimnazială „Alexandru cel Bun”) și continuându-le, cu rezultate la fel de bune, la Liceul „Vasile Alecsandri” (1959-1963, în prezent Colegiu Național). Îndrăgostit de o profesoară „frumoasă, dar vicleană”, prin clasa a X-a a început să scrie poezie și era pe punctul să repete de dragul ei anul școlar („M-am îndrăgostit de-o profesoară / Și ce dacă, sunt adolescent, / Știu de-acum de soarta mea școlară, / M-am decis: rămân iar repetent!”), numai că taina i-a fost dezvăluită accidental chiar de muză, care i-a „smuls de pe pupitru, la oră, poezia în care, sub hipnoză, o descria(m) în stihuri și-apoi – în recreație – o citise la profi, în cancelarie”.

Deși a continuat să plutească la ore „în nori de-nchipuiri”, a abandonat în cele din urmă ideea și a uitat apoi o vreme de focul creației, întrucât a ales să urmeze o profesie foarte căutată la acea vreme și care cerea cunoștințe aprofundate. Ca student al Facultății de Mecanică, secția Utilajul și tehnologia sudurii, din cadrul Institutului Politehnic din Timișoara (1963-1969), s-a dovedit la fel de silitor ca și în anii precedenți, astfel că după obținerea licenței a putut opta pentru un post de inginer la Filiala Bacău a Trustului de Montaj Utilaj Chimic din București. Autorizat de Inspectia de Stat pentru Controlul Cazanelor, Recipientelor sub Presiune și Instalațiilor de Ridicat, la început a fost responsabil tehnic cu sudura (1969-1975), însă pe măsură ce a acumulat experiență, s-a impus ca un specialist apreciat și căutat, urcând alte trepte ale profesiei: șef de lot (1975-1984), șef de brigadă (1984-1990) și

Personalități băcăuane

Mircea Constantin Jurebie

șef de șantier (1990-1999). Dornic mereu să-și „biruie obstacolele”, a contribuit alături de subordonați la finalizarea unor lucrări complexe de montaj și instalări de utilaje și sisteme de conducte pentru industria chimică, petrochimică și a cimentului la combinatele de la Bacău, Săvinești, Borzești, Tașca, Midia-Năvodari ș.a.

Chiar dacă în forul său interior a rămas cu nostalgia poeziei și s-a simțit mai bine „pe șantierele visului”, nu a revenit la prima iubire decât după ieșirea la pensie, când a început să frecventeze cenaclurile băcăuane și să participe la manifestările organizate de filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor și de Fundația „Georgeta și Mircea Cancicov”. La îndemnul poetului Ioan Prăjișteanu, în martie 2014, a debutat în revista *Plumb*, care i-a publicat

poeziile *Adiere*, *Trecea* și *Catrene*, apoi și editorial, cu volumul *Parfum de altădată* (prefață de Calistrat Costin, postfață de Violeta Savu, Bacău, Editura Ateneul Scriitorilor, 2014). Dovedind încă de la această carte o „știință a scrisului, respectul față de limba română, o frumusețe a sentimentelor bine strunite a gestului” (Emilian Marcu), o aplecare spre lirica de meditație, intimă și sentimentală, a abordat cu preponderență poezia cu formă fixă și genurile mai puțin frecventate azi (rondel, sonet, glossă), dar a explorat în egală măsură și „filonul religios”, astfel că a fost „lesne așezat în linia unor alți creatori de poezie duhovnicească precum Vasile Voiculescu, Zorica Lațcu, Daniel Turcea etc.” (Marius Manta).

Încurajat de ecurile critice, a început să colaboreze cu revistele *Ateneu*, *Bacău Press*, *Cadran cultural*, *Citadela*, *Convorbiri literare*, *Credința ortodoxă*, *Mărturii culturale*, *ProSaeculum*, *Salonul literar*, *Scârț!*, *Spații culturale*, *Tecuciul literar și artistic* ș.a., care i-au inserat zeci de poezii în vers alb sau cu strofe neluate în seamă de generația tânără (terține, catrene, cvinare, sextine). Într-un ritm alert a continuat și aventura editorială, sub aceeași egidă publicând cărțile de poezie *Smerita cugetare* (prefață de Marius Manta, 2014), *Boeme, pardon, scuzați, bonsoar* (prefață de Petre Isachi, 2015), *Sonete* (2015), *Carpe diem: catrene după K.O.* (2015), *Pelerini în rugă* (prefață de Constantin Leonte, 2015), *Rondeluri* (prefață de Ioan Dănilă, 2016), *Terține* (2016), *Gânduri...* (2016), *Imagini suprapuse*

(2016), *Cândva...* (prefață de Iulian Albuț, 2017), *Mon amour* (prefață: Calistrat Costin, 2017), *Sufletesc suspin* (2017), *Cum?!...* (2017), *Mozaic liric* (prefață de Calistrat Costin, 2018), *Și eu sunt fiul Tău, Preamilostivă Maică* (prefață de Nicolae Hurjui, 2018), *Ea* (2019), *Sonete sonate* (2019), *Cu tremur în glas* (2019), *Cu fruntea pe altare* (2021), *Totul curge...* (glosând și oglindind sonete) (prefață de Ioan Dănilă, 2021), *Spirale de timp* (2021), *În meditațiune* (2022), *Îngândurări pioase* (2022), *Când peste lumi, lumina...* (2022) și *Bilet de intrare* (2023), iar la alte case editoriale volumele similare *O, tempora...* (prefață de Elisabeta Grasu, Bacău, Editura Egal, 2016), *Tribulații* (prefață de Cristina Ștefan, Bacău, Editura ArtBook, 2020), *Liniște, tăcere, lumină, rugă* (Odobești, Editura Salonul Literar, 2024) și *Bacăul în oglinda amintirilor* (prefață de Ioan Dănilă, Bacău, Rovimed Publishers, 2025).

Chiar dacă despre cărțile sale au scris critici importanți (Calistrat Costin, Ioan Holban, Grigore Codrescu, Petre Isachi, Emilian Marcu, Adrian Dinu Rachieru, Aurel Pop, Valeria Manta-Tăicuțu ș.a.), prea multa smerenie l-a împiedicat să-și trimită cărțile la concursuri, așa că nu are în palmares decât Diploma de Excelență a Cenaclului Literar „Lira 21”, Premiul Special pentru carte religioasă al Festivalului Național de Creație „Vrancea literară” (2015) și Premiul „Cartea anului 2016” al filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor. Intrat în rândul octogenarilor, inventatorul sonetului-oglină va mai oferi cititorilor și alte surprize, întrucât scrie în fiecare zi și portofoliul său înregistra, până în octombrie 2025, peste 18 600 de manuscrise.

Cornel Simion GALBEN

De două ori XXII, la „Avangarda“

În cadrul Festivalului „Avangarda XXII“, pe 6 și 7 octombrie, s-au desfășurat mai multe activități culturale. Pe 6 octombrie, în spațiul sacru al Parohiei „Precista“ Bacău, s-a ținut colocviul cu tema „Creștinismul sau globalismul – pace sau război?“ Au prezentat puncte de vedere preot Mihai Tomozei, scriitorii Caliochia Tocală, Cornel Simion Galben, Nichita Danilov, iar Oana Crețu a încântat auditoriul cu o priceasă. Seara, la Centrul de Cultură „George Apostu“, după deschiderea Salonului cărții „Avangarda XXII“, a urmat un recital-maraton de poezie. A doua zi, la Pensiunea „Balta Albastră“, s-a desfășurat colocviul „Rolul traducerilor în cunoașterea literaturilor naționale“. Despre com-

plexitatea și riscurile traducerii au susținut discursuri: Gheorghe Iorga („Traducerea este o experiență a străinătății“), Simona Modreanu („Orice traducere este o operație de metisaj cultural“), Carmen Bulzan („Traducătorul rămâne într-o nemeritată umbră“), Balász F. Attila („Fără traduceri literare ar exista doar literaturi în mai multe limbi“). Invitatul special al acestei ediții a fost scriitorul Nichita Danilov. L-au portretizat, vorbind despre poezia, proza și eseistica sa, Simona Modreanu („un lipo-vean care scrie o română fastuoasă“, „poezia lui este și eufonie, și epifanie“) și Petre Isachi („fire hamletiană, cu spirit apolinic“).

Ca la fiecare ediție, s-au acordat mai multe premii, cele mai importante fiind

Premiile Festivalului-Concurs Național de Creație Literară „Avangarda XXII“ (juriul a fost alcătuit din: președinte, poetul, prozatorul și eseistul Nichita Danilov; membri, scriitoarea și universitara Simona Modreanu și managerul Avangardei XXII, poetul și prozatorul Victor Munteanu). *Premii de excelență pentru scriitorii profesioniști*, la secțiunea Poezie, au câștigat: Carmen Bulzan, Tincuța Horonceanu Bernevic, Marin Rada, Nicole Sere, Caliochia Tocală; la secțiunea Eseu, critică literară, au câștigat: Gheorghe Iorga, Gheorghe Parascan, Olimpiu Nușfelean; *Premiul de excelență pentru revista de cultură* i-a revenit lui Daniel Luca, redactor-șef al revistei timișorene *Thymes*, cu *Premiul de excelență pen-*

tru manageri care promovează literatura română a fost onorat Vasile Barbu, organizatorul Festivalului Internațional de Poezie „Drumuri și spice“ (Uzdin, Voivodina, Serbia), iar *Premiul de excelență pentru muzică* i-a revenit lui Florin Țuțuianu, care a și încântat auditoriul cu muzica sa, aranjată pe versuri de Victor Munteanu. Tinerii, cei care nu au debutat în volum, nu au fost uitați nici la această ediție; au câștigat: la poezie – Amalia Levey (Premiul I), Sabo Noemi (Premiul II), Ali-Eli Agis (Premiul III); la proză – Raluca Rus (Premiul I) și Ana Ciobanu (Premiul II).

Fundația Culturală „Georgeta și Mircea Cancicov“ (juriul, Victor Munteanu, Dumitru Brăneanu și Cornel Paiu) a oferit premii scriitorilor: Ionica Bandrabur, Doru Ciucescu, Doinița Ioneț, Dumitru Lecca, Ioan Ouatu, Ion Timaru, Constantin Tudose. Au mai fost acordate câteva premii speciale din partea partenerilor festivalului: Filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor, Asociația Culturală „Familia Lecca“, Asociația Națională *Cultură Eroilor* „Regina Maria“ – Filiala „Col. Corneliu Chiries“, Asociația Ro Ed Nicolescu. Lista completă a premiilor poate fi consultată în numărul din octombrie al periodicei „Viața băcăuană“.

Un moment deosebit de emoționant a fost medalionul memorial dedicat Sorinei Munteanu, traducătoare de limbă greacă, eseistă, poetă, evocarea fiind făcută, nu doar cu sensibilitate, ci redând riguros informații culturale, de sora acesteia, Alina Munteanu.

Violeta SAVU

„Istoria unei școli rurale - de la începuturi, până la timpuri cu gâlceavă“

Cartea (Bacău, Editura Vasile Alecsandri, Seria „Archivum“, 2025) este, după spusele universitarilor Ioan Opreș și Mircea Ciubotaru, o adevărată monografie (a Școlii din Cașin), cea mai reușită dintre câte le-a fost dat să parcurgă până acum cei doi specialiști în istorie culturală. Nu întâmplător a fost premiată de Fundația Culturală „Georgeta și Mircea Cancicov“ și de filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor din România, la Festivalul-Concurs Național de Creație Literară „Avangarda XXII“, ediția a XXII-a, oct. 2025.

Aula Bibliotecii Municipale „Radu Rosetti“ Onești a găzduit lansarea către public a acestei cărți cu mai mult de 1000 de pagini, despre care au vorbit universitarii citați mai sus, editorul, arhivistul Vilică Munteanu și Mihaela Chelaru, etnologul Iulian Bucur, primarul Cașinului, Ioan-Cosmin Curelea, cadre didactice. Moderator a fost Emilia Boghiu, președinta Fundației Naționale „G. Călinescu“, iar gazdă, Ionuț Tenie, directorul Bibliotecii. (I.D.)

Cunoscută mai ales ca poetă, Mihaela Grădinariu își extinde orizontul literar cu volumul de cronici (le-aș spune mai degrabă eseuri critice) intitulat *Descântec în oglindă* (lași, Editura Junimea, 2024). Este o carte în care își explorează relația profund personală cu textul.

Volumul te convinge că lectura nu este pentru Mihaela Grădinariu actul pasiv de a parcurge un text, ci devine o experiență existențială. Fiecare cronică este o mărturie a modului în care cartea recenzată pătrunde în viața interioară a autoarei, provocând ecouri, reflecții și, în cele din urmă, o transformare personală. Ea nu se limitează la o analiză tehnică, ci îmbrățișează opera ca pe un organism viu și intră cu ea într-un dialog ce unește lăuntru autorului cu lăuntru lectorului.

Fiecare cronică este o lectură trăită. Prin limbajul poetic și introspectiv, Mihaela Grădinariu dezvăluie ce anume din text o

atinge, o cheamă, o face să-și pună întrebări despre sine și despre lume. Astfel, critica literară devine o formă de auto-cunoaștere, o modalitate de a-și explora propriile emoții și idei prin intermediul poeziei, prozei și criticii literare scrise la noi astăzi. Vorbele unui alt poet: *am*

Drogul lecturii

conștiința unei acumulări de energie creatoare care trebuie eliberată (Stoiciu) i se potrivesc și ei, dar în alt plan. Nu doar în acela pomenit de Dinu Rachieru, „hiperactivă, risipitoare (dar tot ce risipește se adună – n.m.) [...] împacând atâtea vocații“, ci m-a impresionat mai mult altceva: pe lângă frumusețea de admirat a înseși acestei trăiri creatoare, devine clar că și lectura este, pentru Mihaela Grădinariu, un act de creație. Adică mult mai mult decât obișnuitul act al lecturii. E o implicare profundă, existențială, în lumea lăuntrică a celuilalt.

Chiar și titlul cărții este ales cu grijă, pentru a fi cât mai sugestiv. „Descântecul“ este acțiunea magică de a exorciza demonii, de a rupe blesteme, de a înlătura piaza rea, de a curăța

lăuntru de temeri, anxietăți și toate celelalte boli induse în noi de civilizația în care viețuim. Are literatura această putere? Mihaela Grădinariu ne spune, prin felul ei de a citi cărțile, că da. Însă ne face conștienți și că numai anumiți oameni au cheia de a descifra codul creației literare. „În oglindă“. Descântecul nu este rostit pentru lume, ci un descântec al poetei pentru ea însăși. Reflexia devine introspecție, oglindire de sine în creația altuia. Astfel actul lecturii devine împletirea dintre sinele lectorului și sinele autorului. Putem de aici înțelege că, pentru Mihaela Grădinariu, a scrie despre literatură este un act magic și revelator. Magie a actului creator ce unește în cuget și simțire cititorul și autorul, prin care este revelat lăuntru autorului. Cât a durat

această bucurie creatoare a lecturii și receptării cărților? *Doisprezece ani de muncă, vreo câteva sute de cronici literare. [...] Un volum la care țin foarte mult, unde am adunat texte critice despre cărțile cu care am intrat într-o rezonanță specială, publicate inițial în revistele „Cronica veche“, „Expres cultural“, „Convorbiri literare“ – ne spune Mihaela Grădinariu.*

Empatia lecturii, bogăția descoperirilor de esențe spirituale și comori lăuntrice ale autorilor, fantezia descifrărilor critice, lectura ca un drog mistic îl duc pe lectorul acestei cărți spre o citire atinsă de pasiune, de plăcere estetică și, până la urmă, la delectare. Ba mai mult, la dependență. Ți se înfățișează de-a gata, exprimat într-o viziune integratoare, un cosmos al scriitorilor concentrat într-o singură carte.

Dan PERȘA

Constantin ȚINTEANU

Veneția ca o navă

Cum ar fi ca la un moment dat să nu-ți mai dai seama unde te afli și nici încotro trebuie să te îndrepti? Nu ai cum vedea linia orizontului sau vreun reper cunoscut care te-ar ghida; stânga-i totuna cu dreapta, înainte ori înapoi te fixează în același loc. Prins în burta Leviatanului, joci după regulile lui; s-ar putea ca până la urmă să fie singurul tău câștig cinstit. Întorci dintr-o mișcare toată rațiunea pe dos, convins că nu are rost a te împotrivi în niciun fel. Traectoria ți se ajustează nu conform unor tipare, ci după impulsurile de moment. Astfel tu devii, de fapt, drumul, ferestrele se deschid înspre interior și toată bogăția de imagini dispare ți înundă ființa. Din labirint scapi doar închizând ochii și golindu-ți mintea, „știi” fără ajutorul simțurilor sau al memoriei; lăsându-te liber în voia curenților, vei ieși în cele din urmă cu bine la liman. Cobor la Fondamente Nove: primul contact cu orașul. Punctul de îmbarcare pentru călătoria de 17 zile: o imersiune într-un puzzle versatil, inimă uriașă care pompează cadente și reverberații, invadând interstițiile, fiecare buzunar și mărunțiș și petec de cer apărute haotic în cale. Insula San Michele, ridicată peste valuri, strălucește scăldată în raze de lumină aurie, ca un tărâm de

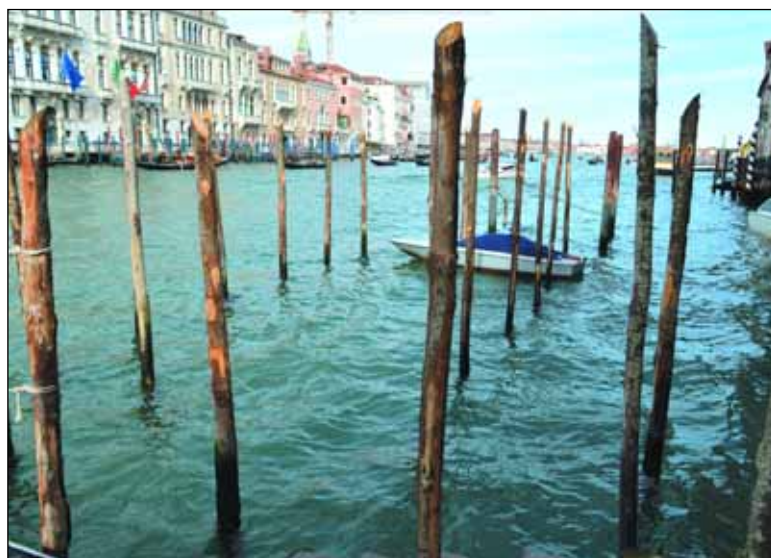

dincolo de moarte ce este. Zidurile sale ieșite direct din apă se termină în dantelării de piatră, aproape de neînțeles și dureros de frumoase. Podurile sunt invariabil arce de cerc, suficient de curbate cât să treacă mici ambarcațiuni pe dedesubt, dar destul de înalte ca să ostenești trăgând după tine, cu greutate, bagajele. Noroc de răcoarea gangurilor înguste ce țin loc de stradă. Acolo îți mai ostoiesti oboseala zgomotului sacadat al roților mănate peste scândurile de brad ori pe lespezi netede, tocite de vreme. Campo Santa Fosca te întâmpină, dar nici măcar cu un pas mai devreme. Silueta de bronz a lui Paolo Sarpi¹ temperează cu tonurile sale reținute exuberanța fațadelor jucate, zugrăvite în galben aprins și roșu cărămiziu. Pornind după vreo două ceasuri în cercetare, te rătăcești pentru prima oară, apoi din nou

și încă o dată, ori de câte ori scoți capul din ascunziș. Să fii pierdut cu totul în miriadele de stradele, care seamănă la prima vedere leit una cu alta, devine a doua natură; starea de panică și neputință te cuprind în întregime, asta până când nu-ți mai pasă și începi să te bucuri cu adevărat de tot ce-i în jur. Treci întâmplător pe lângă casa în care a locuit Canaletto, dar orice ai face, nu ești în stare să o nimeriști a doua oară. Desigur, ai putea să folosești sistemele moderne de orientare (câteodată trișez și eu astfel), dar unde ar mai fi gustul aventurii și al întâlnirilor neașteptate? Așa că privește cu atenție la clădirea în care și-a petrecut ultima parte a vieții Veronese, reține locul unde se spune că a stat Marco Polo atunci când nu făcea negoț prin China, păstrează în memorie biserica în care a fost botezat Vivaldi, fiindcă s-ar putea să nu le mai vezi vreodată. Statuia ecvestră a condotierului Colleoni, creată de Verrocchio acum cinci secole, domină Campo Santi Giovanni e Paolo. În apropiere se înalță uriașa bazilică omonimă, clădire impunătoare care adăpostește o înșiruire eclectică de formă și culoare, fără de sfârșit. Avem istoria orașului la purtător, cu de toate – mormintele diversilor potentăți, ghirlande, pavimente, intarsii și stucaturi, mobilier, grilaje, relicvarii, lumină electrică cu fise de cincizeci de cenți, icoane bizantine. Pe lângă acestea, pictori celebri, care nu par deloc aceiași ca în muzee – adică tot ei, dar în alt context. Am observat în bisericile care te întâmpină la fiecare pas o inflație de Tintoretto, Tiziano, Bellini, Palma Vecchio, Tiepolo. Nici nu e de mirare; toți au fost parte activă a unei industrii artistice extrem de înfloritoare la vremea respectivă. Și totuși, nimic nu se compară cu tușele vibrante ale lui Veronese sau cu prezența maiestuoasă a lui Guercino (Chiesa di San Lazzaro dei Mendicanti). Nu același lucru îl pot spune despre Basilica di Santa Maria Gloriosa dei Frari, imensă, cu un mausoleu al lui Canova supradimensionat, care sufocă spațiul din jur –

teatral și înghețat într-o postură idealizată. Nici *Assunta*, capodopera din altar, lucrare faimoasă a lui Tizian, nu mi-a plăcut; să dau vina pe oboseală, pe nenumărații stimuli care te copleşesc de peste tot sau poate pe altceva? Încă nu m-am gândit – nici nu e așa de important: o impresie e doar o impresie, nimic mai mult. Cam la un kilometru mai departe, după ce ai făcut o curbă amplă, ajungi la Muzeul Peggy Guggenheim; acesta deține câteva capodopere cunoscute, alături de multă artă mai puțin remarcabilă, dar cu semnătură celebră. Și o sculptură de Hans Arp (*Anfora-frutto*), din care transpiră clar influența lui Brâncuși. Aș sublinia că tot ce-i acolo ar trebui privit, în primul rând, prin prisma personalității acestei femei deosebite care și-a lăsat amprenta personală asupra unui loc, poate cam prea aglomerat cu turiști, dar compensat suficient cu alte lucruri, asupra cărora nu vreau să insist. Basilica *Santa Maria della Salute*, în care mă odihnisem pe o bancă incomodă, ascultând concertul la orgă cu piese de Bach, Bonporti, Händel și Vivaldi, nu-mi ieșea din minte. Mă atrăgea și mă respingea deopotrivă: prea rece și severă la interior, chiar apăsătoare, impunătoare, dar familiară la exterior. O știam încă de la vechile mele întâlniri cu scenele animate de pe Canal Grande, pictate de Bellotto, Guardi și Canaletto. A fost ridicată ca semn de recunoștință și rugă, totodată,

pentru protecția divină împotriva ciumei. Vara lui 1630 aducea primele valuri de pestilență; în mai puțin de un an, o treime din populație era decimată de cumplitul flagel. Revenind în prezent: miercuri, 2 aprilie 2025, s-au împlinit trei sute de ani de la nașterea celebrului Giacomo Casanova. Aventurier, scriitor, poet, alchimist, ezoterist, francmason, diplomat, om de știință, filozof și agent secret, cetățean al Republicii Veneția. L-au sărbătorit așa cum se cuvine în Campo San Stin (*Albert Gardin ed Eva Manzin-Gardin hanno recitato L'Iliade di Omero in veneziano tradotta da Giacomo Casanova*).² Îmi place să cred că nimic nu-i întâmplător; faptul că am fost parte a acestui eveniment m-a adus puțin mai aproape de sufletul eluziv al orașului. Îl voi omagia așadar pe marele om cu o serie de efigii, pornind chiar de la afișul cu chipul său văzut de mine pe stradă. Palazzo Grimani: o altă bijuterie ascunsă la vedere, imediat după Campo Santa Maria Formosa. L-am descoperit încă din prima zi, după ce dădusem ocol de nenumărate ori statuii vesele a lui Carlo Goldoni. Apoi ne-am tot intersectat drumurile, cu ciudată încăpățănare. Credeam că din întâmplare – dar, de fapt, nu chiar: este puțin mai la nord, nu foarte departe de axa Rialto-Ferrovia, care trebuie parcursă pentru a ajunge la Institut. Acolo am avut surpriza să găsesc un cabinet de curiozități cu mult farmec, deși tratat oarecum convențional, cu bizerii pe care te aștepti să le vezi în asemenea împrejurări: cornul de narval, obişnuitele *mineralia*, *artefacta*, taxidermii. Apoi, în alte săli, portretul lui Vincenzo Grimani, alături de cele ale lui Marco și Ottaviano, pictate de același prolific Tintoretto. Seria de pânze abstracte ale artistului german Baselitz din încăperea principală, vernisată în 2021, mi s-a părut destul de plăcută, oarecum banală și repetitivă. Inițial am

socotit că acele panouri sunt propuneri provizorii, de avarie, ceva în genul *stucco venezian* făcut de meșteri grăbiți, pentru a umple golurile de pe pereți. Ceilalți vizitatori aveau însă altă opinie; acolo unde eu nu rezonam, ei erau de-a dreptul cucerți. Sticlăria de Murano trebuie să fie o aluzie venită din luciul apei, tulburată de adierea brizei la asfințit. Dacă încerci să privești dincolo de excesele care abundă în magazinele de suveniruri, întâlnești cam peste tot, vei înțelege unul dintre acele secrete aflate la îndemână oricui are ochi să vadă. Căci la un loc sunt aduse, în masa translucidă, exuberanța cu fragilitatea, inovația și curajul, nepăsarea cu veselie, geniul artistic și calculul matematic. La fel cum portocaliul cu bobite reci de sudoare al unui Aperol Spritz îți face după-amiaza mai plăcută, tot așa sclipirea pasageră a unei raze de soare prin rigiditatea peretelui vitros îți va da o nouă direcție în peregrinajul cu o mie de chipuri. Am căutat în zadar, la chioșcurile întâlnite în cale, ziarul cu articolul Claudiei Meschini despre expoziția noastră³ (*Sculture in legno tra reale e simbolico*, «Il Gazzettino di Venezia», 6 aprilie 2025). Fiind un cotidian, firește, nu l-am găsit – apăruse cu două zile în urmă. Aproape sigur vânzătorul mă credea nebun: ceream, în engleză, un jurnal scris în italiană.

Tu fortitudo mea.⁴

Această inscripție, pe jumătate corodată de atmosfera salină, încă se mai ținea cu încăpățănare de poarta din fier forjat, asaltată și ea, în partea de jos, de apa în creștere a canalului. În spate se întrevădea o curte mică, pavată cu piatră; la mijloc stătea în picioare o fântână cu ghizdul de marmură, bogat decorat cu figuri umane. Din crăpături răsăreau fire de iarbă tânără, cu promisiuni de noi începuturi. Iată un frumos *memento mori*, melancolic și pleonastic, pe care nimeni nu-l băga în seamă.

Note

1. Paolo Sarpi (14 august 1552 – 15 ianuarie 1623) – călugăr și preot catolic, istoric, avocat, cărturar, om de stat al Republicii Venețiene
2. *Albert Gardin și Eva Manzin-Gardin au recitat Iliada lui Homer în dialect venețian, în traducerea lui Giacomo Casanova, limba italiană.*
3. „Aequilibrium”, expoziție de sculptură, Maxim Dumitraș – Constantin Ținteanu – Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică Veneția, 27 martie – 9 aprilie 2025.
4. Tu ești puterea mea (lat.).

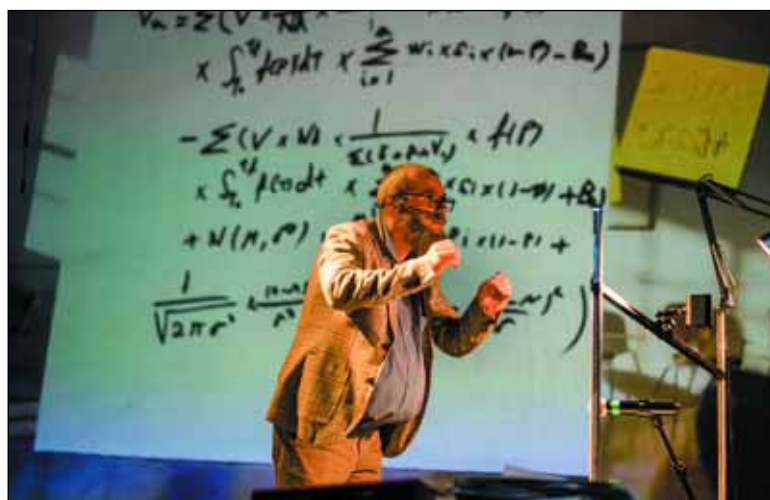
Am petrecut un scurt timp la Festivalul Național de Comedie de la Galați (desfășurat în perioada 4 – 12 octombrie), bucurându-mă să văd săli pline, în care se auzea râsul eliberator. Un râs care alungă temerile, frica, respirând libertate de spirit. Este un sentiment atât de reconfortant să fii alături de spectatori care au fețe luminate de bucurie, ochi sclipind de plăcere! Îmi vin în minte cuvintele lui Dumitru Solomon, unul dintre dramaturgii mei preferați (născut chiar la Galați): „Comedia este un contract de tinerețe sufletească încheiat cu noi înșine” și am aceeași convingere. Pentru că da, râsul este terapeutic, e cel mai sigur medicament și la îndemână oricui, împotriva deteriorării premature a celulelor spirituale. De aceea indivizii posaci, închistați, acriturile, proștii solemnii îmbătrânesc mult mai devreme și foarte urât.

După această declarație de iubire pentru comedie, mă voi opri la spectacolele văzute, primele două, de la începutul festivalului, fiind ale Teatrului „Fani Tardini”, gazdă a evenimentului. Remarcabil a fost faptul că teatrul a adus în competiție (din juriu au făcut parte actrița Magda Catone, criticul de teatru Doru Mareș și regizorul Cristi Juncu) texte originale autohtone, semnate de Radu Horgăș și Leta Popescu, continuând un meritoriu program dedicat susținerii dramaturgiei originale contemporane.

Primul autor citat a scris „Viața, moartea și învierea domnului Valentin Ionescu”, o interesantă, postmodernă comedie satirică, montarea purtând semnătura regizorală a lui Adi Iclențan, care a exploatat inteligent virtuțile textului (se simte în surdina Mazilu) și subtextului, punând în valoare talentul special în registrul comic al actorilor. Valentin Ionescu, un mărunț funcționar de la o direcție de patrimoniu, după un banal parcurs existențial, ajunge director și, după un timp, își dă obștescul sfârșit. „Fantasticul banalității” face însă ca insul să învie și să fie asaltat de întrebări, îndoieli, obsesiile lui fiind corectitudinea, perfecțiunea birocratică, descoperirea unui sens. Și, în final, aflarea formulei valorii umane. La serviciu are, evident, un șef (expert în matrapazlăcuri), figurat pregnant, cu aplomb, de Florin Toma, și două colege, întruchipate de Oana Mogoș și Elena Emandi, excelente, cu un haz nebun în rolurile unor mărunte funcționare descărate, superficiale, șmechere, care nu-și complică viața și nu-și pun, în niciun caz, probleme existențiale, nu-și fac procese de conștiință. Acasă are o nevastă cicălitoare (Elena Anghel, joc expresiv, policrom)

Carmen MIHALACHE

Două comedii actuale

• Ciprian Brașoveanu

și un fiu cam nătâng, imatur, autodeclarat „artist” (Mihai Păun, credibil întru totul). Oana Mogoș și Elena Emandi interpretează și alte personaje care intră în țesătura acestei comedii cu substrat tragic (cum sunt toate comedii adevărate, care scot la iveală neajunsurile, viciile, defectele naturii umane), la un moment dat fiind invocată și Al. Caricaturizarea personajelor, cu peruci hilare, supradimensionate (par desprinse dintr-un alt timp, din gravurile unui Hogarth), corpuri diforme, bărbații fiind pântecoși (ca în desenele satirice ale lui Jiquidi), este foarte reușită, cu bine găsite accente grotești, costumele (și decorul) purtând semnătura lui Mihai Păcurar.

Carevasăzică, într-un haos din care viața autentică lipsește, infernul formelor fără fond (eternul nostru blestem), sufocarea birocratică, absurdă, vestejind orice fărâma de firesc, Valentin Ionescu se visează erou, își înalță singur statuie și caută febril, umplând o tablă de calcule, formula valorii umane. Personajul este tragicomic, și Ciprian

Brașoveanu îl compune meticulos, din straturi, atitudini, gesturi bine diferențiate, cu gradări și nuanțe exact plasate (și în ipostaza când este viu, și în cea post-mortem), într-o notabilă creație scenică. Ceea ce i-a atras Premiul pentru cel mai bun actor în rol principal.

Tristele „lirde”

Fără să cunosc noul text al Letei Popescu, mi-am zis, când am văzut titlul, că este un nume de fată, de femeie și așteptam povestea ei. Dar m-am înșelat și nu mică mi-a fost surpriza auzind pe scenă numele popular al sexului femeii, devenit apoi, printr-un joc lingvistic, „lirdă”, așa cum denumiri din astea fanteziste, haioase vor căpăta și celelalte cuvinte legate de amorul fizic. Creație lexicală, așadar, comic de limbaj, care va da naștere, prin repetiție, și unui savuros comic de situație.

Sunt feministă, ca să zic așa, by default, dar am și devenit femeie (asta ca să nu o

contrazic pe Simone de Beauvoir). Drept care sunt de partea femeilor, că doar nu o să țin cu talibanii, patriarhalii sau cu babuinii etc. Noul text al Letei Popescu este unul feminist, evident, dar nu într-un sens militant, agitatoric, fiindcă au fost multe valuri de feminism (unele având manifestări isterice) până acum și multe drepturi esențiale au fost câștigate (în regimurile democratice), deși inegalități și nedreptăți mai există. Și mai cu seamă, violență. Cert este că nu-i ușoară condiția de femeie, mai ales a uneia cu familie, copii, și dacă mai vrea să se și afirme profesional, are o anume vocație sau o funcție de conducere, importantă, trebuie să muncească de două ori mai mult decât un bărbat. Da, puteți să o luați și ca o pledoarie pro domo; e sinceră, realistă.

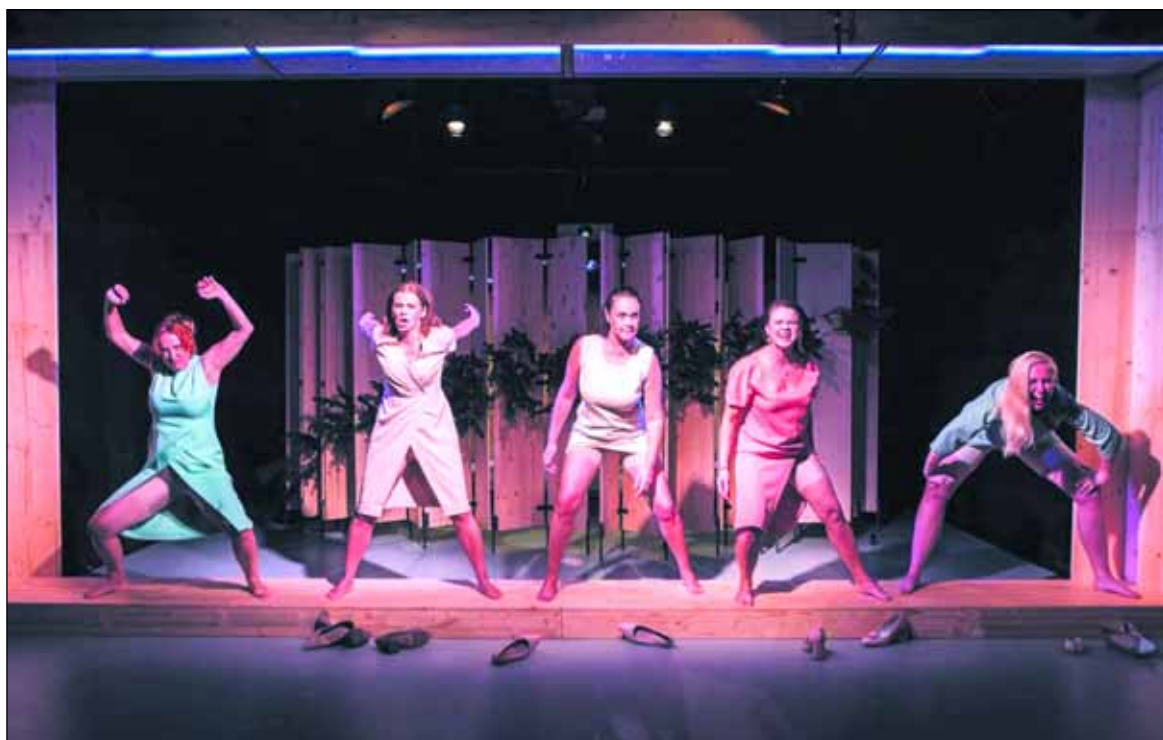
Pe scurt, în „Lirda”, o femeie de vârstă matură (de la 38 până în 50 de ani, ne spune autoarea), cu post de răspundere într-o corporație, organizează un team building cu gândul de a-și oferi un mic tratament de rejuvenare, mai precis o aventură erotică, o recreație de la strictul și monotonul program de soție, mamă, gospodină, șefa cu multe obligații profesionale. Pentru că e în criză de vârstă, are nevoie de o reconfirmare, de o îmborsărire a stării ei intime de femeie. Căsnicia ei este una banală, intrată în rutină, și nu s-a mai simțit de mult timp înfiorat de atingeri senzuale, fierbinți etc. Și îi este dor de toate astea, așa că a pus ochii pe un tinerel, un coleg de la Administrativ. Despre noua ei piesă, înscrisă în proiectul de teatru popular urban, „centrat

pe actrițe, meșteșug și perspectivă feminină asupra lumii”, Leta Popescu spune: „Lirda are în centru o femeie îngrijită, atentă la detalii, preocupată de carieră și familie, aflată la vârsta la care planificarea pare să fi devenit un stil de viață. Economistă, manager de resurse umane, expertă în investiții sau brand manager – o femeie care poate fi orice și oricine, dar rareori ea însăși. O femeie care organizează fiecare aspect al existenței sale, până și o aparent banală ieșire de tip team building, care însă îi poate schimba totul. Sau nu”. Doar că „libertatea se planifică. Și costă”, adaugă autoarea și regizoarea spectacolului de la Teatrul de Comedie din București.

Personajul feminin este multiplicat, cinci actrițe evoluând într-un spectacol foarte dinamic, plin de vervă și de un umor dezlănțuit, țâșnind din fiecare replică și situație. Publicul (unul adult, fiindcă doar el este „andrisantul” montării, cei sub 16 ani fiind lăsați să mai crească) s-a amuzat copios privindu-le pe Andreea Samson, Laura Creț, Gloria Găitan, Mirela Zeța, Smaranda Caragea, care întruchipează feminitatea generică. O fac în chip admirabil, cu ironie și autoironie, portretizând diferențiat, cu nuanțe, colorat, cu o deosebită plasticitate corporală, pe acele „Teodora, Loredana, Mădălina, Nicoleta, în niciun caz, Brândușa”.

Așa cum și-a dorit regizoarea (care, ca autoare dramatică, are temperament, spirit de amazoană, curaj și le zice lucrurilor pe nume, cu franchețe, sfidând prejudecățile, ipocrizia, pudibonderia), spectacolul are o energie cuceritoare și te binedispune, arată și scenografic bine (un spațiu cald de lemn, dominat de o ușă masivă, cadru adecvat, conceput de Bogdan Spătaru), chiar dacă textul trezește reflecții amăruie. Pentru că e vorba acolo și de multă singurătate, spaima de îmbătrânire, ofilirea trupului, de nevoia unei relații vii, animată de dorință, care să spargă obișnuința, rutina unei căsnicii. Deși în spațiul protector al acestora se întoarce eroina din „Lirda”, când, după o eșuată escapadă, în care visa la sex torid, e satisfăcută de mângâierile și scârpînatul pe spatele care o doare, cât se poate de domestice, venite din partea soțului.

Am văzut spectatori fericiți la cele două comedii despre care am scris, ceea ce este atât de important în acest sumbru interval de timp, cu măsuri de austeritate care lovesc, în primul rând, în cei slabi, cultura fiind un domeniu fragil, vulnerabil, mereu subfinanțat. O biată cenușăreasă, cum s-a tot spus, mereu.

• Lirda

Lucia Ovezea este o scriitoare care a pășit în literatură cu pași atenți, formați deopotrivă în rigoarea ingineriei și în sensibilitatea lecturii constante. Absolventă a Facultății de Instalații din cadrul Institutului de Construcții București, autoarea a profesat ca inginer până în 1989, dar după acest moment s-a dedicat integral cărții – ca editor, promotor cultural și, mai târziu, ca prozatoare. A condus timp de peste două decenii Editura VOX, a fost inițiatorea Festivalului *Carte și Arte* (2005 - 2012) și a campaniei *România citește!* (2013 - 2014), implicându-se activ în viața culturală românească prin concursuri literare și proiecte de promovare a lecturii.

Debutul său romanesc, *Patru femei* (2009), a prefigurat o direcție tematică pe care scriitoarea o va aprofunda ulterior: explorarea universului feminin, a prieteniei, a vieții ca traseu afectiv și existențial. Cel de-al patrulea roman al său, *Noaptea luminilor*, apărut în 2024, la Editura Ideea Europeană*, marchează întoarcerea la aceleași patru personaje: Andreea, Valeria, Aureliana și Oana, ajunse acum la maturitate, într-un moment al bilanțului interior și al regăsirii de sine.

Cartea se construiește astfel ca o continuare firească, dar și ca o relectură matură a temelor lansate anterior. Așezat stilistic și narativ într-o zonă de mijloc – între romanul psihologic și fresca socială, între realismul cotidian și simbolismul spiritual –, *Noaptea luminilor* ne relevă un text accesibil, cu forțe recunosciabile, fără a fuțea inovația formală. De altfel, opțiunea pentru retragerea îndărătul persoanelor ce sunt lăsate, rând pe rând, să-și spună poveștile, care sunt doar însăilate de mână autorului modest, amintește într-o anume măsură de *Patul lui Procust* al lui Camil Petrescu, deși Lucia Ovezea alege o construcție colectivă și o perspectivă multiplu focalizată.

Continuând, prin urmare, firul narativ început în volumul *Patru femei*, prezentul roman

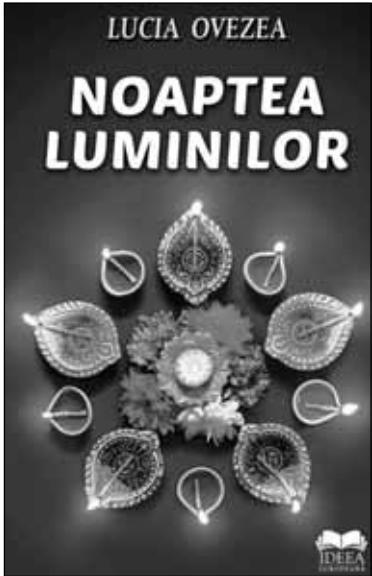
Diana VRABIE

Noaptea luminilor sau romanul ca loc al iertării

urmărește evoluția aceluiași personaje surprinse la vârsta maturității. Un exercițiu epic minunat face în acest sens Gabriela Adameșteanu, care urmărește destinul (ce-i drept, al unei singure protagoniste, Letiției Branea), vreme de aproape cinci decenii, dacă luăm în calcul că primul volum, *Drumul egal al fiecărei zile*, a apărut în 1975, urmat de *Provizorat* (2010), *Fontana di Trevi* (2018), *Voci la distanță* (2022), propunându-ne o radiografiere a ipostazelor feminine, dezvăluite printr-un singur personaj, în care întâlnim și femeia iubită/trădată, femeia care iubește/care se lasă doar iubită, femeia înșelată și cea care înșală, femeia pasivă și cea exuberantă, femeia tânără și cea aflată în pragul bătrâneții.

Cartea Luciei Ovezea ne propune o reflecție asupra destinului feminin, asupra prieteniei între femei, dar și asupra felului în care trecutul revine – uneori tandru („Astăzi am rețrăit momente din trecut alături de prietenii mei și m-am simțit atât de bine în pielea mea, ca și cum astfel mi-am recuperat o părticică uitată de suflet, pierdută cândva pe drum, în graba și nepăsarea tinereții” (p. 210), alteori dureros – să ceară explicații: „Eram îngrozitor de speriată, iar gândul că fusesem atât de neașteptat înșelată, că trebuia să dau justificări publice despre felul în care s-au petrecut lucrurile, că urma să fiu judecată m-a paralizat pur și simplu” (p. 214).

Romanul se țese pe un dispozitiv narativ clasic – reunirea unui grup de prieteni după mulți ani –, dar autoarea profită de acest cadru pentru a desfășura o serie de portrete interioare, dominate de trăiri,

regrete, vinovății și o sinceritate care nu este nici dramatică, nici ostentativă, ci mai curând ponderată. Cele patru protagoniste se reîntâlnesc în jurul unei invitații-surpriză, lansată de un vechi prieten, Florin. Decorul – o vilă luxoasă, izolată, în mijlocul naturii – devine un spațiu al confesiunilor, al reîntâlnirilor și al confruntării cu alegerile de odinioară. Pe acest fundal, autoarea introduce elemente din cultura indiană, prin simbolismul Festivalului Divali, încercând să aducă un strat metaforic interesant, fără a deveni esențial pentru desfășurarea acțiunii, dar creând un contrapunct estetic între lumea interioară a personajelor și contextul decorativ în care acestea își re trăiesc poveștile.

Ce reușește romanul este surprinderea fidelă a unor tipologii feminine recunosciabile: artista singuratică, vîdecătoarea spiritualizată, femeia de carieră, mama devotată până la anulare de sine. Fiecare dintre ele poartă în sine o poveste cu bărbați iubiți, pierduți, abandonați sau neasumați, iar aceste istorii

personale se intersectează în discuții care trădează nostalgie, regret, dar și o formă de înțelepciune dobândită prin suferință. Fiecare are propriile tensiuni nerezolvate, dar romanul evită dramatismul artificial, mizând pe ideea maturizării emoționale ca proces de acceptare.

Comparativ, *Femei* de Mihail Sebastian oferea o perspectivă masculină, aproape clinică, asupra aceluiași dileme legate de iubire, libertate și asumare. Dacă la Sebastian distanța naratorului față de femei este adesea ironică sau chiar rece, la Lucia Ovezea abordarea e inversă: empatică, caldă, uneori prea indulgentă. Dacă în romanul lui Mihail Sebastian vocea naratorului masculin (Ștefan Valeriu) observă, reflectă și proiectează asupra unor femei diverse, fiecare exprimând o altă formă de iubire, fragilitate sau egoism, în romanul Luciei Ovezea, perspectiva este inversată: vocea narativă este internă, feminină, iar introspecția este mai puțin filtrată prin seducție și mai mult prin experiență. Dacă în romanul lui Mihail Sebastian femeile apar adesea ca enigme afective, în *Noaptea luminilor* ele sunt ființe în proces de clarificare, aflate la răscruce între ceea ce au fost și ceea ce își mai permit să devină. Acolo unde Mihail Sebastian pune sub semnul întrebării sinceritatea sentimentelor și autenticitatea legăturilor, Lucia Ovezea pare mai degrabă interesată de înțelegere și iertare.

Pe alocuri, romanul capătă accente de thriller ușor forțat – șantaj, înscenări, revelații de familie –, care pot fi citite ca o încercare de a dinamiza o poveste altfel introspectivă. Deși aceste episoade aduc

suspans, ele par în contrast cu tonul general al cărții, care mizează mai degrabă pe confesiune, retrospectivă și psihologie de grup.

Din punct de vedere stilistic, *Noaptea luminilor* este un roman accesibil, scris într-o limbă limpede, fără ambiții stilistice excesive. În pofida unor pasaje poate prea explicite, autoarea reușește să redea cu autenticitate trăiri, dialoguri între prietene și frânturi de introspecție. Este un roman care nu epatează, dar care poate atinge cititorul prin sinceritatea și căldura personajelor sale.

Finalul, în care fiecare personaj își spune gândul despre iubire, funcționează ca o concluzie colectivă: iubirea, indiferent de vârstă, statut sau trecut, rămâne un impuls, o forță esențială, chiar dacă nu întotdeauna salvatoare. Este, de altfel, unul dintre mesajele discrete ale romanului: că maturitatea nu aduce neapărat claritate, ci doar o altă formă de căutare. *Noaptea luminilor* ne oferă, în cele din urmă, o poveste despre femei care au iubit, au pierdut și au continuat să caute sensul, într-o lume în care prietenia și amintirile devin adesea singurul spațiu sigur.

Lucia Ovezea scrie cu naturalețe și cu empatie vizibilă față de personajele sale, fără artificii, dar și fără să cadă în trivial. *Noaptea luminilor* confirmă o voce epică a cărei forță stă în echilibrul dintre simplitatea narativă și luciditatea afectivă. Romanul reușește să releve o poveste care merită citită mai ales de către cititorii interesați de profunzimea relațiilor umane și de complexitatea tăcută a vârstei de mijloc, într-o lectură coerentă, echilibrată, cu personaje bine conturate și cu teme actuale, precum redescoperirea de sine, prietenia matură sau responsabilitatea emoțională.

* Lucia Ovezea, *Noaptea luminilor*, București, Editura Ideea Europeană, 2024

Erotika pathemata (III)

- Când se îmbină noaptea cu ziua, pădurea e plină: glasuri și ciripituri se însoțesc pân' la cer.
- Mă agăț de părul tău ca albina încălțită în firele pânzei păianjenului.
- Încerc să nu mai fiu umbra gândului tău.
- Cine îmi spune când ai plecat? Cine îmi spune când ai să vii? Cine îmi spune ce am trădat din jurămintele încă vii?
- Încerc să-ți spun, încerc să-ți strig.

vade mecum

Liviu FRANGA

Fulgurații și irizări (8)

În glas adun
atâtea frig.

Încerc să ies,
încerc să scap.

Pe buzele tale
doar mieruri încap?

• Cine mă cheamă
în zori cu teamă?

Cine mă lasă
în noaptea deasă?

Cui îi mai pasă?
Cui îi mai pasă?

- Ți-am sculptat visele înainte să te înfășoare somnul.
- După ochi se cunosc pisicile și după zâmbet iubitele.
- La mal se sparge un val.
- Preaplin cerul nou senin.
- Sure crește ușure.
- Goală luna ovală
- dă năvală
dă năvală
- mintea îmi spală
mintea îmi spală.

Gruia NOVAC

Inde irae et lacrimae

(De aici vin supărările și lacrimile)

La finalul tuturor înscrisurilor autografe, de pe cărțile dăruite, de-a lungul multor ani, de domnia-sa, Viorel Savin notează simplu, conștient, fără emfaza din abundență, astăzi, la atâția, un toponim din proximitatea legendarului Bacău: Luncani. Urmează data, exact ca pe pagina de gardă a ultimei cărți, cronologic: iunie 2025, romanul *Anonimii*, București, Editura Eikon, 357 pagini, „rezumat distopic al vremurilor pe care le-am trăit și încă le trăim!” Opinie scurt-concluzivă a autorului!

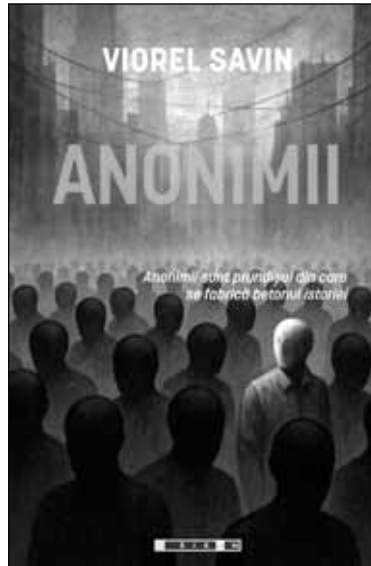
Luncani, a cărei vârstă este parte a tărâmului mitic românesc, e comparabil cu Ceahlăul, de la înălțimea căruia, asemenea vulturilor iscoditori, Viorel Savin observă lumea și „mișcările” ei. Satul Luncani, cu viitor mirific asigurat, a (și) devenit locul regal în care analizele migăloase și limpezi se transformă în certitudini girate de o inteligență artistică fără slăbiciuni omeneste. „Îmbrățișate, în rostogol pe muntele Timp, iubirea și ura, răul și binele, adevărul și minciuna, în proporții de necontrolat, hotărâsc soarta oamenilor” (p. 344).

Fiind un scriitor căruia nu-i este străină niciuna dintre „tainele” prozei, Viorel Savin, iată, completează (sic!) șirul romanelor sale cu *Anonimii*, în care cerebralitatea și introspecția primează. Nu e nou ce afirm, fiindcă dramaturgul conlucrează cu prozatorul, realizând (conștient, desigur) o operă veritabilă, cu o structură curajoasă, ușor de înscris în linia literaturii moderne. Totuși romanul acesta va da oarecare bătaie de cap unor categorii de cititori. Eugen Uricaru îl numește „natural fără a fi naturalist”. Și m-am gândit imediat, mai întâi, la limbaj. E curajos: „Ne-ai adus pe buza prăpastiei cu defetismul tău, îi ripostă fiul./ – Ești obraznic. Dar eu, numai din dragoste de părinți îți contrazic proastele convingeri. Și, implicit – de fapt asta te supără! – eu fac altceva: îți condamnăm oportunismul și impostura! – Tu vorbești de oportunism? Întrebă fiul revoltat. Tu, care ai dat singurul vot care a făcut diferența și a adus Conducătorul la putere?/ – Îmi recunosc greșeala” (p. 76). Uneori e frustrant: „Actele./ – Le

am acasă. Pe strada Fericii, numărul trei. Nu obișnuiesc să le port cu mine./ – Ești terorist?/ Fiul nu se putu stăpâni și izbucni în râs:/ – Ha, ha, ha, pe dracu! Arăt eu a terorist?/ – Faci mișto de noi? Îl altoi cu bulanul peste umeri cel care era mai aproape de el./ – Bă, cretinule, de ce dai în mine?” (p. 315).

Și-mi amintesc un detaliu dintr-un eseu de lectură al celebrei Virginia Woolf (1882-1941), în care parcă l-aș regăsi (sic!) pe Viorel Savin din *Anonimii*, dar și (selectez) din *De-ale revoluției* (2020), *Implozia lui Melec* (2023), *Viața ca o scârbă* (2023) ori *Gresia albastră. Arta înfrângerii de sine* (2023): „Indecența domnului Joyce în *Ullise* îmi pare a fi indecența conștientă și calculată a unui om disperat, care simte că, pentru a respira, trebuie să spargă ferestrele” (1932). E definiția, coincidentă, a lui Savin!

Încercând să ne apropiem de sensul cel mai înțelept al acestui cuvânt caracterizator, romanul *Anonimii* e o operă șocantă; nu numai prin subiect, ci mai cu seamă prin formulele stilistice care, mai toate, își au originile într-un expresionism persuasiv. Nu întâmplător universitarul cu aură Constantin Ciopraga, cu ani (destui) în urmă, îl numea „un moralist și un glosator cu surâs amar”, iar alt profesor cu emblemă, Constantin Călin, completându-l, parcă ar fi rostuit o didascalie: „Autorul, care nu e numai un dramaturg, ci și un interesant poet și prozator, are ceea ce nu se poate spune despre mulți dintre confrății săi – stil”. Și nu-l uit pe scriitorul-filosof Petre Isachi, care formulează o concluzie aproape impusă de eseul meu: „Indiferent de specia cultivată, literatura lui Viorel Savin este în întregime una de atitudine

combativă, pasională, energică.” Romancierul Savin este interesat de poziționarea cititorului, chiar și celui fortuit, față de opera sa. Nu altfel se explică preocuparea foarte atentă pentru edificarea unei acțiuni care să fie și fluentă, și inefasabilă. Aici, ca motivație, oamenii, cu toate ale lor, trăiesc într-un topos voit fabulos, numit *Blablasia*, „toropită de căldură./ Sub cerul torid orașul zăcea înfășurat în străzile lui cenușii. Printre panglicile încinse ale asfaltului, [...] la periferii se ridicau case înconjurate de grădini și de livezi, iar înspre centru se iveau vile și blocuri de locuințe vopsite în culori terne./ Era a treia joi din lună și, în dogoarea netulburată de nicio adiere de vânt, familia de pe strada Fericii, nr. 3 – bărbatul, soția și fiul – se deplasa înspre centrul orașului: trebuiau să facă act de prezență la învățământul patriotic declarat de deputații din parlament drept... «expresie colectivă de recunoaștere a binelui ce a inundat țara odată cu alegerea în fruntea ei a Conducătorului iubit»” (p. 7). E clar deci, pentru orice bun cititor, în ce țară ne

aflăm și în ce mod atitudinal ne va însoți autorul pe calea... acțiunii care anunță surprize.

Începutul pare introspectiv, așa că nu e dificil de intuit tonul subtil ironic care ne va întâmpina sau chiar destule stări de nesiguranță ori vinovăție. Uimirea apare încă de la prima întâlnire cu personajele. Care n-au nume. Câteva persoane, alese cu abilitate rațională din marea masă anamorfotică a oamenilor, sunt evidențiate cu trăsături fizice, vestimentare sau de comportament, care le reliefează personalitatea și le justifică locul și rolul în marea scenă romanescă, pregătită cu meticulozitate. Bărbatul este „înalt și slab, cu fața stafidită de emoții” și poartă „loden de culoarea oului de rață...”; Soția, care merge cu „pași mărunți și iuți”, e îmbrăcată cu „fustă crem, largă, cu tivul sub genunchi; haină maro croită pe talia încă suplă”; Fiul, un „tânăr cam la 27 de ani, în costum sport bleumarin, cu cravată roșie la gât...”; Directorul teatrului e „chel, durduliu, cu papion și cu costum în dungi la două rânduri”; Individul „fără frunte”, într-o împrejurare mai greu de acceptat, „trase în plin, în pieptul tatălui său...”; Bătrânii, personaj colectiv, „după cum ne asigură Conducătorul, în schimbul pensiilor lor, prin grija viitorului Minister al Senectuții, vor fi adunați la marginile localităților în grădini frumoase, special amenajate...”; Agentul I, „stingerit de propria ipocrizie fățișă” ș.a.m.d. Rătușca (o fetiță), de pildă.

Firești, până la urmă, tipurile creionate astfel scot la suprafață fisuri adânci în caracterul lor, precum, în multe cazuri, și în identitatea fiecăruia sau în gândire... Viorel Savin pare a evita dramatismul, în discursul narativ, ferindu-se de exagerări flagrante, de teama (cred!) că

augmentările ar putea diminua (uneori anula!) senzația de originalitate... Amintesc însă experiența de netăgăduit a autorului, ea fiind, în mod cert, cheazăia certitudinii reflecțiilor întâlnite la tot pasul, chiar dacă, pe alocuri, doar le provoacă. „Noi îi cunoaștem pe toți eroii luptători pentru libertate! preciză Agentul I. Unora le-am făcut și servicii. [...] Așa-i meritul nostru primordial. Dacă nu am fi fost noi conștiințioși, cine i-ar mai fi ajutat să-și dovedească tăria, eroismul și puterea de sacrificiu? Oamenii care au ajuns astăzi mari datorită nouă ar trebui să ne fie recunoscători și să ne răsplătească!...” (p. 221).

Pentru mine e sigur că intenția scriitorului, nemărturisită public (poate doar în vreo suetă amical-particulară!), a constatat în recontextualizarea schimbărilor, tragico-comice pe alocuri, prilejuate de evoluția de la sfârșitul secolului trecut, excelent documentate și magistral relatate, ca parte a politicii vremurilor de azi, dar mai presus a literaturii (beletristico-științifice!) despre epoca comunistă. Risc un fragment, citând: „În cazul în care refuzi să uzezi de drepturile pe care le ai, vei fi obligat să ți le exerciți în baza principiului fundamental «drepturile sunt obligatorii pentru cetățean, iar obligațiile lui sunt drepturile!»/ – Dar dreptul la muncă? Dreptul la odihnă? Dreptul la învățatură? Dreptul la...?/ Dar dreptul la o viață demnă? completă mama venind lângă soț./ – Agentul II argumentă, convins:/ – Toate aceste așa-zise drepturi, cercetatul are dreptul de a nu și le exercita, nu mă mai deranjați!” (p. 140).

Revenind la întreg, romanul *Anonimii* este o încântare statornică pentru orice bun cititor, dar și bine școlit. De ce? Fiindcă ne vor urmări, multă vreme, semanticele titlului, *anonimii* fiind, într-o anume viziune, toți *cei mulți* (*Mulții* care-l preocupau și pe... Lăpușneanu), asemenea definiției metaforice strălucitoare de pe copertă... Aferim!

Tânăra autoare din Zalău, Beatrice Seres, și-a construit deja, cu o remarcabilă tenacitate, un palmares literar deloc neglijabil pentru vârsta și experiența sa. Prezentă constant în antologii literare și reviste de profil, ea s-a făcut cunoscută și în spațiul online prin nuvela *Ghippii Otlinei*, prin proza scurtă *Crăciun în Edinburg* și prin alte texte care au atras atenția prin verva narativă și printr-o imaginație vizibil orientată spre zonele de frontieră ale ficțiunii.

Debutul editorial din 2022, cu volumul *Galaxia din spatele lunii* (Heyday Books), a fost urmat de *Sindromul Yarmilla* (Literpress Publishing, 2023) și *O lume de la capăt* (Caiete Silvană, 2024), conturând treptat un univers creativ dominat de fantasy și thriller psihologic, dar cu o tentă introspectivă din ce în ce mai pronunțată. Parcurusul literar al lui Beatrice Seres nu este doar unul cantitativ, ci și calitativ, promițând, în timp, o consolidare a stilului și o rafinare a mijloacelor artistice, pe măsura ambițiilor sale ficționale.

Cea mai recentă apariție, *Pacientul de sâmbătă seara* (Literpress Publishing, 2024), confirmă nu doar apetitul prozatoarei pentru experiment narativ, ci și

Petre RĂU

Beatrice Seres, între fantezie și introspecție

căutarea unui ton propriu, distinct, capabil să îmbine suspansul cu meditația asupra unor teme existențiale. Încă din start autoarea ne atrage atenția că avem de-a face cu un thriller psihologic, gen în care se pare că excelează. Romanul propune o incursiune tensio-nată în psihologia traumei și a fragilității umane, având-o în prim plan pe Lisa Dumitrache, psiholog specializat în prevenția suicidului. Personaj complex, Lisa se mișcă între realitate și proiecțiile proprii conștiințe, purtând în ea nu doar dramele pacienților, ci și pe ale sale.

Autoarea conturează cu atenție universul eroinei, surprinsă adesea între statisticile reci ale profesiei – „douăzeci și cinci de pacienți, cincisprezece cu depresie, zece cu gânduri suicidare” – și intensitatea emoțională a fiecărei întâlniri terapeutice. În cabinetul Lisei se derulează o galerie de destine frante: Alex, iubitul respins, purtând povara unei iubiri neîmpărtășite și a unei sinucideri

tragice; Vlad, tânărul marcat de experiența frontului ucrainean; Victor, orfanul pe care Lisa nu reușește să-l salveze de la prăpastie și care devine, chiar postum, o prezență obsesivă, fantasmatică.

Narativ, romanul jonglează cu un plan realist – viața profesională a Lisei, relațiile ei afective – și un plan al neliniștii interioare, unde vinovăția, iubirea și moartea se înlanțuie într-un labirint psihologic. Apariția enigmaticului pacient Iblis, capabil să dezvăluie secretele cele mai ascunse ale protagonistei, adaugă o dimensiune aproape gotică întregului roman, aducând în prim plan tema cunoașterii de sine și a confruntării cu trecutul.

Prin acest text, Beatrice Seres reușește să împletească tensiunea psihologică cu drama existențială, propunând o reflecție asupra limitelor profesiei de psihoterapeut, dar și asupra fragilității umane în fața pierderii și a vinovăției. *Pacientul de sâmbătă seara*

devine astfel nu doar o poveste despre traume și eșecuri, ci și despre încercarea, adesea zadarnică, de a salva ceea ce pare iremediabil pierdut.

Cert este că romanul lui Beatrice Seres particularizează o combinație de introspecție psihologică și imaginație fantezistă, vizibilă mai ales în opțiunea pentru genuri precum fantasy și thriller psihologic. Autoarea mizează pe o narațiune tensionată, cu ritm alert, dar nu lipsită de pasaje contemplative, pe alocuri lirice, care dau textului profunzime și culoare. Se remarcă, de asemenea, alternanța dintre perspectiva subiectivă – vocea interioară a personajelor – și obiectivarea narativă, ceea ce creează un joc subtil între realitate și proiecție mentală.

Din punct de vedere tehnic, Beatrice Seres folosește frecvent dialoguri dinamice, menite să susțină verosimilitatea și tensiunea scenelor, dar și imagini metaforice pregnante, care conferă textului o tentă poetică discretă. Deși încă în formare, stilul său sugerează o apetență pentru construcții narative cu substrat psihologic, unde aventura exterioară este dublată de o explorare a interiorității personajelor.

Este adevărat că am debutat în Revista „Ateneu”, care reapărea în august 1964; eu am debutat în numărul 5, din decembrie al acelui an, cu două poezii; apoi, în următoarele numere am publicat câte 2-3 poezii. Nu m-am limitat să trimit materiale redacției, ci i-am și vizitat, pentru mine fiind foarte simplu, căci lucram ca geolog în perimetre precum Tazlău - Podoleni, Chilii - Ludași - Luncani, Măgurești - Valea Rea. La un moment dat am stat chiar la Măgura, doar 6 km până la Bacău. Am avut curajul să mă prezint la redacție și cu acel prilej i-am cunoscut pe Radu Cârneli, George Bălăiță, Ovidiu Genaru, Mihail Sabin, Ioanid Romanescu. Mergeam des la Bacău, pentru aprovizionare, și nu pierdeam ocazia să trec pe la redacție. Am rămas în cele mai bune relații cu acești scriitori și am continuat să-i cultiv și după ce au venit în București, la Casa *Monteoru*. George Bălăiță, cu care am purtat o corespondență amicală, este cel care m-a îndemnat să mă încerc și în proză. Cu el am rămas în relații amicale și, după decenii, făceam preumblări prin parcurile bucureștene, vorbind de-ale literaturii. Fapt este că în 1970 am debutat cu un volum de proze scurte, apoi în 1971 cu un roman de actualitate, din păcate lăudat la Europa Liberă, ceea ce m-a adus pe lista neagră, și n-am mai putut tipări nimic-nimic până în 1979, când

Ion LAZU

Platanul lui Radu Cârneli

La 30 de ani de serie nouă, revista noastră găzduise un grupaj de creații ale câtorva scriitori care „Au debutat în *Ateneu*” (oct. 1994). Cu satisfacție constatăm că debutanți de atunci au devenit nume cunoscute în literatura română, unii dintre ei răsplățiți pentru calitatea scrisului.

Mircea Ciobanu m-a publicat la Cartea Românească cu romanul „Blana de viezure”, iar în următorii 7 ani cu încă două cărți de proză.

Despre debutul la „Ateneu” am tot scris în cărțile mele de memorialistică. Cu Ovidiu Genaru m-am văzut pe la întâlnirile scriitoricești; i-am dedicat și o poezie, mi-a dat volume cu autograf. Sunt în cele mai bune relații cu cele două fiice ale lui Radu Cârneli: Carmen și Magda. Ne vedem adesea, inclusiv la concertele lui Carmen și ale soțului ei, Dan Cavassi; i-am vizitat la vila lor din Bușteni, chiar am făcut în vara asta o excursie spre poalele Caraimanului... Radu Cârneli mi-a făcut loc în volu-

mul IV din antologia „Poezia pădurii”, din 2001, și, de asemenea, cu sonete în „Antologia sonetului românesc”, din 2009.

debuturi în „ateneu”

Care a fost contextul debutului în „Ateneu” (mentor, redactorul girant, frecventarea unui cenaclu, semnalare la „Poșta redacției” etc.)?

În ce măsură a fost de bun augur prezența dv. în coloanele revistei băcăuane? (I.D.)

Cum spuneam, am rămas în cordiale relații cu Cârneli și Bălăiță, chemați ambii ca secretari ai Uniunii Scriitorilor. În curând G. Bălăiță a fost numit director al Editurii Cartea Românească, succedându-i lui Marin Preda, plecat dintre noi prea curând... L-am vizitat adesea pe Cârneli, stabilit în chiar centrul Capitalei, într-un edificiu elegant, antebelic, la etajul II, într-un apartament înțesat de picturi, grafică, statuete... O minunăție, mai ales prin comparație cu garsonierele sărăcicioase ale confrăților... (Iar doamna Emy era o gazdă desăvârșită...) Făcuse schimb de locuință cu un alt mare scri-

itor, dar care a refuzat să vină din Ferentari în centrul gălăgios al urbei...

Vorbeam de-ale literaturii, coboram să facem lungi preumblări prin Cișmigiul de dincolo de gard; ne minunam de platani; era unul somptuos, chiar în primul scuar, cu crengile care ne mângăiau pe creștet. Acum numesc acel arbore „Platanul lui Radu Cârneli” și îi dau ocol cu emoție.

La un moment dat, m-am ocupat 2-3 ani de fixarea unor plăci memoriale pentru scriitori și am pus 160 de plăci, pentru 223 scriitori. I-am pus placă poetului Radu Cârneli și altora care locuiseră în această zonă aristocratică a urbei. Iar lui G. Bălăiță n-a mai fost cazul să-i pun; se îngrijise singur, cerându-mi detalii despre dimensiunile plăcilor etc. Locuia chiar pe Bdul Ana Ipătescu, la nr. 24. Despre peripețiile și luptele „la baionetă” pentru fixarea acelor plăci memoriale am scris o carte memorialistică: „Odiseea plăcilor memoriale”, ajunsă la ediția a doua... (Textul digitalizat al cărții se află postat pe internet, îl puteți consulta oricând.)

Și câte ar mai fi de spus...

La centenar, din arhiva „Ateneu”

Irina PETRAȘ

Portret de dascăl

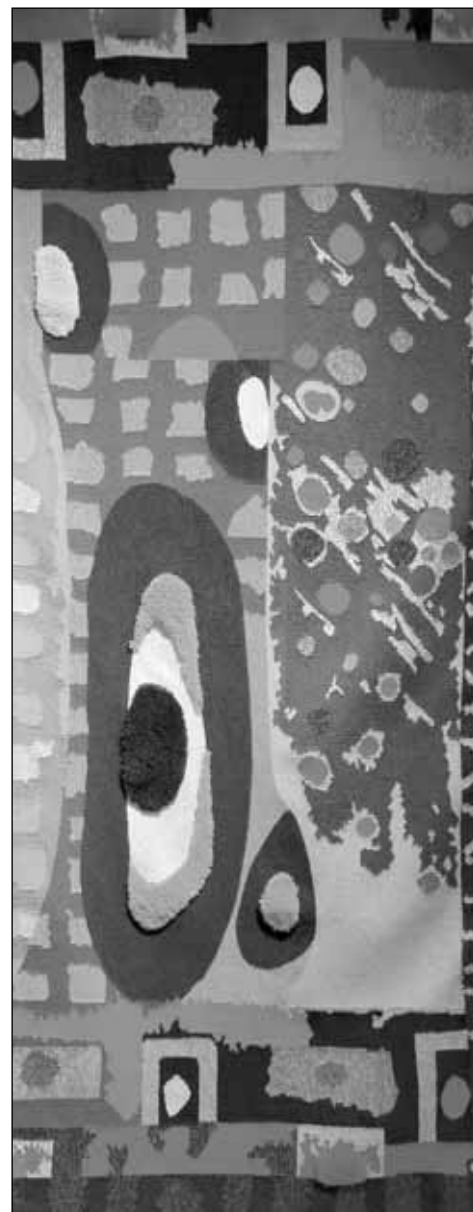
Nimeni nu-l putea opri să citească, să afle, să învețe, să fie în fiecare zi încă puțin mai mult, pentru sine și pentru cei din bănci. Ochii mari ațintiți asupra lui cincizeci de minute erau imbold îndeajuns de puternic pentru a uita nemulțumirea și scârba și umilința de afară. Lupta lui se purta aici, înăuntru, în cea mai minunată dintre singurătăți și cea mai grea: aceea a dascălului față în față cu discipolii. Dascălul adevărat știa și știe că un suflet de copil câștigat pentru carte, pentru cultură, pentru știință, pentru artă e un suflet ce nu se va lăsa îngenunchat de vreun stăpân. Dogma, de orice fel ar fi fost ea, putea fi oprită la poarta școlii. Stătea în puterea lui s-o facă. Și nimeni nu-l va ierta că n-a făcut-o. Avea de partea lui cunoașterea și dăruirea și lumina. Nu era singur. Dascălul adevărat se simte răspunzător pentru toate lucrurile rele care întârzie să se facă bune. Pentru buimăceala și fragilitatea celor tineri în fața unei lumi în convulsii. El știe că învățământul este cea mai productivă dintre toate întreprinderile din lume. Și mai știe că numai când i se va da Școlii rangul ce i se cuvine vom fi salvați. Nu există altă șansă decât cultura. Dascălul adevărat își îndeplinește lucrarea gândind: „Vai de țara în care nu mai merită să înveți”.

Într-un alt tempo, sceptic și întristat, voi spune că fie că se face relația cate-dră-autoritate-absolută, elev-vasal-absolut (în care orice comunicare adevărată este inclusă, elevul *reproducând*

automat, mecanic, orbește ceea ce *produce* la fel de mecanic, uneori după notițe îngălbenite de îngustă, monotonă întrebuințare, un profesor care nu-și merită numele), fie că se apelează la anularea distanței și a autorității disciplinate (cum se întâmplă în țări occidentale, cu urmări deja considerate catastrofale), școala a reușit să devină în fine „meșteșug de tâmpenie”, vorba lui Creangă. Omul trebuie să dobândească dorința și voința de „a fi frumos și pasionat înaintea morții” (Marcel Moreau). Să dobândească priceperea și plăcerea de a *gândi seminal*, de a nu sta vreodată, de a deveni. Toate acestea nu se pot atinge nici în secitatea lecțiilor spuse pe de rost, cu ochelari de cal asiduu cultivați, nici în umiditatea excesivă a abolirii oricărei constrângeri. Școala trebuie să transmită nu exclusiv cunoștințe, ci metode de cunoaștere, poftă de cunoaștere și ideea *rentabilității existențiale* a cunoașterii. Dacă nu acestea îi sunt țelurile, școala este o piedică în plus, și poate cea mai primejdioasă, în calea eliberării omului.

„Ateneu”, serie nouă, anul 30, nr. 10, oct. 1993, p. 6.

(Transcriere: stud. Anastasia-Teodora Mihai; prestație în cadrul practicii de specialitate)

• Evghenia Goreaceva –
Freamătul frunzelor
(Premiul Ministerului Culturii
al Republicii Moldova)

atelier de lectură experimentală

Daniel-Ștefan POCOVNICU

Abisul înstrăinării lingvistice

Vara lui 1993. Bruxelles. Cartier select, rezidențial. Case noi și vechi împreună. Curățenie. Liniște. Căutam, împreună cu două cunoștințe, belgieni din sud, accesul autostrăzii spre Charleroi. În loc de îndrumări, o bătrână șezând pe un scaun în fața ușii proprii case (postură insolită pentru cosmopolita capitală) le comunică însoțitorilor mei șocanta surpriză pe care o trăia: nu mai întâlnise un belgian de ani buni!

Babelul se insinua deja în miezul Europei. Pe provincialii ce vizitaseră înaintea cartierul roșu din marele oraș ca să mă impresioneze, răspunsul compatriotei i-a fascinat până acasă. În micul orașel Couvin, la câțiva kilometri de Franța. Amenințarea înstrăinării acute îi tulbura evident.

Totuși Bernard, gazda mea, era educator la un cămin destinat copiilor de imigranți din Waterloo. Peste câteva zile, l-a întâlnit întâmplător pe deputatul cu care obișnuia să voteze. Nici azi, în România, aleșii nu sunt așa de familiari cu alegătorii. Dar asta-i altă vorbă. În discuția scurtă și neprotocolară, politicianul a afirmat răspicat că mă poate ajuta să rămân în Belgia. Ceea ce nu mă interesa defel. Am declinat ferm propunerea. Sec. Fără ezitări. Acum, atent privind în jur, mă întreb de nu m-am pripit.

Retrospectiv judecând, cel mai probabil l-am convins așa repede să mă ajute prin felul cum vorbeam limba franceză.

Față de care, recunosc, am avut o apropiere uluitoare. Am învățat-o de copil. Singur. Apoi de la profesori. Din cărți, filme, benzi desenate, enciclopedii și dicționare. Într-un fel anume, am copilarit și în brațele ei. Ceea ce mi-a oferit șansa de a ajunge în Occident relativ devreme și, mai puțin norocos, a-i surprinde iute întreaga-i „splendoare”. Cu bune și rele. Prosperitate, civilizație, împreună cu mercantilismul galopant și tot mai greu de înghițit. Ceea ce m-a și îndepărtat binișor de el. l-am preferat multă vreme doar cultura.

Între timp însă, am priceput mai adânc mitul faustic pe care se așază mare parte a experienței lui „psihedelice”, unde aș înscrie până și „religia woke”. Aici e marea vulnerabilitate ce pune la încercare esența Europei. Îndoiala metodică disprețuind credința. Mai rău, întoarsă ostil, agresiv împotriva ei. Prea puțin alertă la fundamentalismele altora. Cele gata încă a face pace și ordine cu sabia.

O cunoștință mai nouă din București, de mare ajutor într-un moment decisiv și, altcumva, cu o inteligență extraordinară, povestea o experiență interesantă. Se confruntase cu reacții adverse din partea francezilor când încercase să comunice cu ei pe limba lor. Șovinism greu de înțeles. Alt bucureștean, fost lucrător o vreme pe meleaguri franceze, s-a străduit să-mi explice situația cu argumentul că „adevărată” franceză, cea vie, nu prea mai are legătură cu cea „veche”. Pledoarie de înțeles doar venind de la cineva convins că principalul lui atu constă în faptul că nu pierde vremea cu studiul.

De vreo doi ani și mai bine, am ocazia să „studiez” forța de muncă imigrantă în România. Reprezentată cel mai frecvent de curieri. Eroii incontestabili, indubitabili ai noii stângi intelectuale în plină rinocerizare. De fapt, tot oameni, ca noi toți, cu bune și rele. Nici prea-prea, nici foarte-foarte. Trasând în

ansamblu previzibila curbă a lui Gauss. O minoritate educată și politicoasă. Majoritatea rezervați, eficienți, dar economi în gesturi și exprimări.

Minoritatea din celălalt capăt al eșantionului e alcătuită din „ciudați” băjbăind pe străzi, printre blocuri. Unii dintre ei lăsând oarecum impresia că au alte sarcini decât să livreze produse. Poate mai concentrați pe găsirea unei fericiri însăilate din scurt. Ofensivi, impertinenți, chiar obraznici, gata de harță fără umbră de complex, timiditate sau reținere logică pentru cineva aflat departe printre străini. Unde cam des dau probă că nu sunt familiarizați, învățați cu străzi, asfalt, blocuri, aglomerație.

Caracterizarea, fără pretenții metodice, a rezultat prin confruntarea propriilor experiențe cu opiniile bucureștenilor din jurul meu. Unanimitatea s-a manifestat când veni vorba despre comportamentul curierilor străini în trafic. Unde sunt

periculoși, mai tare decât bicicliștii autohtoni sau hipsterii mândri foc pilotând pe oriunde și anapoda trotinete „de curse”.

Dar abia un șofer de ridesharing (taximetrist amator discreditat de precizia îndoienică a localizării prin inteligență artificială) a propus un diagnostic interesant. Demn de împărtășit cu cititorul: nu prea detecta manifestarea respectului lor adecvat pentru România. De la cine să-l „împrumute”, să-l imite? mă întreb. De la câți români? De la autorități? Respectul pentru țară are nevoie de domnia legii. Care, la rândul ei, oglindește măsura în care suntem dispuși a fi tratați egal de ea. Nu știu prea bine de ce, dar părerea asta nu-i plăcu defel interlocutorului meu conducător de taxi.

De când stau în București, am auzit foarte puține cuvinte în limba română de la curierii străini. E drept, majoritatea lor, nici în engleză, nu excelează. Oricum, basic english a ajuns ecoul spart al comunicării prin frumoasa limbă a lui Shakespeare. Întâlnirea cu celălalt deveni corvoadă între multe: școală, serviciu, regulă, armată, familie, anturaj, imagine încropită subțire. Abia așteptăm să se încheie. Simptom al lehamitei cu care civilizația și progresul ne îndepărtează tot mai vag politicos pe unii de alții. Prăbușindu-ne optimist în abisul înstrăinării lingvistice.

Tudor Arghezi mărturisea că s-a dus la mănăstire pentru a învăța să scrie pe dedesubt. În spațiul consacrat al mănăstirii un asemenea gest ar putea sugera convingerea că există un alt alfabet, unul tainic, nu multora accesibil, prin care se poate transcrie ceea ce se bănuiește doar dincolo de ipostazele fenomenale ale lumii. Dacă poetul încerca să desprindă un alt alfabet și să învețe un alt scris, în poezia argheziană Dumnezeu însuși este surprins în efortul de a învăța alfabetul și scrisul „profan”, precum în poemul *Abece*. O piedică în însușirea acestui scris ar fi lipsa de hârtie: „A vrut Dumnezeu să scrie / Și nici nu era hârtie”. După cum îi lipsesc Domnului și sculele necesare pe care, nu mă îndoiesc, le-ar mânui destul de stângaci, ca să nu mai spunem că pentru el literale sunt puține, iar alfabetul se reduce la un „crâmpei”, ceea ce pentru Dumnezeu, care crease întregul, este greu de acceptat: „N-avea niciun fel de scule / Și nici litere destule. / C-un crâmpei de alfabet / Mergea scrisul foarte-ncet”. Este, așadar, un Dumnezeu analfabet: „N-aș vrea nici atât să-l supăr / Cât piperul de ienupăr, / Dar o să vă spuie ceva: / Nici carte nu prea știa”. Sau mult mai grav: „Orișice învățăcel / Știe mult mai mult ca el. / El, care făcuse toate, / Nu avea certificate. / Cătu-i Dumnezeu de mare, / N-are trei clase primare. / La citit se-mpiedică, / Nu știe-aritmetică”. Dumnezeu nu poate învăța scrisul și aritmetica fiindcă acestea țin de un mod de a reflecta lumea creată (de Dumnezeu, prin rostirea cuvântului). Scrisul nu-i este folositor lui Dumnezeu fiindcă acesta, care a creat originalul, nu are nevoie de o copie a lumii create de el însuși: „Știe-atât: numai să facă. / la oleacă, pune-oleacă. / Face oameni

Mircea MOȚ

Arghezi învață să scrie

și lumină / Din puțin scuipat cu tină / Și dintr-un aluat mai lung / Scoate luna ca din strung”.

Slovele care îl pun la grea încercare pe Dumnezeu sunt „slove făurite”, aparținând omului care ființează într-o lume relativ modernă, ce pare să fi uitat timpul începuturilor. Pentru Dumnezeu însă cea mai bună reprezentare, scriu Jean Chevalier și Alain Gheerbrant în dicționarul lor de simboluri, este focul, pe care de altfel Nadia Julien îl consideră esența divinității. În asemenea situație, trebuie să acceptăm că litera lui Dumnezeu, slova Lui, este „slova de foc”, cu care slova făurită, a omului, se va întâlni în *Testament*.

Poezia *Psalmilor* arghezieni este puternic marcată de încercarea ființei de stabili un dialog cu divinitatea. Dacă nu se îndoiește de existența lui Dumnezeu, omul arghezian încearcă să-l perceapă prin modalitățile proprii de cunoaștere. Dumnezeu este astfel semnificativ „drămuț”, în contextual tăcerii și al zgometului trădând distincte atitudini omenești: „Te drămuiesc în zgomet și-n tăcere / Și te pândesc în timp, ca pe vânat, / Să văd: ești șoimul meu cel căutat? / Să te ucid? Sau să-ngenunchi a cere”. „Măsurarea” este legitimă, gestul trimițând la cunoașterea lui Toma: „Singuri, acum în marea ta poveste, / Rămân cu tine să mă mai măsoar, / Fără să vreau să ies biruitor. / Vreau să te pipăi și să urlu: «Este!»” Dumnezeu se oferă cunoașterii prin oglindire, prin reflectare în apa căreia peștii (care îl reprezintă pe

creștin, scrie un Jean Danielou) îi întăresc valoarea de simbol: „Ca-n oglindirea unui drum de apă, / Pari când a fi, pari când că nu mai ești; / Te-trezării, în stele, printre pești / Ca taurul sălbatic când se-adapă”.

Având nostalgia vremii în care Dumnezeu era prezent printre oameni, poetul trăiește un moment revelator, înțelegând că Dumnezeu nu-și mai face simțită prezența de când „s-a întocmit Sfânta Scriptură”, ca o posibilă sugestie că divinitatea s-a izolat în marele Text: „Nu-ți cer un lucru prea cu neputință / În recea mea-ncrunțată suferință. / Dacă-ncepui de-aproape să-ți dau ghes, / Vreau să vorbești cu robul tău mai des. // De când s-a întocmit Sfânta Scriptură / Tu n-ai mai pus picioru-n bătătură / Și anii mor și veacurile pier / Aci sub tine, dedesubt, sub cer”. Este un pas doar până a înțelege că Dumnezeu s-a ascuns de oameni în cuvânt: „O mie de neamuri, plecate, domoale, / Te caută-n ceruri, în vis, în pământ, / Ascuns te-au găsit în Cuvânt. / Sfărâmă Cuvântul: cuvintele-s goale”.

În această situație, a unei divinități ascunse în cuvânt, comunicarea omului cu Dumnezeu se poate realiza doar printr-un anumit cuvânt, unul creator, împregnat până la un punct de spiritul „slovei de foc”. Nu poate fi vorba de cuvântul obișnuit, al lumii de „după cadere”, nici de cuvântul strămoșilor, de graiul lor cu utilitate practică, ca „îndemnuri pentru vite”, ci de cunoscutele „cuvinte potrivite”: „Ca să schimbăm,

acum, întâia oară / Sapa-n condei și brazda-n călmară, / Bătrânii au adunat, printre plăvani, / Sudoarea muncii sutelor de ani. / Din graiul lor cu-ndemnuri pentru vite / Eu am ivit cuvinte potrivite / Și leagăne urmașilor stăpâni”. Pentru Ion Pop, arghezienele „cuvinte potrivite”, „combinat ca orice alt material, vizând o anumită armonie”, sunt, de fapt, „și adevcate unor realități existențiale, confundându-se cu natura, putându-se substitui unui cosmos. Căci în dubla-i accepțiune «potrivirea» cuvintelor se definea în egală măsură ca alchimie a verbului și a lumii” (Ion Pop, *Jocul poeziei*, București, Ed. Cartea Românească, 1981, p. 97). Diferite de „graiul” asociat acțiunii în realitatea imediată, îndemnului pentru vite, „cuvintele potrivite” sunt în primul rând cuvintelele textului, cuvinte scrise, ale Cărții ca „treaptă” și înălțare spirituală, diferită de suieșul „pe brânci” al bătrânilor. Sunt, în ultimă instanță, sinonime expresiei artistice, rezultat al unei „faceri” care îl definea și pe Dumnezeu: „Și, frământate mii de săptămâni / Le-am prefăcut în versuri și-n icoane, / Făcui din zdrențe muguri și coroane. / Veninul strâns l-am preschimbat în miere, / Lăsând întreagă dulcea lui putere”. Cărții sacre, poetul îi răspunde cu o carte, în care scrisul divin se întâlnește cu scrisul uman, sub semnul unei memorabile nunți. În această situație, lectura divină devine semn că Dumnezeu poate să comunice cu o ființă care și-a depășit condiția, devenind Artistul. Relația omului cu divinul se realizează printr-o semnificativă lectură: „Slova de foc și slova făurită / Împărechiate-n carte se mărită, / Ca fierul cald îmbrățișat în clește. / Robul a scris-o, Domnul o citește, / Fără-a cunoaște că-n adâncul ei / Zace mânia bunilor mei”.

Motto: „Unde sunt oamenii? vorbi în cele din urmă micul prinț. Te simți cam singur în pustiu...”

– Singur te simți și printre oameni, zise șarpele”.

Antoine de Saint-Exupéry, Micul prinț

Surorile de rouă: Singurătatea și Suferința

• Sau despre cum poți călători cu sufletul prin imperiile prăpăstiilor și piscurilor •

Singurătatea și suferința sunt surori gemene ale spiritului nostru. Uneori seamănă cu două boabe de rouă care n-au fost încă mângâiate de primele raze ale soarelui. Alteori au chipul unor lacrimi neplânse, care ni se zvârcolesc în suflet. Le găsim în prăpăstiile cele mai mari ale supraviețuirii noastre, dar și pe piscurile cele mai semețe ale îndrăzneiilor umane. Locuiesc în bocet, în cântecul de dor, în cele mai tainice dintre zborurile și prăbușirile noastre.

Singurătatea și suferința sunt aventuri ale spiritului care se nasc împreună în clipele de cumpănă și de creație, în tăcerile care dor și în cuvintele care nu se lasă scrise. Ca două boabe de rouă, fragile și candidate la sfîntenie, poartă în ele glasul de sirenă al zilelor și zvârcolirile pline de răni și cicatrici cu memorie ale nopților vieții. Ca două lacrimi neplânse exilate imperial în noi, aidoma dorurilor noastre de sens, de lumină, de evadare din pustiile cele mari ale unei geografii fără oaze...

Suferința coboară în prăpăstii. Acolo aflăm ce înseamnă să nu mai avem nimic decât sinele nostru crucificat care face primii pași pe Golgota.

Ion FERCU

sihăstriile amurgului

Singurătatea (1)

Singurătatea urcă pe piscuri, sus de tot, în patriile vânturilor nebune, ale vulturilor lipiți de cer, unde rămânem doar cu întrebările noastre. Uneori, răspunsurile vin tocmai din această tăcere dublă: tăcerea suferinței și tăcerea singurătății.

Singurătatea și suferința, surori gemene ale spiritului nostru, nu vin niciodată singure. Ele sosesc în taină, desculțe, calcă stoic prin mărăci-nișurile infernului nostru, furișându-se de ochii zgomotului lumii, așezându-se în cutele cele mai tainice ale ființei noastre, acolo unde uneori nici lumina nu mai are curajul să ne viziteze. Le întâlnim pe drumuri diferite ale vieții, dar mereu împreună. În prăpastia pierderii, acolo unde ne întrebăm de ce trebuie să continuăm, singurătatea se lipește uneori ca un balsam de vânătaile spiritului nostru, iar suferința își înfige colții în carnea vie a întrebărilor: *de ce eu, de ce tocmai eu sunt cobaiul supraviețuirii?* Paradoxal, tot ele ne sunt șerpași pe cele mai înalte culmi ale umanului.

Pe piscurile creației, acolo unde aerul este rarefiat și nimeni nu mai urcă alături de tine, le simți din nou... Singurătatea, ca pe o tăcere asurzitoare care te obligă să te asculți, cealaltă ca pe o arsură ce-ți scoate cuvintele din răni, nu din gânduri, le invită în

lumea revoltelor etice și estetice. Nu sunt dușmanii tăi. Sunt martori ai odiseei tale. Nu sunt pedepse; nici recompense. Sunt limbajul prin care sufletul strigă după adevăr. Un adevăr plătit uneori la suprapreț, alteori la preț de dumping.

Când ești singur, înveți cine ești. Când suferi, înveți ce nu te mai poți ascunde; înveți că nu te mai poți ascunde nici de tine. Atunci când le porți pe amândouă cu demnitate, ele nu te distrug; te transformă esențial, te apropie și mai mult de esențele supraviețuirii.

Prin singurătate și suferință nu-treci-pur-și-simplu. Prin singurătate și suferință călătorești-ca-un-alpinist care, apropiindu-se de pisc, realizează că a rămas fără pioleți și frânghii, a fost părăsit de trusa de prim-ajutor, comunică doar cu spaimele sale... Dar continui să urci, cu mâinile goale și cu sufletul crăpat de prietenul stâncilor, vântul, și de tristețile regale ale vulturilor, pentru că în adâncul tău știi că vârful nu este doar o culme de atlas geografic, ci o nevoie interioară, un punct în care suferința se transfigurează în revelație. Prin singurătate și suferință nu treci ca printr-un tunel săpat de restriști în miezul ființei tale, ci ca printr-o catedrală în ruină, unde fiecare pas este o rugăciune mută și fiecare răsuflare o spovedanie pe care o faci sinelui-duhovnic. Este o călătorie fără promisi-

unea întoarcerii, dar locuită de presimțirea că, dacă ajungi, chiar și zdrobit, nu vei mai fi același, ci un *zdrobit* în care s-a trezit viul cel moleșit. Fiecare pas pe stânca înghețată a singurătății este o despărțire: de cei care-ți sunt lipiți de suflet, de iluzii, de cuvintele care nu mai ajută. Urcușul devine o tăcere aspră în care s-au refugiat explozii linșate ale sufletului, o formă de rugă dureroasă, spusă nu către un Dumnezeu anume, ci către acel ceva nedefinit din tine care încă nu s-a prăbușit. Pe acest pisc imaginar, nu-ți mai simți trupul, ci doar greutatea gândurilor, a memoriei, a întrebărilor care n-au primit niciodată un răspuns.

Suferința nu este doar piedică, ci și un ciocan nietzschean, care sfărâmă tot ceea ce este fals, asistat de o daltă evadată din trusa lui Phidias, care începe, cu răbdare, să sculpteze chipul unui alt sine; poate mai adevărat, poate doar mai tăcut. Singurătatea aceasta nu este absență, ci o formă a prezenței duse la extrem. Este ca un palat al oglinzilor de cristal care s-au spart, iar tu ești nevoit să te vezi în cioburile lor, fiecare dintre acestea reflectând o parte din ceea ce ai fost, din ceea ce ești, din ceea ce nici n-ai îndrăznit să fii. Dacă atingi piscul, nu simți bucurie, ci o liniște stranie. Acolo sus nu e nimeni care să te aplaude; nici fan-

fară, nici fluturi de biruință, nici coroane de spini care se așază doar pe creștetele sfinților. Te așteaptă doar tăcerea înaltă a unui cer care, poate pentru prima oară, pare că te ascultă. Nu e nevoie de artificii și onoruri atunci când urci prin pâcla singurătății. Nu-ți mai dorești lumini, ci doar un pas care să nu fie ultimul. Respirația devine ritm de supraviețuire, iar fiecare gest o decizie între a ceda și a merge mai departe, deși nu mai știi de ce. Cei care n-au fost niciodată acolo, în golul acela vertical, cred că este vorba despre curaj. Nu, nu e. Curajul presupune alegere. Aici e doar nevoia de a nu te pierde. De a nu înceta să te cauți. De a nu te desface în bucăți tăcute, în cioburi ale tăcerii. De a nu orbeca în pustiile risipirilor. De a păstra, în adâncul sfâșierii, o direcție. Nu spre glorie, ci spre ceva mai profund: o demnitate de ființă tăcută care, școlită la stoicismul lui Iov, nu urlă, ci îndură. Aici poți verifica dacă eșecul este locul din care te ridici și mergi mai departe; ca om.

Singurătatea, dusă până la marginile zdrențuite ale speranței, nu mai este o lipsă de oameni, ci o prezență nemiloasă a tot ceea ce ești. N-ai unde fugi. Nici în afară, nici în tine. Ești pus în fața întregului tău suferind. James Joyce mi-a trimis un avertisment neprețuit: „Când crezi că ai scăpat de toți, dai de tine și nu știi încotro s-o iei”. Aici nu mai există decor. Aici începe esența. Iar suferința, dezbrăcată de sensuri înalte și metafore salvatoare, devine un soi de alfabet tainic al rezistenței. Un cod interior care spune: „Încă sunt”. Nu spune „bine”. Nu spune „rău”. Nu spune „puternic” sau „frumos”. Șoptește doar atât: „Încă sunt”.

Adevărul este că omul nu-i pe deplin viu până când nu a fost cu totul singur și până când nu a cunoscut cu adevărat suferința. Pentru că abia acolo, în acel loc periculos și întunecat al ființei, unde au fost scoase toate cuțitele primejdiilor, se aprinde, uneori cu greu, alteori ca un fulger, prima scânteie a libertății lăuntrice. Și poate chiar a creației.

Cine nu a locuit, măcar o dată, în imperiul surorilor de rouă nu va ști, probabil, niciodată cât de sacru este să zâmbești, cât de miraculos este să spui „te înțeleg”, cât de vindecător este să fii om printre semenii tăi.

Toate acestea mi-au fost sugerate de doi mari prieteni: Nietzsche și Eminescu, spirite de singurătățile și suferințele cărora încerc uneori, timid, să mă apropiu. Ei mi-au predat lecția despre suferința și singurătatea care devin cuvânt, iar cuvântul devine mângâiere pentru Speranța (însoțită mereu de incertitudini) care ne caută din orizonturile cele mai tulburătoare ale hăituitei noastre ființări.

Centenaria aetas*!

De când știu și de când îl știu, Bacăul a ținut pasul cu timpul și cu vremurile... Așezare seculară, și-a înscris personalitatea, cu toate nuanțele și rezonanțele ei, în istoria României și pe harta întregii Moldove. Loc cu vad căutat, care făcea legătura cu apusul apropiat, prin Transilvania, iar spre nord, cu Polonia și Ucraina, nu a pregetat să-și valorifice potențele spirituale până la a deveni – și așa a și rămas – un centru cultural important, comparabil cu vestitul Iași. Cele două Uniri, 1859 și 1918, i-au priit, astfel că perioada interbelică, prelungindu-și parcă posibilitățile spirituale locale până azi, a consolidat imaginea unui oraș cu aură culturală care consacră evenimente epocale și eternizează personalități distincte.

Într-o lună de primăvară a anului 1925, martie, doi animatori de suflet care intuiau cerințele unei perioade de efervescență națională: pedagogul Grigore Tabacaru și poetul George Bacovia au fondat, în orașul de la confluența tumultuoasei Bistrița și a mai liniștitului Siret, revista cu nume academic - „Ateneul cultural”. Era o serioasă contribuție la completarea șirului de publi-

cații ale vremii din care, pentru cei mulți, amintesc: *Sburătorul* (1919), *Gândirea* (Cezar Petrescu și Nechifor Crainic, 1921), *Viața românească* (seria interbelică), *Ramuri* (1919), *Cetatea literară* (Camil Petrescu, 1925), *Bilete de papagal* (T. Arghezi, 1928), *Sinteza* (1927), *Capricorn* (1930) și *Jurnalul literar* (1939, ale lui G. Călinescu), *Revista Fundațiilor Regale* (1934) și multe altele.

Mi-amintesc apoteogma lui Lao Tse (sec. V d.H.): „Vorbele sincere nu sunt cuvinte mari!” Pot deci afirma, apodictic evident, că revista *Ateneul cultural*, ctitorit cu un secol în urmă, a atras atenția asupra Bacăului care, păstrându-și starea veritabilă a patriarhalității tradiționale, s-a raliat, mai degrabă ca alte localități cu resurse asemenea, zonei de interes național. Contribuții merituoase și-au adus și o seamă de colaboratori din țară și din București, făcând din publicația locală o „carte” așteptată și primită cu luare-aminte. Astăzi, vechiul *Ateneu cultural* durează prin noul *Ateneu*, rezistând vremurilor și orânduiriilor. Urmașii lui Tabacaru și Bacovia – niște temerari contemporani,

până la urmă! – au făcut din ziua de 19 august 1964 un eveniment: apariția primului număr al noului *Ateneu*, renăscut din cel ivit în 1925!

An de an, vigoasă revistă *Ateneu* și-a etalat aspirațiile, arătând tuturor nu doar pricepere stăruitoare în a o tipări atrăgător, ci și talentul care asigură valoare con brio fiecărui exemplar trimis spre... Oameni. Privesc, emoționat, o fotografie-simbol din 1972, cu Redacția, la apariția numărului 100 al Revistei. Radu Cărneci era redactor-șef; lângă el, printre alții, George Bălăiță, Constantin Călin, Eugen Uricaru, Calistrat Costin, Sergiu Adam... Acum, când scriu, *Ateneu* se află în anul 62 (serie nouă) de apariție; director: Carmen Mihalache (începând cu luna august 2002), alături de Marius Manta, Dan Perșu, Violeta Savu, Ioan Dănilă, Adrian Jicu și Ștefan Radu (secretar general de redacție). La centenar (1925-2025), revista continuă, cu credința în biruință, să completeze „spectacolul lumii și al omenescului”, în memoria înaintașilor, pentru trezirea conștiințelor prezentului, în edificarea deplină a Bacăului spiritual și cultural. La mulți ani, *Ateneu*!

Gruia NOVAC

*Vârsta de o sută de ani (lat.)

Pentru studiul *Poezia lui Ioan Alexandru. Hermeneutica experienței spirituale* (Târgu Mureș, University Press, 2024), Ioana Alexandra Dalalau și-a propus să urmărească mai multe obiective, pe care a reușit să le îndeplinească pe parcursul cercetării: analizarea operei lui Ioan Alexandru din perspectiva experienței spirituale ce valorifică poezia prin credințe din sistemul religios; evidențierea manierei în care se exprimă raportarea la poezie, prin apelul la metafore ale divinității și trimțând la trăirile în spiritul percepțelor creștine în formele ei desăvârșite; prezentarea modului în care se reflectă în poeme trăsăturile capitale ale personalităților istorico-religioase care l-au fascinat pe poetul nostru; reliefarea trăsăturilor expresioniste ale poeziei sale de debut, având în vedere trăirea viitoarelor experiențe spirituale; receptarea operei în contextul politic și cultural traversat, trecându-se în revistă caracteristicile comune ale operelor poezilor congeneri cei mai importanți (Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Cezar Baltag, Constanța Buzea și Grigore Hagiu); sesizarea esenței spiritului uman reflectată în poezia lui Ioan Alexandru; surprinderea modului în care țărănul român (în diferitele lui ipostaze de tată, răzeș, conducător de țară) se repercutează în poezia lui Ioan Alexandru; insistența pe caracteristicile poemelor cu rol testamentar și povătuitor în care se recunoaște o solemnitate afectivă distinctă; aducerea în prim-plan a substratului religios al poeziei sale (optimismul în credință, sinceritatea sentimentelor, ecolul iubirii creștine, importanța jertfei și a nașterii din duh, bucuria sărbătorilor creștine și a minunilor ce se ivesc din pasta banalului vieții cotidiene, armonia patriarhală,

Vasile SPIRIDON

Dincolo de Vămile Pustiei (I)

sentimentul morții cu efect înălțător, viziunea biblică, zbulcuiumul sufletesc în absența divinității); identificarea notelor caracteristice limbajului poetic.

Nota de originalitate adusă în analiza sistematică a poeziei lui Ioan Alexandru constă în considerarea *Imnelor* ca fiind poezii ascetice și kerygmatiche, avându-se la bază principiile hermeneuticii teologice a poeziilor, identificarea simbolurilor cu iradiere mistică și a sacralului. Astfel, perspectiva spirituală tinde să impună un alt punct de vedere asupra liricii – specific lui Ioan Alexandru –, din perspectiva imaginarului poetic și al simbolisticii sacralului, conferindu-se o coerență superioară creației. În privința metodologiei de lucru, s-a recurs la metoda comparatistă și biografică, la analiză, deducție, analogie (de exemplu, similitudinea mesajului unor poeme cu învățăturile biblice). Un demers hermeneutic adecvat îi oferă autoarei posibilitatea corelării opiniilor formulate de critica literară în ceea ce privește creația poetică, dar nu sunt neglijate nici interviurile, eseurile și scrisorile care exprimă deschiderea sufletului poetului și concepțiile sale cu privire la expresia prezenței lui Dumnezeu în lume și a relației individului cu dumnezeirea. Prin urmare, demersul hermeneutic

oferă o perspectivă spre un întreg complex de semnificații, în orizontul larg deschis percepției poemelor prin prisma experienței spirituale, atât de caracteristică operei lui Ioan Alexandru.

Ioana Alexandra Dalalau a consultat o bibliografie corespunzătoare, care a constatat în studii și publicații critice, eseuri, dicționare de simboluri, publicistica și opera poetului, interviurile, precum și jurnalul de poet, unde sunt conturate concepțiile despre numeroase teme întâlnite în poetică (patria ca un colț de raie, satul ca spațiu securizant, țărani statornici, familia coagulantă, iubirea creatoare, poetul făcător de logos ca un *axis mundi* între pământ – infern – cer, călătoria cu profundul sentiment „de acasă”). Desigur că s-a avut în vedere *Biblia*, alături de care au stat în cercetarea întreprinsă învățăturile sfinților Părinți, articole sau volume teologice, precum și volumele de eseuri și epistolele poetului. Iar aceasta, deoarece poemele analizate sunt în strânsă legătură cu eseurile și cu scrisorile, degajând aceeași viziune asupra vieții și aceeași tematică, concentrând o experiență spirituală specifică. În investigațiile sale, cercetătoarea a ținut cont atât de amănunte referitoare la biografia poetului și la parcursul său exis-

tențial, la concepțiile și gândurile sale, la mărturiile prietenilor, cât și la detaliile care se raportează la istoria socială, culturală a României din perioada comunismului. Postura auctorială (relația creație-biografie) funcționează pe relevanța experienței personale în creație, dar Ioana Alexandra Dalalau este conștientă că acest dat poate funcționa numai prin indicarea circumstanțelor social-politice. Ar fi fost de așteptat ca să fie consultate din partea ei și filele din dosarul aflat la C.N.S.A.S., care ar fi luminat și alte posibile piste de analiză. De altfel, Ioan Alexandru însuși considera că poetul trebuie să fie mai întâi o ființă istorică, apoi una socială și abia în al treilea rând o persoană.

Opera poetului este analizată cu precădere prin prisma experienței spirituale, care traversează întreaga sa operă. În partea introductivă sunt descrise evenimentele culturale și politice care precedă anii când au debutat poezii generației '60, tocmai pentru a se înțelege rolul acestei generații și locul lui Io(a)n Alexandru în cadrul istoriei literaturii noastre. Sigur că a fost adusă în discuție prezența cenzurii în viața literară și intelectuală a țării. Pentru a multiplica semnificațiile contextuale, Ioana Alexandra Dalalau analizează, pe scurt, și opera cător-

va scriitori ai generației (Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Cezar Baltag, Constanța Buzea și Grigore Hagiu), tocmai pentru a pune în evidență trăsături comune poeziei poezilor șazești în perioada debutului lor. Neîndoiros, o atenție mai mare este acordată debutului lui Ioan Alexandru și activității literare susținute în calitatea de redactor la revistele *Amfiteatru* și *Luceafărul*, precum și în Cenaclul Nicolae Labiș. Tot în această parte introductivă sunt analizate eseurile și articolele adunate de scriitor în două volume, precum și paginile de corespondență purtate cu duhovnicii Justinian Chira și Calinic Argeșeanul.

Urmează un capitol axat pe experiența spirituală în poezia expresionistă și sunt interpretate trăsăturile expresioniste ale primelor trei volume din punctul de vedere al experienței spirituale. Volumul *Viața deocamdată* reprezintă o reflecție asupra actului poetic care se dezvoltă pornind de la o examinare generală a banalului (actori de comedie, fotografii, poveștile mamei, imaginea unui copac uscat în plină toamnă, a clopotului, a cimitirului, a pământului călcat de turme de oi, brăzdat de pruni peste care planează norii și o liniște de moarte), epuizat imperceptibil și susceptibil de revizuire. În acest cadru poetic, tradițiile populare românești, basmele, miturile, legendele își au un loc bine definit. În discutarea volumului *Infernul discutabil*, se insistă pe intonația gravă a unui profet ce vorbește în pustiu (pustia – o cale ascetică de apropiere de Dumnezeu) și crede cu tărie că doar recunoașterea condiției proprii și conștientizarea că aparținem lui Dumnezeu va abolii vina.

Centrul de cultură „George Apostu” din Bacău a marcat cei treizeci și cinci de ani de existență printr-un eveniment de amploare, desfășurat în zilele de 16 și 17 octombrie 2025.

Timp de trei decenii și jumătate, această instituție s-a impus ca un reper definitoriu al scenei culturale atât la nivel local, cât și național. Un loc al dialogului, un mediu dinamic, un veritabil laborator al artelor, unde diversele domenii – de la muzică și teatru, la arte plastice și literatură – au interferat potențându-se reci-

proc. Misiunea Centrului a rămas aceea de a fi un ghid pentru vizitatori pe calea către înțelegerea profundă și emoția autentică.

De-a lungul celor două zile de festivități, publicul băcăuan a avut ocazia să interacționeze cu nume importante ale artei contemporane: critici de artă recunoscuți, autori, dirijori și muzicieni de înalt prestigiu. Programul a constituit o celebrare a diversității artistice. Astfel, ziua de 16 octombrie a propus mai întâi expoziția de excepție „Bestiar” a artistului plastic Dionis Pușcuță, expoziție dublată și de lansarea unui album „orchestrat” grafic de Victor Eugen Mihai-VEI și tipărit în regim propriu de Centrul de Cultură „George Apostu”. Prezent la manifestare, criticul Oliv Mircea a contrapunctat câteva dintre datele esențiale ale picturii lui Dionis Pușcuță, inventariind o serie de teme și motive. Decupez: „Pentru pictor, Omul, animalul, focul, căldura magică, schimbările de regim senzorial, viziunile interioare, percepțiile extrasenzoriale, puterile paragnomice, zborul magic și muzicile neauzite de călătorii extatice a căror

rezultantă este «viziunea» pe care o regăsim pe pânză și în întreaga lume care ia naștere în atelierul pictorului”. Seara primei zile a fost completată la Teatrul Municipal „Bacovia” de un concert de gală în sonori bizantine, susținut de Maria Coman și Corul Kinonia, condus de părintele Iulian Pruiu.

Evenimentele zilei a doua au început sub semnul lui George Apostu. Concret, aniversarea de anul acesta a însemnat ceva în plus și pentru faptul că opera monumentală „Fructul Soarelui” a revenit acasă, urmând să fie integrată propriu-zis în patrimoniul Centrului de Cultură „George Apostu”. Creată de George Apostu în anii '70, lucrarea se întoarce de la Costinești, fiind destinată în perioada următoare unui proces de restaurare și conservare. A urmat prezentarea admirabilului volum al Luizei Barcan – „Măgura Buzăului. O academie liberă de sculptură”, despre care au vorbit Valeriu Șuşnea și Cătălin Băluț. Consemnez totodată și apariția unui nou număr al revistei „Vitralliu”, propunând un dosar tematic destinat raportului dintre creație și inteligența artificială. Din seria articolelor ce se regăsesc în cuprinsul revis-

tei, absolut obligatorii sunt: „Inteligența artificială și lumea în care trăim” – Dan Petrușcă, „Acest articol e scris parțial de o inteligență umană” – Emil Nicolae, „Anxietate prospectivă & înțelepciunea viitorului” – Daniel Ștefan Pocovnicu, „Va declara Cyborgul război părintelui său, Omul?” – Ion Fercu, „Arta – tărâm al interferenței creativității umane și inteligenței artificiale” – Florina Breazu, „Noi moduri de generare a memoriei în artă prin intermediul inteligenței artificiale” – Maria-Silvia Bilasevski și Cezara-Cristina Moraru, „Despre artă și inteligența artificială” – Dalina Bădescu. Prima parte a zilei s-a încheiat cu vizionarea filmului-documentar „Sufletul din daltă – George Apostu”. Seara, Filarmonica „Mihail Jora” a oferit un spectacol-eveniment consacrat aniversării celor 35 de ani ai Centrului de Cultură „George Apostu”, avându-i drept invitați speciali pe Gabriela Iștoc și Andrei Petre.

La rândul meu, în fața unor asemenea încununări, nu pot decât să urez simplu, admirabilei echipe de la Centru, mulți ani întru adevăr și rigoare, aceeași deschidere față de toate artele, răbdare și pricepere în războiul cultural pe care îl desfășoară împotriva unor idei și fapte de-o clipă ori împotriva mecanismelor stereotipe!

Marius MANTA

Marius MANTA

Rian Roman. Note de lectură

L-am cunoscut pe Rian Roman – evident, într-o oarecare măsură – odată cu lectura celor două volume de versuri: „A” și „Vă cer un mic favor”, ambele apărute în Iași, la Editura Timpul. Ulterior, revăzând felul în care percepe lumea, mi-am spus că probabil am copilărit împreună, că am stat în aceeași bancă sau că am „zâmbit” și „am pus piedică” acelorași indivizi și că – ce să mai? – am urcat împreună pe scara anilor. Nu, de vină nu e ’75, anul în care ne-am născut, ci un soi de disponibilitate de a percepe lumea ca fiind situată între grav și joacă, între trecutul reimaginat dintr-un prezent prea puțin ofertant și un viitor în care, poate, (încă) mai credem. Rian Roman a plecat dinspre artele vizuale și a pășit în lumea poeziei de calitate; la rândul meu, undeva demult, îmi proiectasem un întreg univers într-ale matematicii, dar iată că m-am trezit până la urmă îndrăgostit iremediabil de cuvânt și hainele sale.

Dar să revin la Rian Roman, creatorul care ne lasă să înțelegem că e atașat de frumosul lumii, de un frumos care se cere a fi descoperit iar și iar. Referindu-se la pictură, domnia-sa aprecia că „pictura, ca de altfel toate artele, este un limbaj. [...] Un tablou, în fața căruia te oprești o clipă, nu ar trebui să-ți vorbească doar despre imagini, culori, forme, spații, ci despre trăiri. Culoarele, căci despre ele vorbim în primul rând, tușa de culoare, felul în care e pusă pe pânză, intensitatea umbrelor, rigoarea sau stângăcia conturului, griurile apărute din amestecurile de pe pânză, toate acestea activează sau ar trebui să activeze, să-ți trezească emoții pe care nici nu bănuiai că le (mai) ai. O pictură bună te plimbă prin unghere de suflet pe

unde n-ai mai fost de mult; are puterea să învieze un spirit abătut, să motiveze, să trimită la soluții sau idei; iar dacă după ce ai plecat din fața ei simți asta, înseamnă că ai petrecut câteva clipe cu o operă de artă”. Și are perfectă dreptate! La fel se întâmplă și cu poezia, iar Rian Roman știe asta.

Aspectele cu adevărat importante ale vieții se află legate de acea „corolă de minuni” de care devii conștient, inevitabil, odată cu trecerea timpului. De aici pleacă și călătoria poetică: „De la o vreme încoace / lucrurile grave au început să devină complicate, / cele complicate au devenit simple, / iar cele simple au început să dispară. / De la o vreme încoace / culorile au devenit mai închise, / lumina e din ce în ce mai pală, / umbra e mai rece, / gândul mai amorțit. / De la o vreme încoace / animalele de companie se uită cum oamenii de la televizor / își aduc cu ei în platoul de filmare animalele lor de companie. / De la o vreme încoace / nimeni nu mai sare, / nimeni nu mai cântă, / nimeni nu mai culege maci boțiti. / De la o vreme încoace toată lumea cu buricul degetului: / șeruieste, abgradează, daunloadează, dezipează, dă rivi, / face laic sau partajează emoticoane. / Din pricina tuturor acestor lucruri, / de azi, / emit un strigăt... portocaliu!” („De la o vreme încoace” e primul poem din alfabetul liric marca Rian Roman).

Coordonată importantă a poeziei sale, atitudinea reflexivă, nu închide totuși discursul, ci e mai degrabă un mod de a atenționa, de a-l invita pe celălalt ca parte activă dintr-un dialog purtat în cetate și pentru cetate. Ici-colo cu irizări neoromantice, versul ne înfățișează un suflet de o sensibilitate aparte, care greu își găsește locul în tumultul lipsit de armonie al cotidianului. Cu seriozitate dar fără a avea un ton ultimativ, fără a vehicula spaime apocaliptice, autorul ține să demaște superficialul, lipsa de coerență, masca și lipsa scrupulelor. „A”, primul volum, ne arată lumea ca „un Acuib de lilieci”, cu oameni „ce stau agățați de telefon / și-și dau binețe accesând butonul”. E totuși o lume dinamică în care vocea, experimentând varii transformări, poartă „răgușeala unui adolescent”, o kurtcobainiană (lăsați-mă să nasc această grozăvie!). Iată: „Aaa!, m-am

săturat! / Aaa! / Și de tine, și de asta. / O să vedeți voi, / Amândoi! / O să vă pară rău, / N-o să mă mai vedeți. / N-o să vă mai sun, / Aaa! / N-o să vă mai spun, / Aaa! / N-o să mai știți, / Aaa! / Nici n-o să ghiciți / Aaa! / O să plec ca vântul, / O să-mi iau și gândul. / Aaa! / Cu viteza luminii, / O să afle vecinii, / O să-mi văd de viață, / Aaa! Nu mai pot! / Mamă, / terogeudinsufletnumaistrigacădacăvineas-tașiteaude nebate peamândoi-mamă!” Așa e lumea (re)văzută de pe relele Televiziunii! Și nu, nu mă contrazic: în ciuda acestor „explozii”, cititorul are convingerea că, odată rezecată „urâtenia lumii”, viața va curge mai departe, alimentând speranțe.

Strigătul primului volum („A” s-a bucurat în 2022 din partea revistei „Convorbiri literare” de Premiul pentru debut) este nuanțat în volumul următor, „Vă cer un mic favor”. Și aici, imaginile vizuale urcă dintr-un univers probabil lăsat în urmă, al copilăriei și al primei tinereți, cu miros de ceai de mentă, cu gesturi suave ce sunt contrapunctate de apariții insolite, precum aceea a „gerului rusesc”: „vântul iernii fluieră stâlpii cerdacului / soarele orbitor suflă rece al dracului // sticlos peisaj stă nemișcat între pleoape, / încețoșat de aburul tusei bolnave // sfichiul de bici pișcă obrazul uscat, / dorul de ducă la ușă rămâne blocat // prost ai

venit, ger rusesc: / m-ai crispat”. Rian Roman nu trișează, nu îngăduie artificialul, chiar dacă uneori e nevoit să rabde, alteori răbufnește: „Eu nu mă resemnez”; pe fața sa alunecă grimase ludico-ironice, într-un final volumul echivalând și cu o sarcastică așezare în ramă a spațiului în care ne luptăm – „spațiul e ca o veche marmeladă”.

Cum arată de fapt Rian Roman, cum arată poezii? „A curățat atât de bine cetatea / de toți cei ce se plimbau, la pas și agale... / Până și furnicile de la umbra ierbii / se mirau că nu mai văd de o vreme poezii, / plimbându-și încet, posac, resemnați / versul lor gol pe alei și trotuare” („În pas de marș”). Deși rareori apelează inclusiv la registrul „volumetriilor” voit deformate, cumva coborând în caricatural, scriitorul ține să amintească de condiția înaltă a poeziei: „Dragi prieteni, vă cer un mic favor: / să m-ajutați să scot din mâl poezia, / să o redăm mulțimii ca decor, / ca-ndrăgostiții oameni s-o învie” („Vă cer un mic favor”). În forme explicite sau care se insinuează cu pricepere, versurile lui Rian Roman ne arată că poezia este un act de rezistență și un gest de iubire. Nu e o simplă succesiune de cuvinte așezate frumos, ci o mână întinsă către celălalt, un mod de a-l trezi din letargia cotidiană. Așadar, Rian Roman e un autor ce îngăduie surprize, poate chiar o anumită boemie, demn de toată atenția. Vorba domniei-sale: „Am rezervat un continent / Pentru vacanța mare / E plin cu arbori de cafea / Jeleuri, scoici și soare. / Am rezervat o masă lungă / La un restaurant / Ca să cinăm la capete / Singuri, *stampot*, în stil flamand”. Să-l avem în atenție!

• urmare din pag. 24

personajele acolo unde își doreau, creând o poveste misterioasă cu multe intrigi. Baza faptelor trebuie să fie întotdeauna acolo și restul va urma.

– Cum percepeți starea actuală a scenei literare din Malta?

– Ca în fiecare țară, cărțile și numărul de cititori devin o provocare. Trăim într-o eră a realității virtuale, în care plat-

• Desen de Anne Mary Zammit

Marie Anne Zammit (Malta):

„Scriitorii exprimă ceea ce văd în jurul lor”

forma de socializare a preluat controlul. Din ce în ce mai mulți oameni apelează la internet. În acest caz, scriitorii trebuie să urmărească și să intre online pentru a ajunge la publicul lor. În Malta, scena literară este, de asemenea, afectată, dar încă există cititori pentru romane în limba malteză și nu prea mulți pentru poezie și romane în limba engleză. Când vine vorba de sprijin pentru scriitori, aș dori să văd mai multe fonduri și servicii ușor accesibile, cu mai puțină birocrație. De asemenea, mai mult ajutor și oportunități de promovare. În zilele noastre, scriitorul se chinuie să-și transmită scrisul, deoarece nu mulți oameni citesc cărți tipărite, mai ales tânăra generație. Prin urmare, romanul romantic maltez poate fi încă la mare căutare, iar scriitorii explorează acum subiecte controversate care, în trecut, ar fi putut fi tabu. Una peste alta, a fi scriitor este o călătorie frumoasă de manifestare a ideilor în cuvinte și a cuvintelor în povești sau orice formă de creativitate.

Mai mult, a fi martorul personajelor care prind contur și își trăiesc propria viață este o experiență plină de satisfacții. Este ca și cum ai trăi în două lumi paralele, simultan. Provocarea constă în ceea ce urmează, după procedura de editare a operei și procesul de publicare și promovare a romanului.

– Există proiecte sau cărți viitoare la care lucrați în prezent?

– În prezent lucrez la două proiecte, care sunt două romane: unul în malteză și unul în engleză. Ambele romane explorează subiectul violenței de gen și al crimei. Pentru mine este o călătorie interesantă să urmăresc evoluția personajelor. E fascinant!

– Cum migrați de la spațiul narativ la cel al culorii? Cât de cunoscut este pictorului scriitorul și invers?

– Trăiesc în cele două lumi, a artei și a scrisului, deoarece ambele sunt aceeași persoană, ambele primind inspirație din aceeași sursă de creativitate. În cazul meu, simt că nu există

nicio distincție între scriitor și pictor, întrucât amândoi creăm o energie multidimensională.

– Într-un interviu recent, unul dintre răspunsurile dumneavoastră este următorul: „Artiștii sunt agenți ai schimbării și profeți ai timpului nostru, care aduc mesajul de speranță, aduc conștientizare și, în același timp, distrează...” Ce așteptări aveți pentru ziua de mâine?

– Speranța mea este ca, prin munca creativă, să fiu o picătură într-un ocean, contribuind la o lume mai bună. Chiar dacă voi ajunge la inima și în gândul unui singur cititor, ar fi suficient. Îmi amintesc că atunci când am scris romanul despre viol și îl promovam, o femeie m-a abordat și mi-a povestit despre experiența ei similară. Literatura continuă, iată, să ne urmeze ca un prieten credincios. De ce nu ar fi și sfătuitorul nostru?! Visez mereu la o lume fără sincope. Chiar dacă, deocamdată, este într-un haos total, eu cred încă în puterea colectivă a umanității, că putem atinge lumina din interiorul nostru. Frumusețea și lumina ne ajută să vedem viața dintr-o perspectivă diferită. Arta este singura noastră salvare, suflarea noastră de viață.

Motto: „Poate că din zilele lui Erasmus (asupra căruia ne-a oferit o lucrare strălucită) nici un alt scriitor nu a fost atât de celebru ca Stefan Zweig.“
Thomas Mann

Într-adevăr, Stefan Zweig este celebru prin opera sa alcătuită din numeroase eseuri, piese de teatru și multe biografii ale unor personalități literare și istorice. Debutul ca scriitor și-l face cu un volum de poezii, *Coarde de argint*, dar în *Poezii complete*, nu a introdus nici o poezie din volumul debutului.

La apogeul celebrității sale, după ce realizează cartea de față*, al cărei manuscris îl trimite în Suedia, Stefan Zweig (1881-1942), refugiat în Brazilia, alege calea sinuciderii, făcându-ne să ne întrebăm de ce a procedat astfel. Poate că nu mai voia să trăiască din nou o viață incertă și atrocitățile Marelui Război care surveniseră după o epocă de aur, *La belle époque*, în timp ce provizoratul și peregrinările din țară în țară l-ar fi oboșit. Nu se mai simțea acasă în Austria natală, iar în Germania cărțile i-au fost interzise. Aspirațiile sale de a trăi o viață liniștită, tihnită, dedicată scrisului, artei și culturii, în genere, se năruiseră. De același destin tragic au avut parte, din păcate, și alte două personalități literare din prima jumătate a secolului XX: Virginia Woolf și Robert Musil. Dintre numeroasele sale cărți, *Lumea de ieri. Amintirile unui european* a apărut în 2012 și 2023 la Editura Humanitas, însă o primă versiune a cărții se tipărise încă din 1988 la Editura Univers, în aceeași traducere. Dintre români, cărți asemănătoare au scris: Gala Galaction, *La răscruce de veacuri*, și Sextil Pușcaru, *Călare pe două veacuri*.

Născut în 1881 la Viena într-o familie evreiască prosperă, Stefan Zweig beneficiază de studii aprofundate la Viena și Berlin, învață limbi clasice și

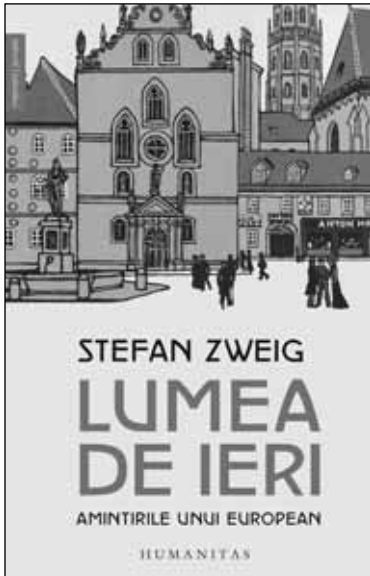
Ionel SAVITESCU

moderne, citește, vizitează muzee, audiază concerte, cunoaște personalități literare și artistice. La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea, Viena era renumită pentru muzica și compozitorii săi. Așezată în centrul Europei, Viena a constituit o tentație pentru otomani de a o cucerii, în 1529 și 1683. Însă asupra dinastiei habsburgice se abat trei asasinat celebre, care au șubrezit-o: arhiducele Rudolf, împărăteasa Sissi și arhiducele Franz Ferdinand și soția sa, aceștia din urmă contribuind la izbucnirea Primului Război Mondial: „În niciun alt oraș din Europa n-a fost setea de cultură atât de pătimașă ca la Viena; [...] era o plăcere să trăiești aici, în acest climat al bunei cunoașteri spirituale, și fiecare locuitor al acestui oraș devenea, pe neobservate, un cetățean al lumii“ (pp. 26-27).

Încă din anii liceului, Stefan Zweig și-a dovedit apetitul pentru cultură, fiind la curent cu mișcările artistice, cu noile cărți apărute. Frecventa teatrele, concertele: „Pentru mine a rămas neclintită în valabilitatea ei axioma lui Emerson, după care niște cărți bune înlocuiesc cea mai bună universitate, și sunt și azi convins că poți deveni un excelent filozof, istoric, filolog, jurist și orice altceva fără să fi frecventat vreodată o universitate sau chiar un liceu“ (p. 109). Personal nu sunt de acord cu această aserțiune a lui Stefan Zweig, deoarece școala, apoi universitatea îți oferă o direcție de studiu, te pun la curent cu tot ce este nou în cultură și știință.

cartea străină

Lumea de ieri

În vremea anilor de liceu, Stefan Zweig publică eseuri și nuvele la un ziar unde redactor era Theodor Herzl, autor al *Statului evreiesc*. Se deplasează la Bruxelles ca să-l cunoască pe Emile Verhaeren. Treptat, Stefan Zweig începe să fie cunoscut în lumea literară. La Paris este uimit de abundența de turiști de diferite nații: „Ah, ce ușor era de trăit, ce dulce era viața la Paris, mai ales dacă erai tânăr“ (p. 144). Se împrietenește cu Bazalgette, Rodin, Romain Rolland, Rilke („Rilke era greu accesibil. El n-avea casă, n-avea adresă, unde să-l poți căuta, n-avea domiciliu, nici locuință permanentă, nici slujbă. [...] Ca și cumpătarea în comportament, ordinea, curățenia și liniștea erau penru el niște necesități de-a dreptul fizice“) (pp. 156-157). Călătorește în Anglia și în alte țări europene,

iar Walther Rathenau îl îndeamnă să călătorească dincolo de Europa. Urmându-i sfatul, pleacă în Asia: „India mi s-a părut mai înspăimântătoare și mai apăsătoare decât mă așteptam. Eram îngrozit de mizeria chipurilor pământii, de încordarea dureroasă din privirile întunecate, de monotonia adesea înfiorătoare a peisajului și, înainte de toate, de rigida stratificare a claselor și raselor din care ni s-a oferit o mostră chiar în timpul călătoriei cu vaporul“ (p. 200). Petrece mult timp cu Karl Haushofer, autor al noțiunii de *spațiu vital*. În America, „prima impresie a fost copleșitoare, deși New Yorkul nu avea acea amețitoare frumusețe de noapte pe care o are azi“ (p. 206). Vizitează și alte orașe americane, dar din punct de vedere cultural erau în urma Europei. La Philadelphia vede în vitrina unei librării câteva cărți ale unor scriitori germani, între care și o carte a sa: „Mă uitam ca vrăjbit și începui să mă las furat de gânduri“ (p. 208).

A mai vizitat America de Sud și Africa. Această epocă prosperă se încheie în 1914, când asasinatul de la Sarajevo pune capăt unei lumi care cunoscuse belșugul și statornicia, dar nimeni nu anticipa că Hitler, prin politica sa nesăbuită de revendicări teritoriale și anihilarea comunismului sovietic, va declanșa o nouă conflagrație, mai înfricoșătoare decât Marele Război. Aceste două războaie au contribuit la născocirea unor noi arme distrugătoare, care au

provocat moartea a milioane de oameni și ruinaarea unor țări ce s-au refăcut cu greu. Dacă în 1918 dispar trei imperii de pe harta Europei, în 1945 Europa va cunoaște o nouă configurație: estul european a căzut sub influența sovietică. După Primul Război, Stefan Zweig petrece trei ani la Salzburg, unde își cumpărase o casă, iar din 1921 își reia călătoriile, oprindu-se întâi în Italia.

A urmat un deceniu prosper, 1924-1933, apoi Hitler inițiază măsurile anti-semite și pregătește noul război. Pentru Stefan Zweig colecționarea de manuscrise literare și muzicale este o nouă pasiune. Lucrând la cartea despre Dostoievski, se gândea să meargă în Rusia. Ocazia se ivește în 1928, când s-a împlinit un secol de la nașterea lui Lev Tolstoi. Este invitat să conferențize: „Moscova făcea impresia unui oraș supraaglomerat, suprapopulat și involburat“ (p. 356). Stă în Rusia 14 zile, fiind uimit de dârzenia cu care rușii munciau pentru un ideal care, din păcate, nu va fi atins. La întoarcerea din Rusia, Zweig scrie câteva articole, probabil laudative. Opera lui Stefan Zweig apăruse în Rusia cu o prefață scrisă de Maxim Gorki, cu care se întâlnește la Moscova și în străinătate. Din tot ce văzuse în Rusia, Zweig fusese impresionat, în special, de mormântul lui Tolstoi, măreț prin simplitatea sa. În 1931 împlinește 50 de ani, moment de reflecție și meditație asupra existenței sale. Alege să plece în Anglia, unde nu mai fusese de 25 ani: „Aici se putea respira, gândi și chibzui“ (p. 409). Este atras de viața Mariei Stuart. În Anglia duce o viață modestă, dar putea lucra în liniște. A petrecut în Anglia între 1934 și 1940. ?ine conferințe în America, voiajează în America de Sud, iar în 1937 revine la Viena pentru a o revedea pe bătrâna sa mamă, care se stinge la vârsta de 84 de ani. În martie 1938, Austria este invadată de trupele hitleriste, urmată în 1939 de Cehoslovacia. Nu a durat mult și este atacată Polonia, așa încât pe 3 septembrie 1939 Anglia și Franța au declarat război Germaniei. La 1 septembrie 1939 Stefan Zweig se căsătorește a doua oară, cu o tânără englezoaică. Ambii se vor sinucide în 1942, în refugiul din Brazilia. În *România literară*, nr. 31/2001, este dată o fotografie a lui Stefan Zweig cu prima sa soție, Friderike Maria von Winternitz.

Evident, republicarea acestui volum constituie un adevărat act de cultură.

*Stefan Zweig, *Lumea de ieri. Amintirile unui european*, traducere din limba germană de Ion Nastasia, București, Editura Humanitas, 2012/2023, 465 p.

• din pricina defrișărilor • din pricina defrișărilor • din pricina defrișărilor • din pricina defrișărilor •

Gheorghe GRIGURCU

O idee dureroasă

O mare iubire este eternă; iubirile efemere, preparative ale sale. O ființă care constituie obiectul marii iubiri mă tem că nu te-ar putea realmente supăra niciodată orice ar spune, orice ar face. Ca și cum ți-ar fi acordat o imbatabilă imunitate morală.

* * *

Visuri care ne părăsesc în toamna vieții plecând aidoma păsărilor spre țările calde, de unde vor reveni în primăvara altor ființe.

* * *

Să fie trecutul evanescent sau mai curând prezentul?

* * *

„Confesiunea începe întotdeauna cu o fugă de sine însuși. Pleacă dintr-o disperare. Temeiul ei este, ca al oricărei plecări, o speranță și o disperare: disperare față de ceea ce ești, speranță să apară ceva ce încă nu există. Fără o profundă disperare omul nu ar ieși din sine, pentru că doar

forța disperării îl face să înceapă a vorbi despre el însuși, lucru atât de opus lui a vorbi pur și simplu.“ (Maria Zambrano)

* * *

Lingușitorul – un solitar vicios. Îi suspectează pe alți lingușitori, aceștia putând să obțină favorurile pe care le jinduieste el, ca și pe cei care, spunând adevărul, i-ar da jos masca.

* * *

Tinerețe. Cauți o ieșire aflându-te într-un loc în care nu există decât intrări. Senectute. Cauți o intrare aflându-te într-un loc în care nu există decât ieșiri.

* * *

Încărcătura vag onirică a acelor stări de veghe care precedă somnul, o lume pe care o creează ființa însăși, distinctă de cea a somnului, precum și de visul nocturn ca atare, a cărei fantasmă se substituie conștiinței.

* * *

A fi tu însuși, a ține seama de unele lucruri care nu se petrec ca și cum s-ar petrece. A fi tu însuși, a avea rezerva unui necunoscut totuși familiar, în care să te poți rețrași.

* * *

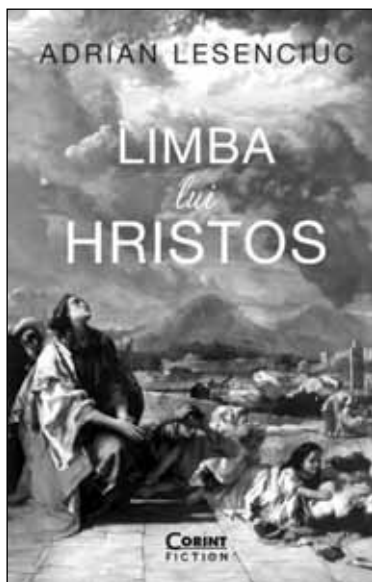
„Simt timpul ca pe o imensă durere. A abandona ceva îmi creează un șoc disproporționat. Sărăcăcioasa cameră cu chirie în care am trăit câteva luni sau masa acelui hotel de provincie la care m-am așezat timp de șase zile, chiar și trista sală de așteptare dintr-o stație de cale ferată unde am așteptat două ceasuri sosirea trenului sunt din această categorie; însă lucrurile bune din viață, când le abandonez și mă gândesc, cu toată sensibilitatea mea nervoasă, că n-am să le mai revăd și nici n-am să le mai regăsesc vreodată, cel puțin așa cum sunt ele în acest moment unic și precis, îmi produc o durere metafizică. Simt atunci cum se deschide un abis în sufletul meu, iar răsuflarea rece a orei lui Dumnezeu îmi atinge obrazul livid.“ (Fernando Pessoa)

* * *

O idee dureroasă aidoma unei stări fizice.

Marius MANTA

Adrian Lesenciuc - *Limba lui Hristos*

această iubire au găsit curajul de a-și mărturisi credința în fața tiranilor, refuzând să se lepede de Mântuitorul. Cine nu-și amintește cuvintele Sf. Apostol Pavel: „De aș grăi în limbi omenești și îngerești, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare și chimval răsunător. Și de aș avea darul prorociei și aș cunoaște toate tainele și toată știința, și de aș avea toată credința, încât să mut și munții, iar dragoste nu am, nimic nu sunt. Și de aș împărți toată avuția mea și de aș da trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am, nimic nu-mi folosește” (1 Corinteni, 13)?

În acest context al sacrificiului de sine, martiriul nu era și nu este o simplă moarte, ci biruința iubirii, o mărturie supremă că viața, atunci când este trăită în Hristos, depășește orice formă de suferință și teamă, iar moartea devine o poartă către o altă existență, veșnică. Glisând între planuri temporale diferite, materia epică a romanului* pe care ni-l propune Adrian Lesenciuc are punct de plecare în realitățile unor teritorii și mentalități aflate în conflict, însă miza e cu totul alta, pentru că personajele, pe rând, fac loc alegoriei, unor înțelesuri mai înalte, care se cer căutate. E un roman al *treceii*, al aflării de sine, al asumării unui drum nou. „Drumul Damascului” e calea regală pe care tot omul ar trebui să și-o asume plenar, în timp ce ochii ar trebui să rămână deschiși pentru experiența elementelor de teofanie. Sintagma

găsit calea fugii ei blocată de o stâncă. Era expusă și, prin urmare, nu i-a rămas decât o singură cale: a rugăciunii. S-a rugat fierbinte în timp ce soldații se apropiau de ea și, în mod miraculos, stânca s-a împărțit în două, iar sfânta s-a strecurat înăuntru fără ca soldații să înțeleagă unde a dispărut. Aceasta este poarta miraculoasă care n-a fost trecută...

I-am admirat lui Adrian Lesenciuc și cu alte prilejuri capacitatea de a ivi „haine” potrivite pentru evenimente și chipuri; de ce nu, romanul său e, cel puțin la un prim nivel, și o lecție de istorie: cine nu e un cunoscător al Orientului Mijlociu are șansa acum de a vedea ceva mai clar ce înseamnă Califatul, Primăvara arabă, care sunt fracțiunile războinice și motivele pentru care acestea se luptă ș.a.m.d. Aici concluzia rămâne amară: partidele sunt în Orient umbrele ideologice pentru înființarea diferitelor armate (organizații paramilitare), iar „Libanul trăiește acum în afara granițelor sale”. Libanul, patria-mamă, e văzută ca un „coșmar care a modelat existențe”. Lingvistul, criticul, poetul, romancierul *marca Lesenciuc* se întâlnesc cu toții și în volumul de față, găsind drept numitor comun aceeași dorință de a experimenta încrederea într-o lume care respiră sub cupola tainei. Autorul dovedește că are știința compartimentărilor de ordin lexical. Personajele își păstrează un anume șarm, ele poartă discuții viabile, dinamice.

Prin felul în care vorbesc și adesea se comportă, ele mărturisesc nu întotdeauna voit ceva din zbaterile pe care sunt nevoite să le înfrunte. Astfel, autorul este fără doar și poate un „om al locului”, ba chiar un „om al locurilor”, care se va fi împărțit la vremuri convenite din aceleași taine ale existenței înalte. Demnă de menționat este naturalețea cu care autorul construiește rugăciuni și chiar „fragmente de acatist”...

Arhitectura cărții e solidă, chiar dacă alternează un plan – cel al vieții și patimilor Sfintei Tecla – cu un al doilea, cumva în oglindă, în limitele căruia sunt „inventariate” traumele omului contemporan, cu atât mai mult cu cât personajul (repet, un libanez) e nevoit să ia de timpuriu calea Occidentului. Îl vom acompania de la vârsta copilăriei, trecând prin adolescență și prima tinerețe, apoi luăm act de maturitatea deplină care îi aduce un statut important în plan social, până la momentul când se îmbolnăvește de cancer și e nevoit să se pensioneze; dar imediat se hotărăște să-și asume o nouă direcție. Această prezentă narativă mărturisitoare are menirea de a naște întrebări în conștiința/sufletul cititorului. Într-un fel sau altul, omul modern își duce propriile bătălii, se conformează propriei alienări; lipsit de repere certe, șansa lui e aceea de a reface legături, de a se reîntoarce acasă – una dintre cele mai importante teme recurente ale literaturii universale. „Eul” narativ se mărturisește și ne mărturisește, arătând cum „eu sunt luda din propria viață”/„Eu sunt un om simplu care a studiat, a ajuns mare, dar a pierdut totul pierzându-se pe sine și pierzându-și propria sănătate”, atenționându-ne implicit că totul pleacă de la confuzii. Gândul m-a dus la celebra lucrare a Sf. Nicodim Aghioritul „Paza celor cinci simțuri”, în care implicit se „pleda” pentru o viață plină de Lumină, de claritate. Dar, pline de suferință, coridoarele de interior ale romanului au mai multe voci care narează la persoana întâi, așa încât poate că de tradiționalul statut al „personajului principal”... nu se împărțesește nimeni! Sub semnul tragicului, se regăsesc și Sf. Apostol Pavel și Sf. Tecla, cât și asupritorii lor!

În final, romanul lui Adrian Lesenciuc se așază ca o oglindă în fața omului contemporan, arătând că deși decorurile și bătăliile s-au schimbat, esența luptei rămâne aceeași: căutarea unui sens și a unei reîntoarceri către Lumină. Prin această complexă împletire de istorie, credință și drame pe deplin asumate de actanți, autorul ne amintește că, dincolo de orice confuzie și suferință, există întotdeauna un drum către propria teofanie, un drum al Damascului pe care îl putem regăsi în interiorul nostru.

*Adrian Lesenciuc, *Limba lui Hristos*, București, Ed. Corint, 2024

Sfânta Cuvioasă Tecla, prima femeie martir a Bisericii. Născută în cetatea Iconium din Asia Mică, Sfânta Tecla a fost convertită la credința creștină prin propovăduirea Sfântului Apostol Pavel, care ajunge în oraș în prima călătorie misionară, în jurul anului 44. Era pe atunci încă vremea catacombelor: fugăriți din locurile publice, obligați să se roage în tot soiul de ascunzișuri, la marginea orașelor și în cimitirele dispărute, creștinii trăiau realitatea morții pentru credința lor în Hristos. Însă tocmai în asemenea condiții dure credința creștea, era „pe măsură”. Abia ulterior s-a vorbit despre „dorul de martiraj”, o nebunie pentru omul contemporan al zilei de azi. Bătrâni și tineri renunțau la toată cinstea politică cu care erau încununati, la poziția și avantajele lor din societate și urmau la moarte lui Hristos. Istoria creștinismului ne zugrăvește o mulțime de tineri care, de bunăvoie, s-au lepădat de lume. Șirul martirilor a început cu Sfântul Arhidiacon Ștefan, urmând mulți dintre Apostoli, continuând cu Sfinții Dimitrie, Gheorghe, Procopie, Iulian, Chiriachi, Talaleu, sfinți care se pomenesesc aproape zilnic în cultul liturgic. Urmărind numele martirilor înscrși în conștiința liturgică, observăm și foarte multe femei care au ales moartea în locul vieții. Șirul mucenitelor sau al martirelor se deschide în istoria mântuirii cu *Sfânta Mare Mucenită Tecla*.

Pentru acești credincioși, limba lui Hristos nu era grai, ci un adevărat limbaj al sufletului, o expresie a iubirii supreme care depășea orice teamă. În ciuda prigoanei și a amenințării cu moartea, ei au răspuns cu dragoste la ură, iar sacrificiul lor a vorbit mai mult decât orice cuvânt. Iubirea era limba lui Hristos pe care o vorbeau, o limbă plină de speranță, de iertare și de dăruire totală. În

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Gabriela GÎRMACEA

Drumul spre sine

Ultimul volum de versuri scris de Ionel Simota are un titlu interesant – *Pietrele care nu tac* – și conține o succesiune de episoade biografice: a sa, a mamei, a celor care locuiesc în oraș și duc o existență banală.

Încercând să-și definească identitatea, poetul conștientizează: „În inima mea / E mereu un fragil copil / Care se furișează precum înserarea tiptil / Și mă face să râd, / Și mă face mai mereu să întrezăresc / Acel suspin îngeresc”. Episoadele din biografia sa sunt legate de imaginea mamei, pe care și-o amintește frumoasă, dar mai ales pioasă: „Da, mama așa era, / Pe Ioan Botezătorul și pe Hristos / Nu și-a dorit vreodată a-i supăra”.

Printre episoadele biografice rememore, unul se referă la copilărie, când poetul a trăit o stare sufletească intensă, bucurându-se de prezența divinității în viața sa: „Am fost fericit / Ca un tril de pasăre / În sânul lui Dumnezeu, / Ca o desfătare de prunc / În surâsul propriului eu, / Frământare de dor am fost mereu”. Însă, de-a lungul timpului, poetul a început să se îndoiască și s-a lăsat dus într-o căutare deșartă, pentru a-și certifica existența lui Dumnezeu. În poezia *Athosul tămbăduirii mele*, el mărturisește: „Neputincios Te-am cerșit, Doamne, / Până

în creștetul muntelui Te-am căutat pe tine / Și orb am fost și n-am văzut / Că mereu, Doamne, erai acolo cu mine”. Potolindu-și setea de cunoaștere și devenind încrezător în sine și în puterea divină, în poezia *Orb am fost*, Ionel Simota afirmă: „Noptile în care Dumnezeu, / După ce ajunge să ne înțeleagă, / Orice păcat dezleagă”.

În *Sposedire*, cânta vine în urma unui efort de a face pace cu sine, iar *Slobod colind* este o rugăciune în care poetul îl imploră pe Dumnezeu: „Deschide, Doamne, astăzi cerul / Precum întâia dată”. Apoi își explică rugămintea: „Acum sau poate mai târziu / Vom învăța despre Naștere / Și despre sfințirea din noi”. Poetul simte că prin colind poate accede spre tainele lumii pentru a le înțelege: „Dă drumul, Doamne, acum nemurind / La întruparea colindului întru colind”.

Trecând la biografiile anonimilor care trăiesc în oraș, poetul este un martor tăcut și fascinat de plimbarea necunoscutului: „Trecea o doamnă pe sub seară / Sub cerul cel ameteitor / Afară mirosea a vară / Și sufletul zburla pe-afară / Trecea o doamnă / Prin decor / Eu tresăream, frumos picior / de rătăcită căprioară”. Însă aspirația către iubire înseamnă revelația sacrului: „În urma ta, desculț în fața icoanei, / m-aș putea

închina”. Portretul femeii iubite este surprinzător: „Femeia aceasta, / Ce-mi este dragă, / Are suflet de pom înflorit / Ochii îi sunt o livadă întreagă”.

Alteori, banala viață cotidiană este prezentată anecdotic, în cheie simbolică, poetul fiind un observator atent al unor cadre de viață pe care le leagă sugerând trăiri omenești care oscilează între datorie și păcat, între acceptarea și înfruntarea destinului. Este vorba despre poezia *Experiment*, al cărei mesaj este inspirat ilustrat de Kato Vladimir. În poezia *Fenomen social*, cadrele citadine sunt prezentate cu ironie: „Păsările de pe acoperiș / Sunt atât de bătrâne / Încât nu au aparținători. / Trăiesc din ajutor social, / Mănâncă pe unde pot, / Caută mai mult prin gunoarie / Dar trăiesc”.

Chiar dacă mediul citadin este eterogen, există posibilitatea de întoarcere spre lucrurile profunde: „În curând copacii / La rădăcină se vor întoarce / Și vor născoci de acolo povești / Cum că-ți sunt, cum că-mi ești”. Poetul percepe natura prin exacerbarea simțurilor, evidențiind că timpul se sustrage percepției inefabile: „Ascultați merele când se coc, / Au o taină a nebuniei, un joc de iele / Ce poveste frumoasă / Împărătească poartă în ele”.

Titlul cărții lui Ionel Simota conține o antiteză interesantă (muțenie – rostire), care amintește de două atitudini: introspecție și confesiune, poezia sa nefiind altceva decât bucuria de a împărtăși regăsirea sinelui.

Ioana DIACONESCU

„Stelele-n cer vor tăia / pârtie largă“

Încă din deceniile de după 1985 (debutul, prezumtiv, în volum ar fi fost în 1975, dacă nu ar fi fost oprit de cenzură), Cassian Maria Spiridon își configurează lucrarea poetică a vieții. Devotat unei construcții lirice originale, de neîncadrat în vreo generație, poetul va merge pe o cale constantă, a lui, adăugând dimensiunii tragice a poeziei sale noi căi de abordare a neantului existențial – nemaîntâlnit în poezia românească actuală de la Eminescu, Bacovia (cf. Romul Munteanu) și Emil Botta. Nu este vorba aici de limbajul de o modernitate percutantă care îl trimite deja într-o epocă viitoare de configurație a poeziei, ci de un *alt fel* de relație dintre poet și lumea lui. Părăsirea mundanului nu înseamnă dispariția din lume, ci transgresarea în alte regnuri, în alte forme de viațuire, concomitent cu sentimentul devastator al limitei, sentiment veșnic însoțitor.

Cassian Maria Spiridon, un „frate“ al *Domnului Amărăciune* (cum se autointitula, la 26 de ani Emil Botta debutând strălucit, în 1937, în volumul *Întunecatul April*), scrie pagini de poet solitar, conștient de *sentimentul tragic al vieții*; sentimentul tragic se reflectă, paradoxal, într-o dimensiune vital-afectivă, în ciuda lirismului său abstract și atent configurat în timp, cu neologisme și invențiuni de limbaj construite cu aplomb, în acord totuși cu o structură neoromantică (postromantică?), în afara granițelor poeziei actuale. Un model astăzi, o configurație smerită și dăruită acestei poezii recunosibile în unicitatea ei.

Este concludent faptul că, de cele mai multe ori, nu a fost pus în relație cu generația '80, relaționare care și din punctul meu de vedere ar fi o eroare, în același timp o chestiune restrictivă care nu-l caracterizează, fără legătură cu textualismul și ludicul parodic (cf. Theodor Codreanu). Relaționarea lui, de către prof. Romul Munteanu, cu iluștrii Eminescu și Bacovia este cea mai adecvată. *Tonusul* lui *metafizic* este mascat de tristețea existențială.

Dacă în volumul din 2013 (*Poeme în balans*) rămân reperele – teme ale acestei excepționale culegeri, structurate pe un cadru eminescian „tehnic“ și filosofic –, poetul vine cu un nou, amplu volum (*Cu o bufniță pe umăr*, Iași, Editura Junimea, 2025), în care se insinuează în tonurile elegiei poezia înnoptării, ca destin, simbolizată de pasărea înțelepciunii și a întunericului. O noutate – esențializarea versului ca program estetic (*apud* Ion Papuc), o cristalizare a unei poezii ce purta încă de la debut acest însemn.

Trecerea nemiloasă a timpului îl va purta *deasupra* (*orizontal cu*). Sub iarbă se află o *o fereastră*, simbolul *intrării*

luminii care străbate toate mediile și stările de la un cap la altul al volumului. Ea poate fi și a nopții, ba chiar și a mormântului. Ca și la Sf. Francisc de Assisi, i se conferă o mare importanță *surorii Moarte*, dar mai ales *Morții noastre de-a doua* (morte secunda), cea *definitivă*, a sufletului. *Nu-mi trebuie flamuri, / Nu voi sicriu bogat, / Ci-mi împlețiți un pat / Din tinere ramuri. // Și nime-n urma mea / Nu-mi plângă la creștet, / Doar toamna glas să dea / Frunzișului veșted*. Descendența eminesciană recunosibilă va fi perpetuu reluată sub tema trupului sub *iarbă*, poate în speranța însoțirii unei raze luminoase. Despre întuneric este vorba prea puțin sau mai deloc.

Iarăși eminescianul *Ne pună-n încăperea aceluiași sicriu* naște o tulburătoare elegie a dragostei și a morții: „Îți spun / vom sta culcați întreaga veșnicie / sub glia primitoare“ (*îți spun*). Visul – ca viață după viață. Moartea – ca spectru ademenitor.

Lumina absoarbe, coboară, răsare, ca element de bază în tema principală, precum și în teme adiacente. Prepoziția *peste* apare ca un indiciu al evoluției, al înălțării în transcendent. Nimic nu sugerează prăbușirea, coborârea, pierderea. Un ultim adăpost nu va fi în întuneric, ci „sub raze“. Lumina transcende și recele regat al frigului. Trecerea dincolo nu se va face *spre* și în întuneric, ci *sub* lumina de zi a soarelui, precum și sub cea a stelelor.

Limbajul poetic, adesea minimalist, într-un registru fără rezonanță cu orice preț, „curățarea“ de înfloriri sau adăugiri avântate, ca și magia descrierilor anunță un stil acordat acestei poezii metafizice, în care rolul cuvântului este supravegheat cu experiență și adecvare. Vorbim aici de „orchestrare“ și „oficiere“, într-un stil aproape de austeritate. Se acordă atenție specială atmosferei din jurul cuvântului: „dar cine să supere pe zei / în cerul lor de nimeni tulburat / nici plânset nici durere / nici zarvă / ce-nsoțește sărbătoarea / nu-i tulbură o clipă / din panteonul nepăsării“ (*stau orizontal cu planeta*).

Se poate asemăna scrierea acestei cărți cu notarea, pe partitură, a unei orchestrații. O structură muzicală evidentă de la *Poeme în balans* (Ed. Charmides, 2013), culegere alcătuită similar tehnic cu cea

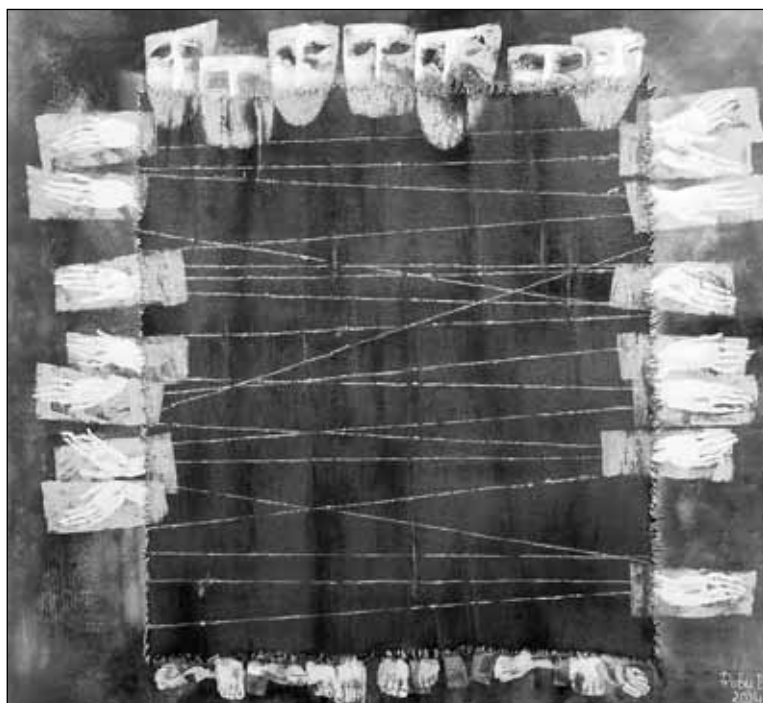

apărută recent, cu un fir epic și o structură de registru normal de modernitate seducătoare. Ca pe o *partitură*, poemele sunt scrise ca *note*; *cheia* de la începutul portativului este semnul tragic al existenței.

Perpetuă este vecinătatea zeilor și a eroilor din Olimp, reprezentări simbolice ale perfecțiunii... În numele iubirii este invocată zeita-fecioară Artemis, domnitoarea peste munți și sălbăticiuni, intangibilă în ordinea Olimpului, nu Afrodita, atrasă fatal de îmbrățișarea războinicului Ares. Poetul se substituie lui tragicului iubit al zeiței-fecioară: „tu zveltă / neiertătoare / în blondă revărsare / insomniacă / însoțită de nimfe / mânuie acum / neînduplecată / halebarda răzbunării / vai! Acteon / câinii tăi sunt aproape“ (*asa vin către tine*).

* * *

Cu o bufniță pe umăr poartă amprenta unei tehnici „disciplinare“, imbatabile, a autorului. La o atentă lectură, sub-temele pot fi *exprimate* în limbajul curent: 1 – Lumina (*Stau orizontal cu planeta*); 2 – Trupul

• Eudochia Robu – *Măști VIII*
(Premiul Consiliului Județean Bacău)

voi ca să îmi fure“ (*crisalidă – Cu întreită dragoste*) sau se reia dantescul motiv „amor che move il sole e l'altre stele“, alături de „amor che nella mente mi raggiona“.

Secțiunea a doua din „împletitura“ Dragoste – Moarte, *Pe nisipul bățăliilor*, este un recviem sui-generis pentru care moartea nu s-a petrecut faptic, ci spiritual, în cer. Să fie aici vorba de a doua noastră moarte despre care scria Sf. Francisc (*morte secunda*), moartea sufletului? Viziunea poetică este resimțită acut de autor, care a trecut, la propriu, razant, pe lângă moarte. Gata de stingere, poetul se va resemna, pentru a străbate un ultim drum „în numărul de gloanțe pregătite“.

* * *

Un ultim ciclu de poeme (*Cu o bufniță pe umăr*) încheie incursiunea poetului trecător prin destin. O poezie-manifest, o viziune asupra creației și condiția ei în Lume. Călătoria pe tărâmul coborător, însoțită de o ultimă pălpăire a vieții înainte de marele frig. Un ultim ciclu smerit și demonstrativ. Cu o stilistică aparte, versurile curg elegiac, molcom chiar și în demonstrații revoluate ale trecerii și petrecerii. O lume al cărei contur este tors până la subțirimea firului arahnoid, o poezie a adevărului definitiv (cf. Ion Papuc). În incursiunea ultimă poetul se însoțește de bufnița ce-i stă pe umăr, așa cum, în Evul Mediu, șoimul purtat pe braț era însoțitor, la vânatoare, al cavalerilor de rang înalt.

Odată cu sentimentul acceptării, predominant în lirica sa, se așterne liniștea ancestrală. Lebdăda (aici neagră), simbolul morții la Reiner Maria Rilke („în noi, cu greutate, / e-un mers de lebdă latent“), „se arată pe oglinda înconjurată de munți“ (*stea singură*). Plecarea în cer se face la apus, ca în *Luceafărul* („Un cer de stele dedesupt, / Deasupra-i cer de stele“) și străbate cerul: „deasupra cer de stele / în față în spate / pretutindeni stele strălucesc“ (*un clovn*). Plecarea va fi așteptată, îngăduită: „mă aflu la bord / cu o bufniță pe umăr / o bufniță pirat / hotărâtă / în înțelepciunea ei / să ne conducă printr-un amurg / ce ne îngăduie“ (p. 253).

Odată cu această carte, vârf de lance al creației sale poetice, Cassian Maria Spiridon continuă să fie solidar cu marile structuri lirice ale lumii. Un poet singular, cu o viziune lirică spectaculoasă. Fără mode, artificii sau generații, un poet de prim rang al literaturii noastre.

*Cassian Maria Spiridon, *Cu o bufniță pe umăr*, versuri, Iași, Editura Junimea, Colecția Cantos, 2025

Marie Anne Zammit s-a născut în Malta pe 22 octombrie 1967. Este absolventă a Universității Naționale, cu specializări în Asistență socială, Studii

Marie Anne Zammit (Malta):

„Scriitorii exprimă ceea ce văd în jurul lor“

diplomatice și un master în Probațiune, obținând, de asemenea, o diplomă în Scriere Freelance și Reportaje de la London School of Journalism. Este autoare a patru romane în limba malteză și trei în limba engleză. Primele sale cărți au fost *Id-Dell ta' l-Ezmeraldi* (*Umbra Smaraldelor*) și *Ir-Ragel l-Iswed* (*Omul Negru*), cea din urmă premiată de MAPA (Asociația Malteză a Autorilor și Editorilor). Aceasta a fost urmată de o carte de ficțiune cu titlul *Stupru* (*Viol*) și apoi în engleză cu titlul *Torn Velvet* (*Catifea sfâșiată*). Unele dintre lucrările literare și poeziile sale au fost prezentate în reviste și antologii inter-

naționale, au fost puse pe muzică și interpretate în cadrul Bienalei de Artă a Catedralei Mdina din Malta. De asemenea, lucrările sale artistice au fost expuse în diverse expoziții colective, atât la nivel local, cât și în străinătate. În iunie 2018, Mary Anne Zammit a fost premiată cu *Artistul anului* la Expoziția Internațională de Artă de la Mezzujuso, Sicilia, iar în 2024 a fost laureată a Festivalului European *Panorama*.

Dialog și prezentare de
Leonard POPA

Leonard Popa: – *Sunteți scriitoare și artist vizual, distinsă cu diverse premii internaționale, într-o dublă calitate. Anul trecut, ați primit Premiul Panorama pentru Tineret pentru contribuția excepțională a unui artist „care se plimbă printre lumi, lăsând urme de lumină în fiecare expresie”. Ce întrebare vi se pune cel mai des cu privire la expresia dumneavoastră artistică și literară?*

Mary Anne Zammit: – În primul rând, este o mare plăcere pentru mine să fiu inclus în această prestigioasă revistă, *Ateneu*, despre care am aflat, întâmplător, pe internet. După cum ați spus corect, încerc să umblu între două lumi: cea a picturii și cea a scrisului. Uneori stau singură, pierdută în cuvinte, doar cu cafeaua în companie, sau sunt singură într-o cameră, pictând, încercând să surprind timpul și să îmbrățișez creativitatea. De cele mai multe ori, oamenii mă întreabă ce aș alege, fie pictura, fie scrisul. Pentru mine, ambele sunt modalități de exprimare creativă. Fiecare formă de artă este o expresie a creativității divine. Un artist care dorește cu adevărat să creeze trebuie să se autodepășească și să ajungă la sursă. Poezia are puterea de a atinge profund omul și de a-l trezi la viață. Este lumea divină și trezește momente de grație. Oricare ar fi forma de artă, este o călătorie de la sursă, unde imaginația conduce la o exprimare creativă bazată pe inspirație. Esența este cea care contează și vocea generatoare de iubire și energie. Cealaltă întrebare este de ce aleg să scriu despre probleme sociale și violența de gen, iar răspunsul meu este că de acolo vin subiectele în munca mea zilnică. Acestea sunt realitățile pe care le ating în fiecare zi și, fără îndoială, lasă o urmă în psihicul meu.

– *Ați absolvit un curs de jurnalism în Scriere și Reportaj Independent la London School of Journalism. Experiența dumneavoastră culturală v-a modelat semnificativ narațiunile?*

– Aș spune că specializările mele nu se limitează în mod special la scris. Prima mea calificare a fost în Asistență socială, deoarece am fost atrasă să studiez acest domeniu pentru a-i ajuta pe alții. Între timp, făceam muncă voluntară într-un penitenciar, iar acest lucru a sădit în mine sămânța de a lucra în închisoare ca asistent social. Apoi, de nicăieri, m-am trezit urmând studiile în cadrul Serviciilor de Probațiune pentru a lucra ca ofițer de probațiune. Lucrul în acest domeniu este destul de recompensator, dar și stresant. În munca mea zilnică de compilare a

rapoartelor pentru instanță întâlnesc oameni care au probleme cu legea și probleme sociale multiple. Așadar, sarcina mea este să ajut clienții să ducă o viață conformistă, abordând în același timp problemele lor. Au urmat diplomația și jurnalismul, unde am vrut să studiez și să-mi extind orizonturile. Toate aceste componente mi-au modelat viața și, fără îndoială, și scrisul meu. Se spune că artiștii și scriitorii exprimă ceea ce văd în jurul lor. Cred cu tărie că întâlnirile mele zilnice cu clienții mi-au influențat scrisul și m-au determinat să scriu despre poveștile lor. Călătoria și cariera mea în probațiune m-au expus la cei care agresează și la victime, la cazuri de abuz sexual și violență. Toate acestea au lăsat un impact considerabil asupra mea atât emoțional, cât și psihologic și am simțit nevoia să scriu despre aceste experiențe și să-mi exprim emoțiile. Narațiunile mele au fost modelate de acești factori, iar în 2006 am publicat un roman despre viol, urmat de un alt roman despre Copiii Dispăruți. Ambele au mers foarte bine. Prin urmare, mă simt fericită că am explorat aceste subiecte legate de problemele sociale și poate, cu mica mea contribuție, am ajutat unele persoane și am participat la crearea unei conștientizări.

– *Ați publicat patru romane în malteză și trei în engleză. Romanul dumneavoastră Zori în Sevilla, publicat în 2015, este o ficțiune istorică. Contextul îl favorizează Războiul Civil Spaniol, o temă care nu este foarte abordată, dar cartea e mai mult decât atât. Relațiile romantice ale Rosellei cu Elena, o jurnalistă carismatică, și cu Miguel, student la medicină, formează un triunghi*

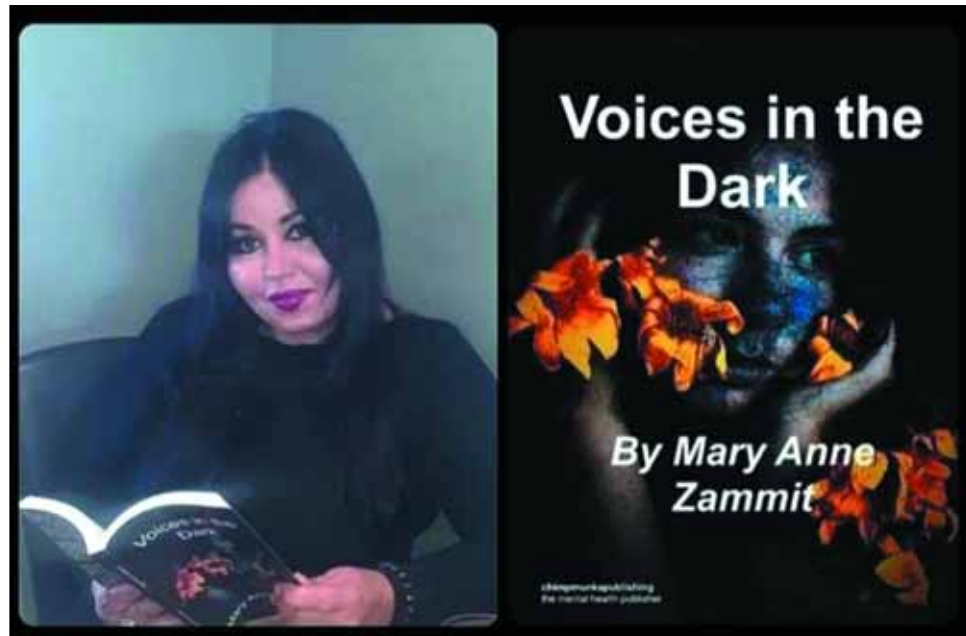
emoțional complex. Relația ei cu Elena, marcată de pasiune și trădare, provoacă norme sociale, în timp ce dragostea ei persistentă pentru Miguel, zădărnicită de căsătoria lui și de reprimarea politică, simbolizează speranța în mijlocul disperării. Romanul și jurnalismul Rosellei devin acte de sfidare, păstrând adevăruri pe care regimul fascist încearcă să le suprimă. Ultima ei publicație post-Franco reflectă asupra rolului artei în revendicarea dreptății, onorând figuri precum camarazii ei de închisoare și tatăl ei, un medic care îi ajută pe socialiști. Găsiți vreo corespondență în lumea de astăzi?

– Aș spune că nu există spațiu și timp, iar oamenii trăiesc în paralel cu alte experiențe din trecut. Frumusețea umanității constă în faptul că purtăm aceleași atribute și emoții de-a lungul timpului. Iubim, simțim durere, ne bucurăm și multe altele. Privind înapoi la istorie, ne dăm seama că reținem cumva aceleași experiențe și emoții din trecut, dar cu stiluri de viață diferite. Venim pe pământ pentru a învăța să nu repetăm aceleași greșeli și pentru a deveni o persoană mai bună fizic și, mai ales, spiritual. Din păcate, sau din punctul meu de vedere, până acum nu s-a produs nicio schimbare. Încă există lupte politice, iar lupta pentru putere s-a intensificat. În vremurile noastre, am avut regimul fascist și persecuția comunistilor. În vremurile noastre, când ar trebui să fim în cea mai bună formă datorită tehnologiei și altor bunuri, încă avem conflicte între superputeri. Război între Ucraina și Rusia, Israel, Gaza și Iran... Mă întreb ce va urma. Atâta timp cât există umanitate, emoțiile vor prevala. Iubirea este cea mai

mare pasiune, care duce la multe evenimente dramatice, atât frumoase, cât și tragice. Povestea lui Miguel, Ellen și a Rosellei se repetă în vremurile noastre, deoarece avem aceeași mișcare a iubirii și a pasiunii. Arta este o expresie umană, deci este energie eternă, combinată cu umanitatea. Va fi mereu prezentă în istoria omenirii. Așadar, este încă puternică, fiind o punte și un instrument pentru aducerea schimbării. Războaiele pot distruge totul, dar chiar dacă ar rămâne un singur om, exprimarea prin tot ce înseamnă artă va continua să existe.

– *Romanul Voci în întuneric este o poveste cu un amestec de intrigă, dar și cu bătălii psihologice trăite de persoane care suferă de multiple tulburări. Rebecca, personajul principal, are probleme de sănătate mintală. Este chinată de vocea unei personalități misterioase care îi dictează ce ar trebui să facă. Migrarea de la romanul istoric la cel psihologic este evidentă. Nu este dificil pentru scriitor? Ce vă inspiră să explorați psihicul uman?*

– Cercetarea pentru scriitori este o necesitate pentru orice tip de scriere, fie că este vorba de articol de ziar, poezie sau roman. Oferă mai mult control și sporește libertatea. Pentru fiecare poveste, fac întotdeauna cercetări și studii. Aș spune mai degrabă că genul meu este cel al poveștilor sociale. Cu toate acestea, dragostea mea pentru Spania și cultura sa m-a determinat să scriu un roman care își desfășoară narațiunea în această țară. Istoria m-a fascinat întotdeauna și m-am simțit atrasă de acea perioadă anume. Am încercat acest nou gen, care a avut rezultate bune. A implicat multe cercetări, în special despre istoria Spaniei din acea vreme. Romanul *Voci în întuneric* s-a aliniat ulterior tipului obișnuit de scriere. În acest roman, am vrut să explorez realitatea personalităților multiple și ceea ce se petrece în minte. De asemenea, am vrut să adaug mister, explorând cealaltă personalitate, care la prima vedere e o altă persoană. Mintea umană este încă un mister pentru noi toți și nu încetează să mă intrigue, cum ar fi linia fină dintre sănătatea mintală și instabilitatea mentală și modul în care mintea ne poate controla acțiunile și uneori poate chiar ne abate de la normă. În această scriere, a trebuit să respect faptele despre bolile mintale și să rămân fidelă diagnosticului și personalităților. Totuși, în același timp, am avut libertatea de a-mi duce

• continuare în pag. 20